

STUDIJOS: IT IR SUSIJUSIŲ KRYPČIŲ
STUDIJŲ PROGRAMŲ REITINGAS **18 p.**

VARTOJIMAS: SVEIKATA
SVARBIAU NEI MAISTAS **26 p.**

NORVEGIJA: LIETUVIŲ
VAIKAI NESISKUNDŽIA **50 p.**

www.veidas.lt

5,88 Lt / 1,70 EUR

2014 lapkričio 14

Nr. 44

veidas

**KORUMPUOTI, PILKI, BET
ANT GERŲ BĖGIŲ**

„Veido“ tyrimas: pusiaukelę pasiekę valdantieji užsisegė ordinus už pirmųjų strateginių projektų užbaigimą. Bet ką jie paliks ateinantiesiems?

LG ULTRA HDTV 4K

Pabėkite į neregėtą pasaulį, apie kurio egzistavimą nė neįtarėte. Atraskite naujas stulbinančias vaizdo raiškos ir detalumo gelmes. Įsijunkite televizorių LG ULTRA HD 4K – išvysite tai, ko dar neteko matyti.

Viskas įmanoma.

TOBULAS
VAIZDAS –
PAJUSKITE
SKIRTUMĄ!

84 / 79 / 65 colių įstrižainės televizoriai UB9800

Ypatinga dovana perkantiems
LG ULTRA HD televizorių Vilniaus
ELEKTROMARKT parduotuvėse -
narystė visai šeimai
FORUM sporto klube.

Elektro@Markt[®]
TV VIDEO- AUDIO- CD/DVD FOTO- IT RYŠIO IRANGA BUITIES TECHNIKA

FORUM
SPORTO KLUBAS

*Pasiūlymas galioja perkant televizorius LG ULTRA HD 84UB/LM, 79/65UB980, 65/55UB950, 65/55UC970 arba bet kurį LG OLED
*Narysčių skaičius ribotas. Narystė galioja vieną mėnesį.

TURINYS NR. 44, 2014 M. LAPKRIČIO 14 D.

EKSPRESAS

ROBOTAI: jie padeda nesukvailėti 7

VIRSELIO TEMA

KOALICIJA: dvejų metų darbo vaisiai 8

OPOZICIJA: pamėgtas šešėlis 14

LIETUVA

STUDIJS: informacinių technologijų ir
susijusių disciplinų reitingas 18VARTOJIMAS: didžiausias rūpestis – ne maisto
kainos, o sveikata 26

VERSLAS

RŪKYMAS: tabako kompanijos prieš ES direktyvą . . . 28

TECHNOLOGIJOS: lietuviai vis išmanesni 31

KULTURA

EKRANAS: „Scanoramos“ ratilai siekia
Kauną, Klaipėdą, Šiaulius 36AKTORIUS: V.Kaniušonis apsiprato su filmo
„Lošėjas“ atnešta šlove 38OPERA: J.Vaškevičiūtė pradėjo nuo trijų
dainavimo mokytojų telefonų 41

PASAULIS

KARAS: pavojingi NATO ir Rusijos galios žaidimai . . . 44

RYTAI IR VAKARAI: prisimenant Berlyno sieną 48

IŠEIVIAI: lietuviai Norvegijos mokyklose 50

LAISVALAIKIS

AUTOSTOPAS: ekstremalo devyniolikmečio
„Avantiūra 2014“ 54

KOMENTARAI

REDAKTORIAUS LAIŠKAS 4

A.BAČIULIS: kaip V.Ušackas mokė miestą ir pasaulį . . 17

A.ŠINDEIKIS: kodėl Vakarai nepateisina
mūsų lūkesčių? 25D.ŠUMSKIS: Viešųjų pirkimų įstatyme –
kilpa konkurencijai 34A.VENEDIKTOVAS, D.BYKOVAS: „Novorosija“ –
kriminalinė skylė 58

Blogiausia jau praityje

26 p.

Vartotojai nestokoja optimizmo: nustokim kalbėti apie krizę – stiklinė pusiau pilna.

Nesiliauja stebėtis savimi 38 p.

Geriausias metų aktorius Vytautas Kaniušonis: „Aplink mus tiek informacijos, pasiteisinimų, vidinių baimių, kad prasimušti iki savęs... kaskart vis sunkiau.“

Tą sieną prisimenant 48 p.

1989 m. rudenį kapituliavo Rytų Vokietijos komunistinis režimas. Gelžbetoninė Berlyno siena neteko prasmės.

Lietuviai Norvegijos mokyklose 50 p.

Vaikų ir jaunuolių svajonės nesudūžta. Norvegija jiems sparnų nenukerpa, nors švietimo sistema toje šalyje nėra tobula.

VIRŠELIS: BFL, SHUTTERSTOCK NUOTR. IR VEIDO FOTOMONTAŽAS

PUSLAPYJE PANAUDOTOS „BFL“, SCANPIX, SHUTTERSTOCK, ASMENINIO ARCHYVO, „VEIDO“ ARCHYVO NUOTR.

KRYMAS IR KARAS ARKTYJE

Lietuvoje apstu vadinamųjų minkštasuolių generolų, kurie internetinėje erdvėje lieja komentarus apie karą Rytų Ukrainoje, reikliai vertina viso pasaulio politikus ir džiugiais šūkavimais sutinka ginklų žvangesį.

Arūnas Brazauskas

Tačiau nuo minkštasuolių neatsklinda jokių karo tarp NATO ir Rusijos scenarijų. Minkštasuolių generolai niekam neišpa-reigoję ir dažnai neskiria tikrovės nuo kompiuterinių žaidimų.

Organizacija, pasivadavusi Europos lyde-rystės tinklu (European Leadership Net-work), neseniai suskaičiavo, kad tarp Rusijos ir NATO karinių pajėgų šįmet būtų bent 40 reikšmingų incidentų, tarp jų 11 labai rimtų, iš kurių trys itin pavojingi.

Potencialios karo priežastys – casus belli: Rusijos žvalgybinio lėktuvo skrydis virš Baltijos kovo pradžioje, kada šis išjungė vadi-namąjį transponderį, siunčiantį atpažinimo signalus, ir vos nenusidūrė su kompanijos SAS lėktuvu, ką tik pakilusiu iš Kopenhagos; toliau sekoje – Estijos saugumo policijos pareigūno pagrobimas rugsėjį ir neįvardyto povandeninio objekto medžioklė Švedijos vandenyse spalį.

Minkštasuolių generolai galėtų pastrate-guoti dėl kiekvieno atvejo eskalavimo: kaip reaguojama į karinio ir civilinio lėktuvo ka-tastrofą, susišaudymą Estijos ir Rusijos pasie-nyje, per kurį, tarkime, žuvo žmonių, Rusijos povandeninio laivą atradimą kitos valstybės vandenyse – pavyzdžiui, ar tą „submariną“ reikia užmėtyti giluminėmis bombomis.

Tokius žaidimus smėlio dėžėje ar vandens prileistoje vonioje veikiausiai užgoš kiti, nes tikėtina, kad karo veiksmai Rytų Ukrainoje suintensyvės: galima laukti Mariupolio štur-mo, bandymų nustumti Ukrainos pajėgas nuo Donecko.

Atsakas į tolesnę Rusijos agresiją Ukrai-noje bus Vakarų sankcijų plėtra, kurias minkštasuolių generalinis štabas vertina beveik vieningai – sankcijos nieko neduoda.

Jeigu alternatyva sankcijoms yra NATO ir Rusijos karas, matyt, „minkštasuoliai“ irgi sutinka, kad karą galima pralaimėti, arba lai-mėti tokią taiką, kuri baisesnė už karą.

George'as Friedmanas, vadovaujantis JAV analitinei įstaigai „Stratfor“, kurią puik-iai žino Lietuvos ekspertai ir politikai, prieš kelerius metus išleistoje knygoje „Kitas 100 metų“ prognozavo, kad didelė NATO ir Ru-sijos konfrontacija gresia apie 2020 m. Pasak autoriaus, Rusija periodiškai ginklu nustato savo sienas ir būtent tada šios „kartografinės pratybos“ pasieks didžiausią įtampą.

Žvelgdami į tai, kas vyksta dabar, galėtu-me sakyti, kad ir karas Rytų Ukrainoje, ir Vakarų sankcijos tėra pasirengimai didesnei konfrontacijai, kuri nebūtinai turėtų įsi-pliksti rytoj.

„Jei nebūtų Krymo, reikėtų sugalvoti kitą priežastį“, – neteko aptikti, kad kas nors pa-našiai sakyti ar rašyti, tačiau juk būtent Kry-mo užgrobigimas leido Vakarams įvesti sankci-jas. O šios vienaip ar kitaip kerta per Rusijos ginklavimosi programą. Prie to prisideda pin-ganti nafta.

Vladimiro Putino išskaičiavimas, matyt, toks: Rusijos ekonomikos atsparumas dide-lis, o sankcijoms galima suversti kaltę dėl ekonomikos stagnacijos ir pateisinti politines represijas.

Gali būti, kad sienų, dėl kurių Rusija ren-giasi karui, reikia ieškoti Arktyje. Iš šio regio-no jau dabar eina 22 proc. šalies eksporto, o Rusijos kontinentinio šelfo ribos nenustaty-tos. Arktyje kertasi Rusijos ir NATO narių JAV, Kanados, Norvegijos, Danijos interesai.

Tad ir minkštasuolių generolai galėtų per-sikelti į sūkurinę vonią, prisibėrę ten ledukų iš šaldytuvo. ■

GERBIAMIEJI SKAITYTOJAI, NUO LIEPOS 4 D. SAVAITRAŠTIS „VEIDAS“ IŠEINA PENKTADIENIAIS

veidas
Savaitinis iliustruotas žurnalas

2014 m. lapkričio 14 d.;
Nr. 44 (1136)
Leidžia UAB „Veido“
periodikos leidykla
ISSN 1392-5156
Steigimo liudijimas Nr. 1452
Leidžiamas nuo 1992 m.

LEIDĖJAS

dr. Algimantas Šindeikis
DIREKTORIUS
Andrius Valacka
Laikiniai einantis
vyr. redaktorius pareigas
Arūnas Brazauskas

SKYRIA:

Vidaus politika – A. Lėka, M. Šimulis
tel. 264 9432
Verslas – A. Pocienė
Užsienis – R. Janužytė
Visuomenė – K. Kanišauskaitė-Šaltmerė,
V. Sapelkaitė, G. Sabaliauskaitė
Kultūra – R. Baltrušaitytė,
tel. 264 9423
Fotoredaktorė – L. Gušauskienė
Bendradarbiai – A. Bačiulis,
E. Labanauskas, R. Milašiūnas,
J. Rudokas, D. Urbienė
Vyr. dizainerė L. Beatricė Paukštė
Dizaineriai K. Katkus, R. Ostroch
Kalbos redaktorė V. Kundrotienė
Reklama R. Lukšienė, A. Papievienė,
tel. 264 9422
Platinimas ir prenumerata
G. Strazdienė,
tel. 264 9424
REDAKCIJOS ADRESAS:
A. Goštauto g. 8, (1 a.), LT-01108 Vilnius

Telefonas 262 6813, Faksas 262 2407
El. paštas mail@veidas.lt
Spausdino
UAB „Spaudos kontūrai“,
Vakarinė g. 1, Vilnius

Nacionalinė žurnalistų profesinė asociacija

Tiražas audituojamas

Visos teisės saugomos © 2014 UAB
„Veido“ periodikos leidykla. Žurnale
„Veidas“ paskelbtą informaciją galima
platinti ar naudoti kitose žiniasklaidos
priemonėse tik gavus rašytinį UAB
„Veido“ periodikos leidyklos sutikimą.
Rankraščiai negražinami ir nerecen-
zuojami. Už laišku, reklaminių bei PR
raidėmis pažymėtų straipsnių turinį re-
dakcija neatsako.
Prenumerata 2014 m. „Veido“ prenu-
merata internetu: www.veidas.lt,
„Respublikos“ platinimo tarnybose;
privaciose platinimo tarnybose ir re-
dakcijoje; Lietuvos paštuose – iki mė-
nesio 20 d.

Baroko vakarai

Baroko muzikos festivalis
Festival de musique baroque

Lapkričio 29 – Gruodžio 2
29 novembre – 2 décembre

Valdovų rūmų Didžioji renesansinė menė

INSTITUT FRANÇAIS
LITUANIE

www.institutfrancais-lituanie.com
www.valdovurumai.lt

Bilietus platina

VALDOVŲ RŪMŲ MUZIEJUS

30%

GRAŽA NUO KIEKVIENO PIRKINIO

8 800 72 739
www.americanexpress.lt

Užsisakykite kortelę nuo 2014 10 02 iki 2014 12 31.

Akcija galioja 2014 10 02–2015 01 31.

Akcijos sąlygos www.citadele.lt

Citadele

**AMERICAN
EXPRESS**

®

„American Express“ prekės ženklas priklauso „American Express“.
„American Express“ kortelės išduoda AB „Citadele“ bankas pagal „American Express“ licenciją.

TRYS KLAUSIMAI

DOKUMENTININKAS PRIMINĖ LIETUVIŠKO KINO VEIDUS

Pristatytas ilgamečio Lietuvos kino studijos (LKS) operatoriaus, dokumentinio kino režisieriaus, scenaristo, fotografo Algirdo Tarvydo nuotraukų albumas „Lietuviško kino veidai“ pasižymi ne tik estetinė, bet ir istorine verte. Jame iš didžiulio A. Tarvydo archyvo vienon vieton surinkti žmonių, kūrusių mūsų kino tradiciją, portretai.

VEIDAS: Kaip pradėjote rinkti archyvą?

A.T.: Kai pradėjau dirbti su režisieriumi, operatoriumi Robertu Verba, kuriant filmą „Šimtamečių godos“ man atsivėrė labai įdomus pasaulis. Važinėjome po įvairiausius Lietuvos kampus, sutikdavome senūčių, senūčiųkų, ir tada ėmiau fotografuoti. Verba irgi man sakė – fotografuok. Taigi aš tai su kamera, tai su fotoaparatu būdavau. Šitaip, net negalvodamas, pradėjau „rašyti“ lietuviško kino istoriją.

VEIDAS: Pagal ką rinkotės, ką įtraukti į knygą?

A.T.: Norėjau pateikti ne tik portretą, bet ir žmogų. Kad portrete atitiktų žmogaus pozą, mimiką, kad portretas būtų panašus į jį. Aš visus stebėdavau: žmogaus nuotaikas, kas jam būdinga, ir kai tik jis būdavo savimi, spausdavau fotoaparato mygtuką. Dar buvo noras parodyti žmones darbo metu, su kamera. Juk ir pati kamera – brangi istorija. Žinoma, gaila, kad ne visi svarbūs žmonės nufotografuoti. Yra daug žymių, gerų žmonių, bet nėra nuotraukų, nes tada jie buvo kuklūs, paprasti studijos darbuotojai.

VEIDAS: Aprėpiate visą Lietuvos kino istoriją, taip pat ir cechų darbuotojus ar kino administratorius, kurie dažniausiai likdavo didžiojo kino parašėse. Kodėl?

A.T.: Įtraukiau kolektyvą, nes tenka girdėti, kad filmą kuria kone

BFL / ALUFARTO NUOTR.

vien režisierius ir operatorius. Nieko panašaus. Visas šitas pagalbiniis kolektyvas (apšvietėjai, vairuotojai, begalė cechų darbuotojų) ir tempė pagrindinį krūvį. Režisierius tik pasakydavo –

pastatyk man čia namą, ir namas būdavo statomas, operatorius liepdavo kur nors pastatyti kamerą, ir trys keturi vyrai imdavosi šimtą kilogramų sveriančios kameros. ●

Aktualioji valanda

Žinios

Pozicija

Ryto espresso

Žinau, vadinasi, galiu

www.ziniuradijas.lt

Žinių radijas

TECHNOLOGIJOS

ROBOTAI PRIEŠ SENATVINĘ SILPNAPROTYSTĘ

Pažanga medicinos srityje stulbina, bet apie vieną kūno dalį – smegenis – tebežinome mažai. Nepaisant didžiulių į tyrimus investuojamų lėšų, kovą su senatvine silpnaprotyste pralaimime. Dabar pasaulyje yra apie 44 mln. žmonių, turinčių tokią abėdą, ir prognozuojama, kad 2050 m. šis skaičius patrigubės.

Nesukuriant vaistų, stengiamasi bent palengvinti tokių žmonių gyvenimą, ir čia susidomėta robotais. Jie gali padėti įvairiai: nuotolinio bendravimo robotai leidžia kartu nesantiems artimiesiems bendrauti ir matyti, kaip sekasi ligoniui, priminti jam įvairius dalykus (robotai „Giraff“ ir „Vgo“), taip pat yra šokančių, dainuojančių pramogų robotų bei paslaugų robotų, galinčių atlikti paprastas namų ruošos užduotis.

Vis dėlto įdomiausi – robotai kompanionai. Manoma, kad jie ne tik mažina socialinę atskirtį, bet ir gali sušvelninti simptomus ar net sustabdyti ligos progresavimą. Tai mieli kūriniai, kaip japonų „Paro“, į jūrų ruonius panašūs robotai, dėl įvairių jutiklių galintys reaguoti į aplinką ir imituoti emocijas. Australija, Danija, Vokietija, Didžioji Britanija buvo vienos pirmųjų šalių, ėmusių naudoti tokio tipo robotus žmonėms, kuriems nustatyta silpnaprotystė, padėti. ●

SHUTTERSTOCK NUOTR.

SAVAITĖS AKIMIRKA

SCANPIX NUOTR.

„Pamatinių vertybių“ sergėtojas Vladimiras Putinas apgaubė pletu Kinijos lyderio Xi Jinpingo sutuoktinę. Kinijos cenzūra, kur pasiekia, visur trina šį vaizdėlį, mat toks išsiskyrusio vyro dėmesys ištėkėjusiai moteriai kertasi su kinų papročiais.

IT PR

„PROFIT“ PROGRAMINĖS IR KOMPIUTERINĖS ĮRANGOS NUOMOS PASLAUGA – NORINTIEMS DIRBTI EFEKTYVIAI IR LANKŠČIAI

Užsakomąsias IT paslaugas

„Profit“ Lietuvoje ir užsienyje teikianti įmonių grupė „Penki kontinentai“ plečia paslaugų spektrą ir siūlo įmonėms programinės bei kompiuterinės įrangos nuomos paslaugą.

Grupės „Penki kontinentai“ atstovo Roberto Ragauskio teigimu, paslauga patraukli, nes leidžia įmonei dirbti lanksčiai ir patogiai. „Siūlome įmonėms įrangos paketą, kurį sudaro planšetinis kompiuteris, prie jo jungiama klaviatūra bei monitorius ir prievadas stacionariai darbo vietai. Be to, į komplektą įeina reikalinga programinė įranga, įskaitant programų paketą „Microsoft Office“ ir antivirusinę sistemą. Įrangos diegimo,

konfigūravimo ir priežiūros darbas taip pat pasirūpina „Profit“ specialistai. Toks paslaugos paketas suteikia darbuotojui daugiau mobilumo – prireikus planšetę galima transformuoti į nešiojamą kompiuterį, prijungiant klaviatūrą“, – sako R. Ragauskas.

Specialisto teigimu, su „Profit“ naudotis modernia įranga ir ją atnaujinti įmonė gali be didelių išlaidų. „Naudodamasi naujausia technine ir licencijuota programine įranga įmonė mokėtų fiksuotą mėnesinį mokestį kaip už paslaugą. Tai leistų išvengti didelių investicijų ir planuoti išlaidas. Be to, po kelerių metų seną įrenginį galima grąžinti ir pasirinkti naują be papildomų investicijų“, – tvirtina R. Ragauskas.

Be įrangos nuomos, „Profit“ siūlo ir priežiūros paslaugas: gedimų šalinimą, konsultacijas, periferinės įrangos priežiūrą, IT auditą ir kt. Paslaugų kokybę garantuoja beveik 20

metų darbo IT rinkose patirtis, partnerystė su pasaulinėmis lyderėmis, tarptautinio paslaugų valdymo standarto ISO 20000 ir saugumo standarto ISO 27001 reikalavimų laikymasis. ●

POLITIKA

Pilki, korumpuoti, ne vizionieriai, bet ant gerų bėgių

Valdymo pusiaukelę pasiekusi valdančioji dauguma ir jos Vyriausybė prisisegė medalius už pirmtakų strateginių projektų užbaigimą. Bet ką jie paliks ateinantiesiems?

Aušra Lėka

Aptrupėjusi, temdoma korupcijos šešėlių, negebanti formuluoti ir įgyvendinti ilgalaikių strateginių reformų, draskoma vidinių nesutarimų valdančioji dauguma pasiekė kadencijos pusiaukelę. Dvejus metus baigia ir jos Vyriausybė – tai ir yra viena iš nedaugelio priežasčių švęsti, nes iš šešiolikos ligšiolinių tokios sukakties sulaukė tik šešios.

Bet ar turi pagrindo švęsti valstybės piliečiai? Kiek ši valdančioji dauguma ir jos Vyriausybė prisidėjo prie mūsų valstybės bei jos žmonių gerovės gerėjimo?

Į priekį. Tačiau kiek prie to prisidėjo valdžia?

„Valdžią pirmiausia reikia vertinti pagal tai, kaip veiksmingai ji sprendžia piliečiams aktualias problemas, kaip efektyviai teikia viešąsias paslaugas. Kai piliečiai nepatenkinti sveikatos priežiūros paslaugomis ar vaikas nepriimamas į perpildytą vaikų darželį, atsakymas dažnai būna – geresnėms paslaugoms trūksta pinigų. Bet daugiau pinigų nebūtinai išspręs problemas, jeigu jie blogai valdomi arba nėra aišku, ką su tais pinigais daryti. Tokiu atveju, kaip sakė I.Ilfo ir J.Petrovo Ostapas Benderis, kam tau, Kisa, pinigai, jei tu fantazijos neturi“, – sako privataus tyrimų centro „Visionary Analytics“ direktorė dr. Agnė Paliokaitė.

Ekspertė skaičiuoja, kad per pastarąjį dešimtmetį valdžios išlaidos kai kuriose srityse (pavyzdžiui, švietimo, sveikatos apsaugos) padidėjo kelis kartus, tačiau įsisenėjusios problemos beveik nepajudėjo iš vietos. Pagal Pasaulio banko valdymo efektyvumo indeksą, kuris atskleidžia viešųjų paslaugų ir valstybės

tarnybos kokybę, 2014 m. Lietuva buvo 38-a pasaulyje ir tik 20-a ES. Akivaizdu, kad valstybės (t.y. visų mūsų, mokesčių mokėtojų) lėšos nėra gerai valdomos.

„Žinoma, galima džiaugtis: Lietuvos ekonomikos augimas buvo vienas sparčiausių ES ir jis buvo tvarus – ne toks, koks prieš 2008 m. krizę. Tai Lietuvai leido ne tik įsivesti eurą, bet ir padidinti kredito institucijų pasitikėjimą Lietuvos ekonomika bei pakelti skolinimosi reitingą, todėl galime pasiskolinti su mažomis palūkanomis“, – vertina „Nordea“ banko vyriausiasis ekonomistas Žygimantas Mauricas. Tačiau kiek čia Vyriausybės indėlis? Ir ar tikrai kylame daug, matuodamiesi su labiausiai palyginamomis šalimis – estais ir latviais?

Dar praėjusią dešiniųjų valdymo kadenciją pralenkėme estus pagal vieną dažniausiai kaip gerovės matą naudojamų rodiklių – BVP, tenkantį vienam gyventojui. Pernai, esant jau šiai valdžiai, šią sėkmę įtvirtinome, pasiekdami 74 proc. ES vidurkio. Tačiau estus lenkiame tik skaičiuojant pagal perkamosios galios indeksą, o imant absoliučiais skaičiais gerokai atsiliekame: kiekvienam statistiniam lietuviui tenka 15,5 tūkst., o estui – 18,5 tūkst. JAV dolerių. Beje, ir estų BVP augimas buvo kiek didesnis, o sparčiausiai ūgtelėjo latviai.

Vidutinis atlyginimas Lietuvoje net 341 euru, arba trečdaliu, mažesnis nei estų, daugiau uždirba ir latviai. Pagal algų didėjimo tempus per dabartinės valdžios dvi metus taip pat esame treči iš trijų. Ir niekas nepasikeis, kol nesimsime būtinų reformų konkurenciniam didinti, o pagal šį rodiklį Pasaulio ekonomikos forumo indekse mes 41-1, estai 29-1. Mums, kaip ir estams, per porą metų pavyko

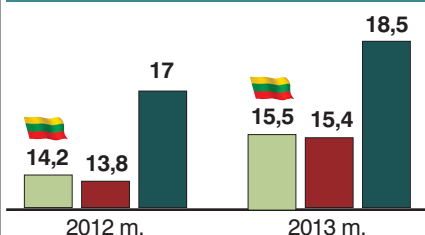
pasistūmėti keturiomis pozicijomis, bet latviai sugebėjo net trylika pozicijų.

Pas mus didžiausias nedarbas (11,2 proc., Estijoje – 7,8, Latvijoje – 11 proc.) ir per pastaruosius porą metų jo mažėjimo tempai lėčiausi.

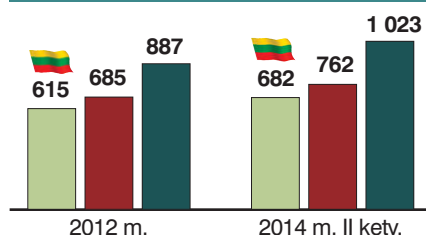
Nors balansuodami valstybinių biudžetų pajamas ir išlaidas gerokai pasistengėme, bet vis dar turime didžiausią skylę, kaip ir didžiausią valstybės skolą, skaičiuojant procentais BVP. Tačiau šie rodikliai įtilpo į Maastrichto kriterijus, ir pagaliau – nors ir vėl treči iš trijų – kitamet jau turėsime eurą. Tačiau, pastebi Ž.Mauricas, svarbiausia, kad tie skolinti pinigai nebūtų iššvaistomi keistiesiems projektams, kaip kad kokiems gražiems takeliams nuo kaimo A iki kaimo B, kaip mėgstama Lietuvoje. Jei skola didinama dėl

KIEK 2012-2014 M. PAŽENGĖ LIETUVA IR JOS KAIMYNĖS

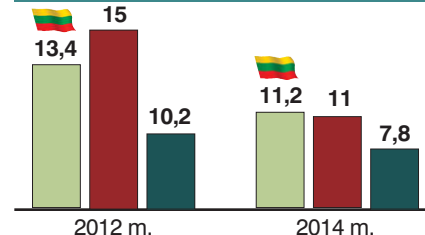
BVP GYVENTOJUI ŪGTELĖJO* BVP GYVENTOJUI (TŪKST. JAV DOLERIŲ)

ALGOS MAŽIAUSIOS IR DIDĖJA LĖČIAUSIAI VIDUTINĖ MĖNESINĖ ALGA EURAIS

NEDARBU PRALENKĖME KAIMYNES (PROC.)

investicijų į infrastruktūrą, dėl ko pritraukia privačių investicijų kuriamos darbo vietos, mokami mokesčiai – taip užsuka ekonomika, ir tai atsiperka.

Ekonomistas išskiria du pagrindinius dabartinės Vyriausybės plusus: pirma, įgyvendintas pažadas vykdyti atsakingą viešųjų finansų politiką, antra, pratęsti kai kurie strateginės reikšmės projektai, ypač energetikos srityje. „Užtikrintas tam tikras tęstinumas, kuris Lietuvoje nebuvo labai plačiai paplitęs reiškinys. Jau yra kelios sritys – viešųjų finansų, energetikos, kuriose, kai norime, galime susitelkti ir padaryti. Tai rodo, kad mūsų valstybė nėra visai chaotiška ir gyvenanti tik šia diena“, – pabrėžia Ž.Mauricas. Tokį pat principą reikia taikyti ir kitoms sritims. Deja, kaip apgailestauja ekonomistas, susitarti val-

dančiajai koalicijai sunku, joje labai daug populizmo, destrukcijos.

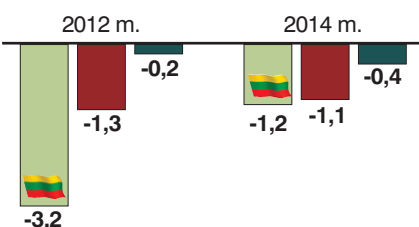
Kad ir toks pavyzdys: remiame Ukrainą, norime jai padėti priartėti prie Vakarų, ir vienas iš reikalavimų – sustabdyti neefektyvias subsidijas centriniam šildymui. O mes patys jas pratęsime. Kalbame, kad Ukrainai reikia pritraukti investicijų, o mūsų kalboms apie „Sodros“ įmokų lubas neseniai sukako dešimtmetis. Vieninteliai iš Baltijos šalių apribojome nuostolių perkėlimą į kitus metus, ir iš karto regione tampame mažiau konkurencingi. Stringa darbo santykių lankstumo didinimo siūlymai. „Lyg ir maži dalykai, bet ilgesniu laikotarpiu jie gali turėti dideles blogas pasekmes. Reikia spręsti ryžtingai, tačiau plaukiama pasroviui, tęsiama, kas pradėta daryti, bet pastangų pakeisti tėkmę, kur esa-

Iš 2012 m. lapkriūtį rankas sukirtusio ketvertuko likusios trys partijos irgi sunkiai randa bendrą kalbą. Bet jas koalicijoje laiko noras likti valdžioje

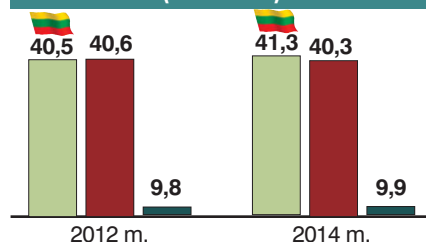
ma klaidų, nėra“, – konstatuoja Ž.Mauricas.

Svarbiausia – fundamentalus ekonomikos sveikumas, o kad ji būtų sveika, reikia modernizuoti tam tikrus sektorius, vykdyti struktūrines reformas. „Mokesčių reforma neįgyvendinta – Vyriausybės programoje įteisintas pažadas mažinti darbo jėgos apmokestinimą netesimas, „Sodros“ įmokų lubos neįteisintos, PVM lengvatą centriniam šildymui vieną dieną žadama įvesti, kitą jau ne. Dominuoja skylių kamšymas, ir tai kelia didžiausią nerimą visose srityse. Sveikatos apsaugos, policijos, teismų sistemoje kažkiek judama į

VALSTYBINIO BIUDŽETO BALANSAS GERESNIS, NORS VIS DAR PRASČIAUSIAS (PROC. BVP)

BENDROJI VALSTYBĖS SKOLA DIDŽIAUSIA (PROC. BVP)

KONKURENTIŠKUMU ESTŲ NESIVIJOME VIETA PASAULIO KONKURENCINGUMO INDEKSE

	2012 m.	2014 m.
LIETUVA	45	41
Latvija	55	42
Estija	34	29

■ Lietuva ■ Latvija ■ Estija

PALANKIAI VERTINA
MINISTRUS (PROC.)

L.Linkevičių	30,6
R.Šalaševičiūtę	30
J.Oleką	29,8
V.Baltraitienę	20
A.Pabedinskienę	16,7
D.Pavalkį	16,2
R.Masiulį	15,5
R.Šadžių	15,4
Š.Birutį	13,9
R.Sinkevičių	13,6
J.Bernatoni	12,7
D.Barakauską*	10,2
E.Gustą	6,4
K.Trečioką	5,6

*Spalio 30 d. D.Barakauskas atsistatydino
Šaltinis: „Vilmorus“/„Lietuvos rytas“

Korupcijos šešėlis išginė iš Vyriausybės vidaus reikalų ministrą D.Barakauską ir būrį viceministrų

►priekį, bet per mažai“, – apgailestauja Ž.Mauricas.

Jam kelia nerimą, kad ypač artėjant rinkimams iniciatyvos gali būti nukištos į stalčių ir kaip valstybė galime prarasti labai svarbius metus, o vėliau bus per vėlu. „Dabar – esminis momentas: atrodo, Rusija užsidaro, ir galime tapti Europos užkampiu, o to nelinkėčiau“, – sako ekonomistas.

Reikia matyti ir kontekstą Europoje: Pietų valstybės labai sparčiai kyla, modernizuojasi, įgyvendina reformas ir tampa vis patrauklesnės užsienio investuotojams. Lietuva turi konkuruoti ne tik su Centrinės ir Rytų, bet ir su Pietų Europos šalimis.

„Tačiau mes užsiliūliavę saviapgaulėje, kad parodėme pasauliui mokantys vykdyti atsakingą finansų politiką, todėl esame priimti į euro zoną, ir nieko daugiau nereikia daryti. Manau, tas kelias labai pavojingas“, – pabrėžia Ž.Mauricas.

Tačiau ar, laikinai susitvardę dėl euro įvedimo, kairieji vėl nebando grįžti į savą, 2008 m. neatsakingo išlaidavimo, stichiją? Lietuvos bankas jau įspėjo, kad 2015 m. valstybės ir savivaldybių biudžeto projektai pažeidžia Fiskalinės drausmės įstatyme įtvirtintą išlaidų ribojimo taisyklę: išlaidų metinis prieaugis 2015 m. negali būti daugiau nei 0,5 proc. tačiau projekte numatyti 4,8 proc. Lietuvos bankas reiškia abejones ir dėl niekuo nepagrįsto pajamų surinkimo optimizmo, juolab Europos Komisija šių metų Lietuvos ekonomikos augimo prognozes sumažino iki 2,7 proc., nors pavasarį tikėjosi 3,3 proc.

Pasikeitė arti pusės ministrų

Dar sunkiau išvardyti, kokias esmines formas per pusę kadencijos įgyvendino atskiri ministrai. Beje, iš keturiolikos 2012-ųjų gruodžio 13 d. prisiekusiųjų Seime šešių nebeliko.

Po pusmečio ministravimo Ūkio ministerijoje pirma krito socialdemokratė Birutė Vėsaitė. Ji vis įsiveldavo į skandalus: painiojosi, kuriai ministerijai – Ūkio ar Energetikos vadovauja, atleido iš darbo tarptautiniu mastu vertinamos įstaigos vadovą ir spaudė atsistatydinti dar vieną, tad, regis, net dalis partiečių džiūgavo atsiradus gana formaliam pretekstui atsikratyti skandalingos ministrės – ji buvo priversta pasitraukti po pasiskraidymo su Ūkio ministerija besiderančios privačios bendrovės verslo klasės lėktuvu. Ją pakeitęs Evaldas Gustas – nelabai plačiai visuomenei matomas, nedidis vizionierius, bet rutiniškus darbus atlieka uoliai, verslo vertinamas gana palankiai. Tiesa, nuo kai kurių pirmtakų pradėtų reformų, pavyzdžiui, valstybės valdomų įmonių valdymo pertvarkos, krypties ntolta.

Kol Žemės ūkio ministerijai nesimė vadovauti Virginija Baltraitienė, apie jos pirmtako „darbiečio“ Vigilijaus Juknos konkrečius darbus nedaug buvo girdėti. Ministras atsistatydino neva dėl šeiminį aplinkybių, bet tuoj po Prezidentės kritikos, kad jo vadovaujama ministerija – viena neskaidriausių ir labiausiai politizuotų skirstant tiek ES lėšas, tiek postus.

Vos prieš porą savaitių kritęs viena silpniausių Vyriausybės grandžių laikytas vidaus reikalų ministras „tvarkietis“ Dailis Barakauskas, jei po savęs ką ir paliko, tai tik ko-

rupcijos tvaiką. Šią savaitę į postą stojęs naujas ministras Saulius Skvernelis turi kompetentingo ir padoraus žmogaus reputaciją, tačiau į politinį postą skirti žmonės su antpečiais – labiau Rusijos, nei vakarietiškos valstybės praktika. Beje, ši Vyriausybė turbūt pirma, kai, atrodo, ministrus jau pasirenka nebe partijos.

Lenkų rinkimų akcijos deleguotas energetikos ministras Jaroslavas Neverovičius, buvo vertinamas kaip kompetentingas ir sąžiningas. Ne tik tęsti pradėti projektai (išskyrus naujos atominės jėgainės, kur apsisprendimo teisė nebe ministro, o premjero), bet ir sumažintos elektros kainos, sustabdytas saulės jėgainių bumai, imtasi biokuro, kogeneracinių elektrinių plėtros. Deja, paslydo ant lenkiškumo kortos: jis prarado ministro portfelį nepaklusęs Prezidentės ir premjero nurodymui atleisti abejonių dėl skaidrumo keliančią Lenkų rinkimų akcijos deleguotą viceministrę. Tačiau šiai ministerijai sekasi: rugsėjį ministru tapęs Rokas Masiulis suvaldė suskystintų gamtinių dujų terminalo projektą, tad gal sugebės pritaikyti savo patirtį ir kitose srityse.

Dar du ministrai padarė karjerą. Efektyviausiam šios Vyriausybės ministru – aplinkos apsaugai vadovavusiam „tvarkiečiui“ Valentinui Mazuronii pavyko išjudinti metų metais vilkintų problemų sprendimą: realiai pradėta pastatų renovacijos programa, liberalizuota teritorijų planavimo tvarka. Bet jis laimėjo Europos Parlamento nario mandatą ir pasirinko Briuselį. „V.Mazuronis – donkichotas: pradėjo daug darbų, kurių niekas nepratęs“, – Aplinkos ministerijos ateitį su nauju ministru Kęstučiu Trečiuoku prognozuoja nepriklausoma ekonomikos ekspertė Rūta Vainienė.

O skandalingiausias ministras – sveikatos apsaugai vadovavęs socialdemokratas Vytenis Andriukaitis buvo išsiųstas į auksinę tremtį. „Turėjo labai daug užmojų, prisakė daug garsių kalbų, kad vos ne eliminuos privačią mediciną, vyko pasistumdymai dėl kompensuojamųjų vaistų, bet tikslo – kad jie atpigis – taip ir nepasiekė, o kai kurie vaistai net pabrango. V.Andriukaitis nieko gero nepadarė nei pacientui, nei medikui, nei sistemai“, – vertina R.Vainienė. Naujajai ministrei Rimantei Šalaševičiūtei, regis, kol kas tenka tik raminti įaudrintas medikų ir pacientų bendruomenes.

Be jau eksministrų V.Mazuronio ir J.Neverovičiaus, ekspertų komplimentų sulaukė ir užsienio reikalų ministras socialdemokratas Linas Linkevičius. Jo vadovaujamas diplomatinis korpusas garbingai atlaikė nelengvą misiją – Lietuvos pirmininkavimą ES Tarybai, europiniuose posėdžiuose „pridengdamas“ kai kurių ministrų neturėjamą ką pasakyti ar

negebėjimą tai pasakyti angliškai.

Finansų ministras socialdemokratas Rimantas Šadžius užsikabins medalį dėl euro, nors tai ne jo nuopelnas. Čia, kaip ir kitam socialdemokratų ministrui Juozui Olekui, vadovaujančiam krašto apsaugai, kartojusiam, kad Rusija nekelia jokio pavojaus, nederėtų girtis, jog padidintas finansavimas šiai sričiai.

Susisiekimo ministras socialdemokratas Rimantas Sinkevičius pagaliau priėmė sprendimą dėl trijų oro uostų sujungimo. Jis iškovalo pažadą dėl europinių pinigų Vilniaus prijungimui prie „Rail Baltica“ vėžės, deja, ji tebetiesiama vingiuota, tad niekada nepasieks tikslo tapti greita susisiekimo su Europa jungtimi.

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė „darbietė“ Algimanta Pabedinskienė, R.Vainienės nuomone, vis kartoja apie rūpinimąsi žmogumi, tačiau plūduriuoja paviršiuje, nesuigaudydama situacijoje. Prikurta darbo grupių ir projektų, bet tai niekopierių kūrimas, o ne reforma ir ne darbas. Ar kas iš esmės padaryta sprendžiant „Sodros“ problemą?

Skandalų epicentre ne kartą buvo atsidūręs „darbietis“ švietimo ir mokslo ministras Dainius Pavalkis. Jo sprendimas palengvinti lietuvių kalbos egzaminą nelietuviškose mokyklose teismo net pripažintas konstitucinio asmenų lygybės principo pažeidimu. „Ministras nudreifavo nuo pirmta-

Vyriausybė delsimą imtis naujų reformų grindė darbo grupių išvadų laukimu, tačiau tai baigėsi niekuo

kų pradėtos aukštojo mokslo reformos. Negali būti mokytojų daugiau nei vaikų, todėl ankstesnė Vyriausybė buvo parengusi bendrojo lavinimo mokyklų optimizavimo žemėlapi, bet ir tie darbai nutrūko“, – apgailestauja R.Vainienė.

Nors kultūros ministrui „darbiečiui“ Šarūnui Biručiai teatralai pasiūlė atsistatydinti, R.Vainienės vertinimu, jo parengtas projektas, kad teatruose būtų taikoma kontraktų sistema ir lankstus algų principas, yra geras.

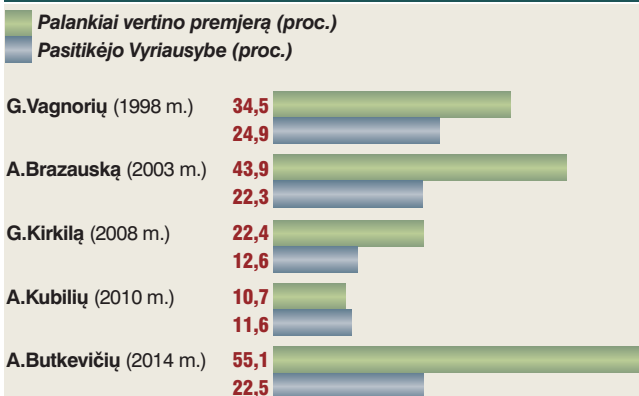
O teisingumo ministras Juozas Bernatonis, tikėtina, daugiau energijos skiria Socialdemokratų partijos ir koalicijos pozicijų derinimo nei ministerijos darbams.

Tad esminių konkrečių darbų ne tiek daug. Delsimas kadencijos pradžioje motyvuotas prikurtų darbo grupių saliamoniškų sprendimų laukimu. Tačiau mokesčių reformos darbas nutrūko. Dėl naujos atominės elektrinės išvados pateiktos, tačiau kas iš to? Darbo santykių lankstumo problemai spręsti darbo grupė sudaryta tik šią vasarą. Koks kitų ministerijoje sudarytųjų darbo rezultatas, visuomenė taip ir neinformuota.

Vyriausybė – be ateities pojūčio, o jos pirmtakė – be šiandienos

R.Vainienė ironizuoja: „Už ką tikrai verta pagirti premjerą? Už jo nepataisomą optimizmą – niekada nemačiau jo susirūpinusio ir nuliūdusio. Jis visuomet nuotaikingas, net ir didžiausios krizės metu leidžia sau ramiai atostogauti. Tai veikia kaip opiumas liaudžiai.“

KURIUOS PREMJERUS IR VYRIAUSYBES LABIAUSIAI MYLĖJOME JŲ KADENCIJOS VIDURYJE*

* Iš šešiolikos Vyriausybių dvejus metus išsilaikė šešios. A.Šleževičiaus Vyriausybės (1993–1996 m.) apklausų duomenų nėra

Šaltinis: „Vilmorus“/„Lietuvos rytas“

► A. Butkevičiaus pirmtakas – šiuo aspektu jo antipodas: Andrius Kubilius su rūpesčiu veide be perstojo gąsdino beveik pasaulio pabaiga, o tai irgi buvo nukrypimas, tik į priešingą pusę.

Palyginti A. Butkevičiaus Ministrų kabineto įdirbį kadencijos viduryje su jo pirmtakų sunku: skirtingos ir ekonominės, ir geopolitinės aktualijos. Bet, kaip primena Ž. Mauricas, ir A. Kubiliaus Vyriausybė turėjo daug minusų: „Didžiausi trūkumai buvo bendravimo su visuomene stygius ir per daug dogmatizmo. Manyta, kad diržų veržimas išspręs visas problemas. O kur buvo dingusi pastatų renovavimo programa, kuri turėjo sumažinti nedarbą ir pristabdyti emigraciją? Energetiniai projektai į priekį judėjo labai lėtai, primti keisti sprendimai dėl saulės energetikos iššvaistė milijonus. Struktūrinės reformos vyko ganėtina lėtai, juolab krizė – tinkamiausias tam metas.“

O dabartinės Vyriausybės didelė bėda, ekonomisto nuomone, – kad bando visiems būti gera, bet iš norėjimo būti visiems gera gali tapti visiems bloga. Tad bendras kontekstas šalyje gerėja, tačiau per lėtai.

Didelė abiejų kadencijų problema – korupcijos šešėlis. „Darbiečiai“ nebaigę juodosios buhalterijos teismo procesų užsiiminėjo partijos pervardijimais. Po prezidento rinkimų Vyriausybei sugražinus įgaliojimus krito net du ministrai, nesugebėję apsisvalyti savo komandos nuo viceministrų, ant kurių mesti įtarimai korupcija. Vienas po kito į viešumą kilo skandalai dėl neskaidrių konkursų Žemės ūkio, Sveikatos apsaugos ministerijose. Galų gale „tvarkiečių“ korupcijos skandalas Vidaus reikalų ministerijoje.

„Transparency International“ Lietuvos skyriaus vadovas Sergejus Muravjovas tvirtina, kad jam neatrodo, jog kova su korupcija šiai valdančiajai daugumai yra prioritetas: „Šios Vyriausybės antikorporacinius veiksmus vertinu silpnai. Nors valdžios atstovai dažnai skubėjo priimti ilgalaikio antikorporacinio įdirbio nuopelnus, jų darbo rezultatai tenkina tik minimalius reikalavimus. Atrodo, užuot siekė apčiuopiamų rezultatų ir esminių pokyčių per aiškiai apibrėžtą laiką, jie pernelyg dažnai skiria daug dėmesio procesui, viešai deklaruodami kovos su korupcija svarbą.“

Kovos su korupcija ekspertas pabrėžia, kad mūsų išrinktus politikus reikia vertinti ne pagal jų dedamas pastangas, o pagal nuveiktus darbus ir realų pokytį mūsų kasdiniame gyvenime. Deja, ši Vyriausybė dar nepradėjo iš esmės spręsti kyšininkavimo gydymo įstai-gose, policijoje ir savivaldoje problemos, neskiria tinkamo dėmesio politinei korupcijai mažinti. S. Muravjovo vertinimu, vienintelis V. Andriukaitis pirmą kartą nuo nepriklausomybės atkūrimo skyrė bent šiek tiek dėmesio korupcijai sveikatos apsaugos sistemoje.

Tačiau ir praėjusios kadencijos valdžiai temdė korupcijos šešėlis Sveikatos apsaugos ministerijoje, Žemės ūkio ministerijos „mai-

V. SKARAIČIO, „BFL“ NUOTR.

liaus“, Vito Matuzo byla ir kt. Galų gale ir dėl koalicijos sutarties konservatoriai juk rankomis sukirto su dviem teistais asmenimis – Artūru Zuoku ir Arūnu Valinsku.

Bene didžiausias šių Vyriausybių skirtumas, kad A. Kubilius per savo vizionieriškumą ir projektų gigantomaniją nematė, kas darosi šiuo metu, pavyzdžiui, atsirbodamas nuo smaigiančių žmones šildymo kainų problemos sprendimo. O A. Butkevičius, be privalomai tęstinų strateginių darbų, imasi trumpalaikių, bet populiarumą keliančių darbėlių, tačiau negeba išžvelgti vizijos ilgesnei perspektyvai.

„Vyriausybei nusistatant prioritetus labai svarbu atsižvelgti ne tik į labiausiai spaudžiančias šiandienos problemas, bet ir į ateities iššūkius, jaučiant atsakomybę už Lietuvos piliečių gerovę ateityje. Sprendimų įgyvendinimo ratas sukasi labai ilgai, todėl ateities

Vertinant šiuolaikiniais valdžios vertinimo kriterijais mūsų valdantieji vargiai atitinka modernaus valdymo etaloną.

iššūkiams būtina rengtis iš anksto. Tačiau politinio planavimo ciklas – ketveri metai, todėl partijos labiau motyvuotos kreipti dėmesį į tai, kas rinkėjams svarbu šiandien, o ne į sunkius sprendimus, kad ateityje situacija keistųsi iš esmės“, – pastebi „Visionary Analytics“ direktorė A. Paliokaitė.

Štai svarbiausias ateities iššūkis Lietuvai yra senstanti visuomenė. Europos Komisijos skaičiavimais, dėl nuolat mažėjančio gimstamumo ir kitų priežasčių 2030 m., palyginti su

2010 m., Lietuvoje bus 384 tūkst. mažiau darbingo amžiaus gyventojų, o pensininkų pagausės iki 980 tūkst. Dėl demografinių tendencijų kils grėsmė socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemoms tiesiog bankrutuoti. Jau dabar jos susiduria su sunkumais, tačiau reikšmingesni sprendimai vis atidedami.

A. Paliokaitė pasakoja, kad Skandinavijos šalyse yra įprasta kartu su visuomene ir jos lyderiais, pasitelkiant duomenis ir į ateitį nukreiptus specialius išvalgos (angl. *foresight*) metodus, nuspręsti, kokioje šalyje siekiama gyventi ateityje ir kokios turėtų būti esminės pokyčių kryptys. Suomijoje nuo 1993 m. vyriausybė kas kelerius metus parlamentui teikia Ateities ataskaitą, kurioje pateikia kartu su ekspertų ir visuomenės grupių atstovais parengtą analizę, su kokiais iššūkiais šalis susidurs ateityje. Parlamento Ateities komitetas ją metus svarsto, siekia sutarimo dėl jų tarp valdančiosios daugumos, opozicijos ir visuomenės. Sutarus ilgalaikiai klausimai patenka į politinę darbotvarkę, taigi didesnė tikimybė, kad pasikeitus valdžiai nebus nueita visiš-kai priešingu keliu.

Lietuvoje žingsnis šia linkme buvo žengtas kuriant Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“, tačiau nei orientacija į ateities iššūkius, nei konsensuso formavimo metodai kol kas nėra sistemingai įdiegti.

„Deja, vertinant šiuolaikiniais valdžios vertinimo kriterijais mūsų valdantieji vargiai atitinka modernaus valdymo etaloną“, – pripažįsta A. Paliokaitė. Pirmas kriterijus informacijos amžiaus valdžiai – ar ji turi pakankamai žinių, kokias problemas ir kaip spręsti.

◀ **Politologų pašaipos, kurių nusipelnė Seimo pirmininkė L. Graužinienė, „atsiperka“: elito „auką“ teigiamai vertina net 29,1 proc. piliečių**

Moderniose šalyse stengiamasi ne imtis spręsti problemų, kai jos jau realios, bet identifikuoti ilgalaikes grėsmes ir piliečių bei verslo poreikius. Lietuvoje valdžia skiria nemažai lėšų įvairiems duomenims apie piliečius, verslą ir kt. rinkti bei administruoti, tačiau jie per mažai analizuojami ir naudojami sprendimams priimti. O politizuotas sprendimų priėmimas veda link to, kad pasikeitęs Vyriausybei dažnai politika pradedama nuo „balto lapo“. Žinių trūkumas iš dalies lemia ir kovą su pasekmėmis, o ne priežastimis.

Antras kriterijus – orientacija į vartotoją. Piliečiai moderniose valstybėse vertinami nebe kaip pasyvūs paslaugos gavėjai, bet kaip partneriai viešųjų paslaugų kūrimo ir teikimo procesuose, tam efektyviai naudojant ir e. instrumentus. Pagal Jungtinių Tautų e. valdžios indeksą, Lietuva 2014 m. užėmė tik penkioliką vietą ES. Apklausų duomenimis, maždaug pusė (44 proc.) šalies gyventojų

ŠIS SEIMAS – TARP POPULIARIAUSIŲ PASITIKĖJO SEIMU KADENCIJOS PUSIAUKELĖJE (PROC.)*

1996–2000 m.	13
2000–2004 m.	10,3
2004–2008 m.	8,5
2008–2012 m.	3,2
2012–2016 m.	10,2

* Ankstesnių Seimų apklausų duomenų nėra
Šaltinis: „Vilmorus“, „Lietuvos rytas“

mano, kad Lietuvoje sprendimų priėmimo procesui trūksta atvirumo ir skaidrumo, veiksmingų konsultacijų su visuomene, grįžtamojo ryšio.

Trečias kriterijus XXI amžiaus valdžiai – moderni, lanksti ir efektyvi valstybės tarnyba. „Jokie strateginiai planai ir juose užsibrėžti rodikliai nepadės pasiekti rezultatų, jeigu valstybės tarnyba nėra pakankamai motyvuota jų siekti. Politizuota vadovų kaita, nepakankama vadovų ir tarnautojų atskaitomybė už rezultatus ir nekonkurencingas darbo užmokeskis daro valstybės tarnybą nepatrauklią kvalifikuotiems specialistams. Čia būtini neatidėliotini pokyčiai. Stabili ir kvalifikuota valstybės tarnyba yra labai svarbus „buferis“ politizuotiems ir nepagrįstiems sprendimams. Jeigu valstybės tarnyboje didelė kaita, prarandama „institucinė atmintis“, o tai gali vesti prie mokesčių mokėtojams brangiai kainuojančių klaidų“, – pabrėžia A.Paliokaitė.

Ar koalicija išgyvens

Galų gale paskutinis klausimas: ar ši braškanti koalicija ištrauks antrą pusę kadencijos? ISM dėstytojo politologo dr. Vincento Vobolevičiaus nuomone, ši koalicija tiek tvari, kiek ir buvo galima tikėtis, žinant jos sudėtį. „Visos partijos nori likti valdžioje. Tam koalicijoje esančios partijos turi imtis tarpusavyje derančių veiksmų. Šiuo atveju yra kitaip, nes koalicijos partnerės labai skirtingos ir rinkėjų bei rėmėjų, ir žmoniškųjų išteklių, ir lyderių charizmatiškumo, ir asmeninių problemų požiūriu. Todėl norint likti valdžioje joms reikia skirtingų, kartais prieštaraujančių vieni kitiems sprendimų. Tai kelia įtampą koalicijoje, nors nedrįščiau teigti, kad tai baigsis griūtimi“, – prognozuoja V.Vobolevičius.

Politologo nuomone, Lenkų rinkimų akcijos pasitraukimas iš koalicijos buvo dėsningas, panašiai kaip Darbo partijos – iš Algirdo Brazausko Vyriausybės 2005 m.: kai gali įgyvendinti tik nedidelę dalį pažadų, apsimoka trauktis ir vaidinti elito (ar šiuo atveju „litvinių“) auką, kviečiant savo rinkėjus su naujomis jėgomis kilti į amžiną kovą su elitu.

Nors Viktoras Uspaskichas partijos suvažiavime praėjusią savaitę net suabejojo, ar socialdemokratams tebegalima vadinti partneriais, „darbiečiai“ šį kartą, V.Vobolevičiaus prognozėmis, nesitrauks. Vieši pasityčiojimai iš Seimo pirmininkės, kuriuos ji pati galbūt tikslingai provokuoja, leidžia vaidinti elito auką net mėgaujantis valdžios pranašumais. O teismo procesas prieš „darbiečių“ tikrąjį lyderį net didina jo populiarumą, kol jis – it Robinas Hudas – sugeba išvengti nuosprendžio ir dalyvauti politikoje. Jei jis būtų nuteistas, jo populiarumas greitai kristų, nes rinkėjai myli skriaudžiamus lyderius, o ne skriaudžiamus nevykėlius. Tad, V.Vobolevičiaus manymu, „darbiečiams“ likti Vyriausybėje naudinga, nes taip maksimizuojama buvimo valdžioje nauda, jei vis dėlto partijos lyderiai būtų nubausti ir dėl to partija praščiau pasiro-

dytų per 2016 m. Seimo rinkimus.

Politologo vertinimu, „Tvarka ir teisingumas“ turėtų daugiausiai priežasčių trauktis iš koalicijos, nors taip pat nesitraukia: „Liekant valdžioje kyla pavojus pernelyg susitapatinti su tuo pačiu elitu, ypač jei nepavyksta sau priskirti kokių nors liaudyje populiarių sprendimų, o tai „tvarkiečiams“ nesiseka. Taip pat panašu, kad šioje partijoje – į Briuselį išvykus, ko gero, profesionaliausiam jos politikui ir atsištatydinus vienam iš ministrų – yra žmoniškųjų išteklių problema (Rolandas Skaisgirys – Vilniaus meras?!).“ Beje, pasak V.Vobolevičiaus, nepartinių ministrų skyrimas – visiškai simptomiškas: tikslas yra ne vykdyti reformas (tam reikalingi profesionalai), o laimėti rinkimus ir įtaisyti savo lyderius valstybės tarnyboje. Taip buvo ir anksčiau, pavyzdžiui, praėjusią kadenciją A.Valinskas kultūros ministro postą atidavė Arūnui Gelūnui.“

Socialdemokratai, priešingai nei kitos koalicijos partnerės, nėra grynai protesto partija. Juos remia nemažai verslo ir jame dirbančių žmonių. Kita vertus, jie gali tikėtis paramos iš „darbiečių“ ar „tvarkiečių“ palaikančių protesto rinkėjų, jei šie dėl vienos ar kitos priežasties nusigręžtų nuo šių partijų. „Taigi socialdemokratai tarsi sėdi ant dviejų kėdžių ir tai matyti politikoje: A.Butkevičiaus Vyriausybė nespriešina Prezidentės spaudimui įgyvendinant suskystintų dujų terminalo projektą, bet socdemas Artūras Skardžius jį labai viešai koneveikia. Socdemas Algimantas Salamakinas gula kryžiumi prieš „Chevron“ (o „Chevron“ išvėjimas buvo viena didžiausių šios valdančiosios daugumos klaidų), o socdemas premjeras siūlo skalūnininkams mokesčių lengvatas. Tokia politika naudinga galvojant apie 2016 m. Seimo rinkimus, nes bus galima atsizvelgti į rinkėjų nuotaikas ir viešai akcentuoti vieną ar kitą dabar priimtą poziciją“, – gretina faktus V.Vobolevičius.

Tačiau iš viso to išeina labai „išsiderinusi“ koalicija, kai vienas lyderis pažada algų kėlimą, kitas bando jį atšaukti, vienas palaiko strateginius projektus, kitas jiems priešinasi. „Kita vertus, to ir buvo galima tikėtis, turint omeny koalicijos sudėtį; ir tai, kad ji dar gyvuoja, nepaisant išvardytų problemų, yra savaime pasiekimas“, – vertina V.Vobolevičius.

Taigi valdantieji gali švęsti, kad išbuvo pusė kadencijos. Pagrindo švęsti valstybės piliečiams duoda nebent tai, kad dabartinė valdžia nenukrito nuo ankstesniosios nutiestų bėgių euro ir suskystintų dujų terminalo projektuose (o gal tiesiog buvo pasiekta fazė „Point of no return“?, kaip kartodavo siekį konservatoriai), kad pradėta pastatų renovacija.

Tačiau dar mažiau priežasčių švęsti tai, kad ši valdančioji dauguma išbuvo pusė, o gal išbus ir visą kadenciją, bus po kelerių ar kelių metų, nes pilka, nemoderni, slegiama korupcijos, vizionieriškų idėjų neturinti valdžia tvarių bėgių ateities strateginiams darbams nei žino kur, nei žino kaip tiesti. Nei, galų gale, kelia sau tokį uždavinį. ■

SEIMAS

Valdančiosios daugumos ir opozicijos rankos plauna viena kitą?

Dvejų metų sukaktį mini ne tik valdantieji, bet ir Seimo opozicija. Tačiau iš tiesų Lietuvos politinėje padangėje debesų nedaug.

Martynas Šimulis

Politines pozicijas opozicinės partijos dažniau reiškia skambiais pareiškimais ir viešųjų ryšių akcijomis, o ne darbais

Nors opozicijos lyderis Andrius Kubilius ir kiti jo bendražygiai nepraleidžia progos pažerti kritikos Algirdo Butkevičiaus Vyriausybės ir Seimo daugumos darbui, ekspertai teigia, kad tai – tik parodomoji „kovos“ versija.

Atrodytų, kad opozicija itin nepatenkinta valdančiųjų darbu. Tačiau „Veido“ kalbinti politikos ekspertai tikina: valdančiosios daugumos ir opozicijos santykiai yra geri, o pati opozicija savo politinę valią gali išreikšti nebent viešųjų ryšių akcijomis, nes realiems politiniams manevrams neturi vietos. O noro greičiausiai irgi – aktyviausi Seimo nariai priklauso valdančiosioms partijoms.

Strateginis opozicijos veiksmas: 2014 m. prezidento rinkimuose konservatoriai ir liberalai vieningai palaikė Dalios Grybauskaitės kandidatūrą, nenorėdami kelti savo kandidatų, sudaryti jai konkurencijos ir taip sustiprinti socialdemokrato Zigmanto Balčyčio šansų.

Vis dėlto negalima sakyti, kad opozicija tik tiek tematoma. Jos atstovai ne kartą protestuodami buvo palikę parlamentinių posėdžių salę. Spalio viduryje opozicijos atstovai išėjo iš Seimo Etikos ir procedūrų komisijos, nes buvo nepatenkinti, anot jų, politiniu valdančiųjų balsavimu svarbiais klausimais komisijos viduje.

A.Kubilius Valstybės kontrolei pateikė

prašymą išaiškinti, ar 2014 m. nebuvo pažeistas Fiskalinės drausmės įstatymas ir ar Finansų ministerija bei Vyriausybė ėmėsi visų reikalingų priemonių, kad jis nebūtų pažeistas.

Neseniai išplieskus korupcijos skandalui Vidaus reikalų ministerijoje, opozicija suskubo rinkti parašus tuometinio ministro Dailio Alfonso Barakausko interpelacijai. Jos neprireikė, nes ministras iš pareigų pasitraukė pats.

Dar viena „vyriausybė“

Per pirmuosius metus A.Butkevičiaus Vyriausybė nuolat kritikavo valdžiusiuosius A.Kubiliaus kadencijos laikotarpiu. Visas šalyje esančias problemas ministrai aiškino maždaug taip: „Tai, ką pridirbo konservatoriai, dabar mums reikia taisyti.“

Opozicijoje esantys konservatoriai ir liberalai, regis, perėjo prie tokios pat retorikos, teigdami, kad visi Vyriausybės laimėjimai yra tik tąsa to, kas buvo pradėta 2008–2012 m. kadencijos Seimo.

2013 m. balandį, praėjus pusmečiui po dabartinės Vyriausybės darbo pradžios, paskelbė formuojantys šešėlinę vyriausybę, kurios tikslas, jų teigimu, „efektyviai atlikti parlamentinę priežiūrą, tinkamai, reguliariai ir rezultatyviai kontroliuoti Vyriausybę“. Šį politinį darinį sudaro 17 ministrų – prie įprastų ministrų portfelių ekvivalentų prisidėjo šešėliniai ministrai, atsakingi už regioninę plėtrą, bendruomeninius reikalus bei pažangą. Ir, žinoma, pats šešėlinės vyriausybės pirmininkas A.Kubilius.

Opozicijos lyderis įsteigus šią valdančiųjų darbui vertinti skirtą organizaciją teigė, jog dabartiniai jos nariai negali būti tikri, kad po kitų Seimo rinkimų jie ir eis ministrų pareigas. Viena vertus, tai gali būti traktuojama tarsi patarimas saviems: neužmikite ant laurų.

Kita vertus, tokios „vyriausybės“ suformavimas rodo du dalykus. Pirmiausia opozicija yra įsitikinusi, kad per kitus Seimo rinkimus surinks daugumą. Antra, neslėpdama pareiškia, kad yra kompetentinga imtis savotiškų prievaido pareigų ir vertinti Vyriausybės darbą.

Dar aiškiau tai tampa pažvelgus į šešėlinės vyriausybės paskyrą „Facebook“ socialiniame tinkle, kur pagrindinis dėmesys skiriamas valdančiųjų kritikai, be to, nuolat dedami premjerą A.Butkevičių ir jo bendražygius pajuokiantys paveikslėliai bei nuotraukos.

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas politologas Alvidas Lukošaitis mano, kad tokios politinės struktūros, kaip šešėlinė vyriausybė, sureikšminti nereikia. „Daugiau ar mažiau „šešėliuotos“ vyriausybės ir anksčiau būdavo skelbiamos. Tai nėra lengvai prigyjanti institucija, nes

Lietuvoje daugiapartinė politinė sistema, o tokie institutai yra adekvatūs dvipartinėse sistemose. Tai tikrai kiša koją šios institucijos efektyvumui“, – vertina politologas.

Vytauto Didžiojo universiteto docentas, politikos ekspertas Bernaras Ivanovas apskritai įsitikinęs, kad toks darinys neturi jokios reikšmės. Jis ironizuoja, jog galima džiaugtis bent tuo, kad nėra kuriama šešėlinė kariuomenė.

„Anksčiau irgi buvo bandoma kurti savotiškus vieni kitų kontrolės darinius. Manau, kad ši šešėlinė vyriausybė yra viešųjų ryšių veiksmas, ir daugiau nieko. Galbūt konservatorių rėmėjai tai vertina palankiai, tačiau tai tėra žaidimas iš neturėjimo ką veikti“, – teigia B.Ivanovas.

Kas neleidžia opozicijai pasigalėti dantų

Galima kelti klausimą, kuo dirbdama Seime labiau susirūpinusi šalies opozicija – savo darbu ar valdančiųjų kritika. Vis dėlto A.Lukošaitis teigia, kad po 2012 m. Seimo rinkimų buvo galima tikėtis kietesnės opozicijos retorikos A.Butkevičiaus Vyriausybės ir Seimo daugumos atžvilgiu. „Buvo galima tikėtis aštresnių dantukų. Anksčiau opozicija būdavo kur kas agresyvesnė. Klausimas yra tik toks, ar kažkas yra atsiti-

PASYVIAUSI SEIMO NARIAI PAGAL PASIŪLYTŲ TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ SKAICIŲ

Seimo narys	Frakcija	Pasiūlyta teisės aktų projektų	Iš jų priimti teisės aktai
Rimas Antanas Ručys	Tvarka ir teisingumas	2	0
Emanuelis Zingeris*	TS-LKD	4	2
Pranas Žeimys*	TS-LKD	5	0
Gintaras Tamošiūnas	Darbo partija	5	0
Arminas Lydeka*	LRLS	7	0
Šarūnas Birutis	Darbo partija	8	1
Rokas Žilinskas*	TS-LKD	9	0
Egidijus Vareikis*	TS-LKD	9	0
Rimantas Sinkevičius	LSDP	9	2
Giedrė Purvanekienė	LSDP	9	2
Benediktas Juodka	LSDP	9	8
Stasys Brundza	Tvarka ir teisingumas	9	0
Mantas Adomėnas*	TS-LKD	10	1
Kęstutis Glaveckas*	LRLS	10	1

* Opozicijos nariai

kę su pačia opozicija, ar keičiasi politinės ir parlamentinės kultūros standartai“, – svarsto politologas.

Lietuvos Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, kad visos valdžios institucijos turi bendradarbiauti tarpusavyje. Todėl, pasak A.Lukošaičio, potencialią opozicijos agresiją tramdo ir Prezidentė D.Grybauskaitė, tradiciškai turinti didelį pačių konservato-

rių ir liberalų palaikymą.

„Driščiau sakyti, kad labai svarbų vaidmenį bukinant opozicijos dantukus atlieka Prezidentė. Manau, kad jos pozicija daro įtaką ne tik Vyriausybės bei valdančiosios daugumos, bet ir opozicijos politiniams apsisprendimams“, – spėja A.Lukošaitis.

D.Grybauskaitei opozicijos partijos ne kartą išreiškė pasitikėjimą. Tą patvirtina ▶

IKI LAPKRIČIO

17 d.

nepamirškite sumokėti

ŽEMĖS MOKESČIO!

Mokėtina suma: <https://deklaravimas.vmi.lt>
 Mokėdami žinokite žemės savininko asmens kodą.
 Informacija – www.vmi.lt, 1882

► ir faktas, kad per 2014 m. prezidento rinkimus jos nekėlė savų kandidatų ir nesudarė konkurencijos šalies vadovui, priešingai nei valdantieji socialdemokratai ar Darbo partija.

„Galima kalbėti apie besiformuojanti palaikantįjį valdančiąją daugumą politinį centrą šalies Prezidentūroje. Galbūt ankstesni prezidentai nedrįso tuo užsiimti. Be abejo, bet kurios Vyriausybės veiklai suteikti kokybės yra įpareigota prezidento institucija. Mūsų konstitucinė doktrina taip pat įpareigoja institucijas bendradarbiauti. Apie kokį nors Prezidentės atsiribojimą nuo Vyriausybės negali būti nė kalbos. Tu arba priimi dabartinę Vyriausybę, arba... priimi. Prezidento institucijos vaidmenį opozicijos ir daugumos santykiuose iš tiesų galima vadinti naujienu politinėje padangėje“, – konstatuoja A.Lukošaitis.

Diplomatiniai susitarimai tarp politinių stovyklų

„Turint omenyje mūsų politinės kultūros ir partinės sistemos specifiką, valdančioji dauguma opozicijai palieka mažai vietos pasireikšti. Juk kyla ir gyvenimo lygis, ir ekonomika, padidinta minimali alga, labiausiai socialiai nuskriausti šalies gyventojai yra iš esmės pamaitinti. Klausantis kalbų ir žiūrint paviršutiniškai, gal ir galima susidaryti įspūdį, kad yra priešingos stovyklos – pozicija ir opozicija. Tačiau iš tiesų reikia žvelgti giliau. Ypatybių administracinių ar politinės kultūros skirtumų tarp valdančiųjų socialdemokratų ir opozicijoje esančių konservatorių aš nematau“, – teigia B.Ivanovas.

Pasak jo, politinės kultūros lygis Lietuvoje tampa panašus į Skandinavijos valstybių, kur valdančiosios ir joms oponuojančios partijos dažnai išlaiko gerus santykius ir bent jau viešai akmenų į priešininkų daržą nemėto.

„Realios ideologinės konfrontacijos aš nematau. Lietuvoje, ko gero, turėtų įvykti kažkas rimta, kad ji pasireikštų. Esant tam tikriems rimtiems iššūkiams jie galėtų kibti vieni kitiems į atlapus. Arba, atvirksčiai, būtų rastas konsensusas bendrų grėsmių akivaizdoje, o bendravimas ir toliau būtų korektiškas“, – svarsto VDU docentas.

B.Ivanovas mano, kad toks gana šiltas skirtingų politinių blokų bendravimas yra blogas reiškinys valdžioje. Vis dėlto jis įsitikinęs, kad sąlygas tam sudaro pilietinės visuomenės nebuvimas. „Pilietinis aktyvumas yra toks menkas, kad tikėtis griežtesnio visuomenės žvilgsnio valdžios atžvilgiu negalime. Iš visuomenės pusės nėra jūsų minėto prievaizdo nei pozicijai, nei opozicijai. O kai jo nėra, susitarti ir spręsti bendrus reikalus kultūringai ir mandagiai visiškai įmanoma. Pagrindinė problema yra ta, kad korektiško bendravimo įspūdis dar nereiškia, jog pozicija ir opozicija kartu

DELFI, TVINČIO NUOTR.

dirba visuomenės labui“, – aiškina B.Ivanovas.

A.Lukošaitis taip pat nemato ypatingos įtampos tarp A.Kubiliaus vadovaujamos opozicijos ir A.Butkevičiaus valdančiųjų. „Nemanau, kad yra kažkokių problemų dėl dirbtinio pagalių valdantiejiems į ratus kaišiojimo. Tam paprasčiausiai nėra sąlygų – yra gerai suręsta koalicija, sugebėjusi užsitikrinti pakankamai ryškią daugumą parlamente ir komitetuose. Partiniai sprendimai tokiam kontekste sėkmingai stumiasi į priekį. Žinoma, būtų kitaip, jeigu pozicijos ir opozicijos narių parlamente būtų vienodai“, – neabejoja politologas.

Pasak B.Ivanovo, skirtingų politinių

Opozicija iš Seimo posėdžių salės pasitraukė ir nagrinėjant V. Uspaskich neliečiamybės klausimą, ir protestuodama prieš neva išjungiamus mikrofonus

bilių ir kompaniją, kurie pabrėžia, kad svarbiausi įgyvendinti strateginiai projektai buvo pradėti jų. Kita vertus, nuoseklus dabartinių valdančiųjų darbas neleidžia opozicijai ypatingai griežti dantimis.

„Dabartiniai valdantieji kai kurių projektų tęstinumą tiesiog privalėjo sėkmingai užtikrinti ir, ačiū Dievui, tai padarė. Tęstinumas jau nebėra mūsų nacionalinės politikos problema. Vėlgi tai buvo padaryta ne be mūsų Prezidentės pastangų, kurios išlieka tam tikru to tęstinumo garantu. Tai taip pat neleidžia opozicijai pernelyg įsijausti“, – aiškina A.Lukošaitis.

Pasak jo, opozicija iki šiol negali atsitiesti po to, kai jai teko dirbti krizės metais ir bandyti išlaikyti ekonominę valstybės vairą. „Opozicijos elgesį politiniuose veiksmuose lemia ir, sakyčiau, šiek tiek užsitęsęs noras atgauti jėgas po to, kai reikėjo išeikvoti labai daug energijos nepopuliariųjų sprendimą epochoje, siekiant suvaldyti krizės priežastis ir jų padarinius“, – sako politologas.

Pasak B.Ivanovo, kol susitarimai tarp partijų atitinka visuomenės interesus (energetinė nepriklausomybė, euro įvedimas ir t.t.), tol opozicija ir pozicija neturi pagrindo rauti viena kitai plaukų. „Susitarimai nebūtinai turi būti pateikiami raštu – dėl tam tikrų dalykų galima gražiai susitarti žodžiu. Kai kurie dalykai atitinka visuomenės interesus, tačiau kiti reikalauja visuomenės dėmesio. Tik, dar kartą pabrėšiu, jo labai trūksta“, – apgailestauja politikos ekspertas. ■

Politologas A.Lukošaitis: „Opozicija neturi sąlygų pasireikšti – yra gerai suręsta koalicija, sugebėjusi užsitikrinti pakankamai ryškią daugumą parlamente ir komitetuose.“

ASHEINIO ARCHIVO NUOTR.

partijų darbas kartu jau buvo realizuotas 2006–2007 m., kai dirbo vadinamoji 2K (Kirkilas + Kubilius) Vyriausybė. Tuomet, pasak politikos eksperto, tik prof. Vytauto Landsbergio žodžiai paskatino konservatorius pasitraukti iš šio projekto. „2K koaliciją faktiškai palaidojo V. Landsbergio pastebėjimas: „Ką darysime per artėjančius rinkimus, jei ir toliau dirbsime kartu?“ – prisimena VDU docentas.

Darbų tęstinumas – gerų santykių pagrindas

Socialdemokratų valdoma Vyriausybė ir Seimo dauguma išlaiko A.Kubiliaus Vyriausybės pradėtų darbų tęstinumą ir, galima teigti, raško anksčiau pasodintų medžių vaisius. Viena vertus, tai pykdo A.Ku-

PRORUSIŠKI V.UŠACKO NUSIŠNEKĖJIMAI

Vienašališkai neigiamu požiūriu į Rusiją Lietuvos žiniasklaidą apkaltinęs ir įžvelgęs ne vien Maskvos kaltę dėl invazijos į Ukrainą, ES ambasadorius Rusijoje Vygaudas Ušackas užminė mįslę: jis tiesiog nusišnekėjo, smarkios Kremliaus propagandos paveiktas, ar ėmė ieškoti naujų savo karjeros galimybių?

Audrius Bačiulis

Padiskutuoti, kas naujo „Rytų fronte“, į ES ambasadoriaus Rusijoje paskaitą susirinkę Kauno technologijos universiteto studentai vienu metu neteko amo: vienas iškiliausių Lietuvos ir ES diplomatų Vygaudas Ušackas prabilo kaip etatinis Kremliaus propagandistas.

„Pas mus žiniasklaida ganėtinai vienpusiškai pateikia poziciją Rusijos atžvilgiu. Labai daug neigiamos ir nepakankamai yra šiek tiek balansuotos objektyvios nuomonės, – kalbėjo ambasadorius, kartu bandydamas menkinti Rusijos vaidmenį užpuolant Ukrainą. – Trūksta daugiau informacijos, mano nuomone, apie tai, kas vyksta pačioje Ukrainoje. Antras dalykas yra tai, kad, su visa pagarba, mes negalime visko suversti pačiai Maskvai dėl konflikto Ukrainoje. Trečia, mums reikėtų geriau suprasti visas problemas ir visumą tų iššūkių, su kuriais susidurs pati Ukraina. Ketvirta, su visa pagarba Ukrainai, mes negalime idealizuoti tos šalies perspektyvų ES atžvilgiu.“

Perskaičius šį pranešimą pirmoji daugelio reakcija buvo – negali būti! Kad V.Ušackas šitaip nusišnekėtų? Gal paskaitoje dalyvavęs žurnalistas ko nesuprato ar ištraukė tekstą iš konteksto? Deja deja... Gyvename socialinių tinklų laikais, tad kiti V.Ušacko paskaitos KTU dalyviai, tarp jų ir tas, kuris klausė ambasadorių apie Ukrainą, iš karto patvirtino: žurnalistas neapsiriko, viskas taip ir buvo pasakyta. Teliko spėlioti – kodėl?

Pirmoji mintis – V.Ušackas, kad ir kaip ten būtų, yra ES ambasadorius ir kalbėdamas apie šalį, kurioje atstovauja ES interesams, dėsto ne savo, o Europos Sąjungos poziciją. Ambasadorius privalo laikytis jam instrukcijose nubrėžtos kalbėjimo linijos, nepamiršdamas, kad jo pareiga – išsaugoti dialogo su Rusijos valdžia galimybę. Tad tikėtis, kad V.Ušackas, viešai kalbėdamas, imtų smerkti Kremlių daugiau, nei surašyta oficialiuose ES pareiškimuose, neverta.

Kita vertus, V.Ušackas negali nesuprasti, kad Lietuvoje jis pirmiausia suvokiamas kaip Lietuvos diplomatas aukštame ir Lietuvai labai svarbiame ES poste, tad kiekvienas jo pasisakymas buvo, yra ir bus vertinamas iš lietuviškų pozicijų. Ypač kad vargu ar ES instrukcijose jam liepta teisinti Maskvą, aiškinant, jog ne ji viena kalta dėl agresijos

Ukrainoje. Nebent V.Ušackas, tai sakydamas, turėjo galvoje tuos ES sluoksnius, kurie, kaip ir Kremlius, mano, kad Ukraina – tai dirbtinė valstybės ir teisėta Rusijos istorinės įtakos sfera.

Juo labiau keisti jo priekaištai Lietuvos žiniasklaidai dėl vienpusiško požiūrio į Rusiją. Nebent V.Ušackas mano, kad rašydami apie agresiją Ukrainoje mūsų žurnalistai kaskart turi išklausti ir objektyvią Rusijos ambasados atstovų nuomonę apie Maidano įvykdytą valstybinį perversmą, Kijevą valdančią chuntą, „banderovcus fašistus“ ir ukrainiečių baudėjus, vinimis prikalbinėjančius nekaltus rusų vaikus ant išlaisvinto Slovjansko pastatų durų.

Akivaizdu, kad V.Ušackas netgi po jo feisbuko paskyrą užplūdusios kritikos bangos niekaip nesuprato, ką čia tokio pasakė. „Gyvendami greta [Rusijos], mokėdami kalbą galėtų autentiškesnę informaciją ir analizę pateikti, o ne vien kitų medžiagą perspausdinti. Kiek Lietuvos žurnalistų dirba Rusijoje, renka info iš tiesioginių šaltinių, apklausia, analizuoja įvykius, reiškinius ir juos pateikia Lietuvos skaitytojams? – kitą dieną po paskaitos atsimušinėjo jis nuo kritikos. – Antra vertus, Ukrainos korumpuota

Vadovaujantis V.Ušacko logika, Sovietų Sąjunga turėjo teisę 1940-aisiais okupuoti ir aneksuoti Lietuvą, nes A.Smetonos režimas buvo supuvęs, o jis pats į valdžią atėjo perversmo keliu.

valdžia sukūrė prielaidas Rusijos invazijai. Todėl to režimo puoselėtojai irgi atsakingi dėl dabartinės situacijos.“

Kaip sakoma, geriau jau būtų tylėjęs, nei bandęs šitaip teisintis. Turėdamas daugybę draugų tarp Lietuvos žurnalistų, V.Ušackas puikiausiai žino, kokios realios galimybės mūsų žiniasklaidai išlaikyti savo korespondentus Rusijoje, o dirbdamas Rusijoje gerai žino, kokios ten galimybės žurnalistams normaliai dirbti, nenorint gauti per galvą veržliarakčių.

Bet tai dar nieko, palyginti su jo kaltinimais Ukrainai, kad ši pati kalta dėl Rusijos agresijos, mat „sukūrusi tam prielaidas“! Juk tai gryniasias Kremliaus propagandinių klišių atkartojimas, esą Ukraina buvo supuvusi, padrika valstybė, joje prasidėjęs rusų persekiojimas, tad Rusija turėjusi visas teises

užgrobti ir atplėšti Krymą bei inspiruoti ir remti agresiją Donbase! Čia kaip vilkas iš (V.Ušackui tikriausiai gerai žinomos) Nikolajaus Krylovo pasakėčios, kuris aiškina ėriukui turintis teisę jį suėsti: „Tu kaltas vien todėl, kad norisi man valgyti.“ Vadovaujantis V.Ušacko logika, Sovietų Sąjunga turėjo teisę 1940-aisiais okupuoti ir aneksuoti Lietuvą, nes Antano Smetonos režimas buvo supuvęs, o jis pats į valdžią atėjo perversmo keliu, prieš tai gavęs finansinę paramą iš sovietų diplomatų.

Gali būti, kad V.Ušackas per metus, praleistus Maskvoje, pats tapo masinės ir rafinuotos Kremliaus propagandos auka. Tai žinomas, neretai diplomatus užklumpantis sindromas, kai jie nevaliomis pradeda atstovauti ne šaliai, kuri juos pasiuntė, bet šaliai, kurioje dirba. Dėl šios priežasties jie vidutiniškai kas treji metai rotuojami. Regis, Rusijoje dėl ypač kenksmingų darbo sąlygų rotacija turėtų vykti kas metus.

Bet galimas ir kitas, ciniškesnis, paaiškinimas. V.Ušackas, tegu šiuo metu dėl profesijos reikalavimų sustabdes savo narystę Tėvynės sąjungoje, tebelaikomas „konservatorių žmogumi“, pagal išgales dalyvauja partinėje veikloje (andai viešai parėmė vieną iš konservatorių kandidatų į Vilniaus mero postą). Bet nė vienas jį pažįstančiam ne paslaptis, kad V.Ušackas savo pažiūromis nėra nei dešinysis, nei kairysis, o tik karjeristas (geraija to žodžio prasme) ir oportunistas, nuolat besidairantis galimybės toliau kopti karjeros laiptais.

Ne paslaptis ir jo prezidentinės ambicijos, kaip ir tai, jog konservatoriai, tiksliau, jų pirmininkas Andrius Kubilius, kadaise pasikvietė V. Ušacką, nes ieškojo žmogaus, kuris laikui bėgant galėtų tapti laiminčiu Tėvynės sąjungos kandidatu prezidento rinkimuose. Lygiai kaip anksčiau viliojo kitą diplomatą – Petrą Auštrevičių. Tačiau kylant Gabrieliaus Landsbergio žvaigždei V.Ušacko galimybių langas pas konservatorius, regis, užsivėrė, o štai norai niekur nedingo. Bet pačiam pasitraukti kažkaip negražu.

Tačiau jeigu konservatoriai patys pašalintų V.Ušacką, kad ir už kalbas, niekaip nederančias su partijos politika Rusijos ir Ukrainos atžvilgiu? Tuomet V.Ušackas taptų „laisvuju agentu“, o socialdemokratai, kaip matyti, saviškių gretose irgi neturi perspektyvių kandidatų į prezidentus. ■

STUDIJOS

Kam diplomas nereikalingas?

Informacinių technologijų specialistai – paklausūs: mėnesio pradžioje darbo galėjo neturėti tik mažiau nei šimtas šiųmečių absolventų, baigusiu universitetų ir kolegijų studijas. O IT bei susijusių kryptių specialistai neretai gauna darbą ir be diplomo.

Gabija Sabaliauskaitė

Tokias tendencijas atskleidžia „Veido“ sudarytas informacinių technologijų (IT) studijų programų reitingas, apimantis ir susijusias kryptis: fizinius bei technologijos mokslus – informatiką, programų sistemas, informatikos inžineriją ir kt.

Viešojoje erdvėje nuolat girdimi pareiškimai apie sėkmingos karjeros receptą – IT studijas, šių specialistų trūkumą ir solidžius jų atlyginimus – nėra laužti iš piršto. Tai patvirtina ir „Veido“ kalbinti ekspertai, ir Lietuvos darbo biržos (LDB) duomenys.

Maža to, kad šios srities absolventai nesuduria su sunkumais ieškodami darbo, pasirodo, jų karjerą versle daugiausia lemia savarakiškos pastangos ir asmeninis indėlis tobulėti.

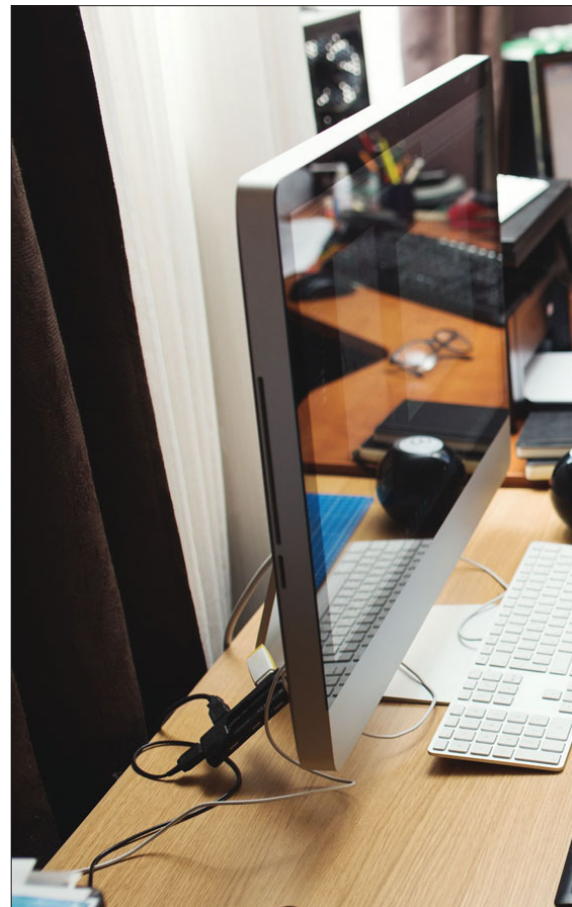
Vadinasi, diplomas, patvirtinantis išsilavinimą, toli gražu nėra pats svarbiausias reikalavimas IT specialistams. Todėl jie pradeda dirbti dar studijuodami, o studijas baigia tik pusė įstojusiųjų. Tai, jog darbo rinka gana lengvai pasitinka IT specialistus, esą lemia ir aukštųjų mokyklų polinkį saugotis verslo, kad šis neatimtų studentų.

Bedarbių – vienetai

Lyginant IT ir susijusių kryptių studijų programas didžiausia vertė reitinge skirta absolventų galimybėms darbo rinkoje, kurios matuojamos remiantis LDB lapkričio 1 d. registruotų šiųmečių absolventų dalimi nuo visų baigusiujų bakalauro ar magistro IT ir susijusių kryptių studijas. Universitetų reitinge šio rodiklio vertė prilygsta 15 balų, kolegijų, suteikiančių profesinį bakalaurą, – 40 balų.

Mažiausiai bedarbių į rinką „paleido“ Kauno technologijos universitetas (KTU). Jo Informatikos fakultetą baigė 249 IT specialistai, iš kurių lapkričio 1 d. buvo užsiregistravę keturi. Nuliniu šios srities studijų absolventų nedarbu pasižymi ir Mykolo Romerio universitetas (MRU), tačiau jame IT ir susijusių kryptių studijų programas baigė vos 35 absolventai.

Bedarbių dalios absolventai neparagavo ir regionuose: Klaipėdos universitete atsirado vienas absolventas, neturintis darbo, Šiaulių universitete – du. Tiesa, daugiau nei pusė

darbo oficialiai ieškančių absolventų baigė kolegijas. Didžiausią IT specialistų laidą šiemet išleido Vilniaus kolegija (120 absolventų), iš kurių LDB buvo užsiregistravę du.

Vis dėlto kai kuriuose regionuose atsirado kolegijų, kurių maždaug penktadalis absolventų bent jau oficialiai prisistatė bedarbiais.

„Iš tiesų galima sakyti, kad absolventų gali-

IT IR SUSIJUSIŲ KRYPTIŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ UNIVERSITETUOSE REITINGAS

Vieta IT ir susijusių kryptių studijų programų reitinge 2014 m.	UNIVERSITETO PADALINYS, VYKDANTIS IT IR SUSIJUSIŲ KRYPTIŲ STUDIJAS	IT ir susijusių kryptių studijų programų skaičius (bakalauro ir magistro)	Balų suma	I Mokslinė ir taikomoji veikla (45 balai)				Balų suma už I kriterijų	II Ta
				13 balų	10 balų	15 balų	7 balai		
1	Vytauto Didžiojo universiteto Informatikos fakultetas	4	50,2	39	4,1	75	31	22,2	12,5
2	Kauno technologijos universiteto Informatikos fakultetas	10	47	44	11,05	70	14,81	27,3	1,85
3	Mykolo Romerio universiteto Skaitmeninių technologijų institutas	5	46,2	46,28	2,71	74	16	20,7	19,35
4	Vilniaus Gedimino technikos universiteto Elektronikos ir Fundamentinių mokslų fakultetai	13	43,7	21,29	2,6	68,8	28,1	17,4	14,81
5	Klaipėdos universiteto Informatikos ir Informatikos inžinerijos katedra	4	43,5	11	4	58	27	15,6	10,6
6	Šiaulių universiteto Informatikos, matematikos ir e. studijų institutas, Technologijų ir gamtos mokslų fakultetas	4	38,2	1	1	70,83	20,83	13,1	0

Dėl gerų įsidarbinimo galimybių, studijų nebaigia apie pusę IT pakraipos studijų programų studentų

jiems netrūksta pasiekimų mokslinėje veikloje, esama pastangų didinti tarptautiškumą, nestokojama ir partnerių verslo sektoriuje. Vis dėlto dalis universitetų padalinių, matuojant kiekybinius rodiklius konkrečiai IT pakraipos studijose, turi daugiau stipriųjų vietų ir pelno daugiau taškų.

Nepaisant minimalių skirtumų tarp universitetų padalinių, vykdančių IT ir susijusių krypčių studijas, išrikiavus juos eilės tvarka į pirmą vietą iškilio Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Informatikos fakultetas, šiemet išleidęs mažiau nei įprastai – 29 IT ir susijusių studijų programų absolventus. Jo IT ir susijusių krypčių studijų programose dėsto daugiausiai (76 proc.) mokslų daktaro laipsnį turinčių darbuotojų (15 balų), o trečdalis dėstytojų – praktikai (7 balai).

VDU Informatikos fakulteto dekanė doc. dr. Daiva Vitkutė-Adžgauskienė patvirtina, kad nemaža dalis mokslų daktarų yra jauni universiteto auklėtiniai, likę dėstyti ir užsiimti moksline veikla. Jie dėstyti į VDU Informatikos fakultetą atvyksta ir iš Australijos, Didžiosios Britanijos universitetų, kur dirba tiriamąjį darbą.

D. Vitkutė-Adžgauskienė svarsto, kad šios srities studijos VDU reikšmingos buvo nuo pat universiteto atsikūrimo, todėl gerus rodiklius ji sieja su puoselejamomis pirmojo Informatikos fakulteto ir tokiu pavadinimu veikiančios studijų programos tradicijomis.

„Kita vertus, kai kurie mūsų rezultatai geri ir todėl, kad remiamės požūriū, jog šiandien IT specialistas negali išmanyti vien siauros srities. Antraip, kai technologijos sparčiai kinta, o IT specialistai dirba įvairiausiose srityse, nesu-kursi patvarių sprendimų, – komentuoja dekanė. – Manome, kad reikia dėstyti ateities technologijas, o tai įmanoma tik siejant mokslą ir verslą, todėl studentus įtraukiame ir į mokslinius tyrimus, ir į taikomuosius įvairių veiklų – produktų ir paslaugų, kurių reikia rinkai, projektus.“

VDU Informatikos fakultetas pernai iš mokslinės ir taikomosios veiklos uždirbo 39 proc. visų fakulteto pajamų. Paklausta apie šių pajamų turinį, D. Vitkutė-Adžgauskienė paaiškina, kad dalis jų susijusios su nišinėmis sritimis, pavyzdžiui, lietuvių kalbos technologijų plėtra, jos įrankiais ir tyrimais. Esą šios temos aktualios didėjant informacijos srautams, kuriuos reikia analizuoti. Be tekstinių, skaitinių duomenų anali-

mybės gauti darbą priklauso ne tik nuo to, ar žmogus studijuoja, ar baigia aukštąją mokyklą, pagaliau ar gauna diplomą. Gabūs specialistai, norintys darbo ir praktikos, dirbti pradeda dar studijų metais. Todėl pastebime tam tikrą riziką, kad turėdami geras galimybes gauti darbą jauni specialistai į antrą vietą nustumia studijas. Mūsų nuomone, tai gali būti viena priežas-

čių, kodėl tik apie pusę įstojusiujų baigia IT pakraipos studijas“, – komentuoja Nacionalinio informacinių ir ryšių technologijų (IRT) sektoriaus asociacijos „Infobalt“ inovacijų vadovas Andrius Plečkaitis.

Aukštųjų mokyklų padaliniai, pateikę duomenis apie IT ir susijusių krypčių studijų programas, nepasižymi kardinaliais skirtumais:

II Tarptautiškumas (30 balų)				Balų suma už II kriterijų	III Absolventų galimybės darbo rinkoje (25 balai)				Balų suma už III kriterijų
6 balai	5 balai	9 balai	15 balų		10 balų				
Jungtinės, dvigubo diplomo, užsienio kalba vykdomos studijų programos (dalis proc. nuo visų IT ir susijusių krypčių studijų programų)	Nuolatiniai arba per mainų programas atvykę užsienio studentai (dalis proc. nuo visų IT ir susijusių krypčių studijų programų studentų)	IT ir susijusių krypčių stud. programų 2014 m. absolventai, studijų laikotarpiu išvykę į užsienį studijų ar praktikos tikslais (dalis proc. nuo visų šių studijų programų absolventų)		2014 m. IT ir susijusių krypčių studijų programų absolventų skaičius (bakalauro ir magistro)	LDB registruoti 2014 m. absolventai (dalis proc. nuo visų IT ir susijusių krypčių studijų programų absolventų 2014 m.)	LDB lapkričio 1d. registruoti IT ir susijusių krypčių studijų programų 2014m. absolventai	Fakulteto/padalinio bendradarbiavimas su verslu (turi-mų partnerystės sutarčių skaičius;balas nuo didžiausio sutarčių skaičiaus (170))		
20	11,4	41,37	6,7	29	6,8	2	26	21	
20	3,85	4,42	2	249	1,6	4	11	17,7	
60	25,5	20	8,6	35	0	0	7	16,9	
28	6,09	7,3	4,1	178	6,1	11	30	22,2	
0	6,4	21,4	3,3	42	2,4	1	37	24,6	
0	1,84	17,74	1,7	62	3,2	2	33	23,4	

Alytaus kolegijos IT ir susijusių kryptių programų studentams praėjusį semestrą dėstė Fulbright stipendininkas profesorius iš JAV Joseph Bulsys

► zės, intelektikos, fakultetas aktyviai dirba multimedijos srityse, neuromokslų projektuose bendradarbiauja su medikais.

„Turime galimybes suderinti ir atlikti skirtingų sričių tyrimus, pavyzdžiui, kompiuterinės lingvistikos. Taigi šioje srityje netrūksta projektų, susijusių su kalbos technologijomis. Turime ir aktyvią multimedijos laboratoriją, kuri yra sukūrusi pirmųjų Lietuvoje instaliacijų, 3D žaidimų, su kuriais Lietuva kažkada pasirodė ir „Expo“ parodoje. Štai dabar su Danijos ir Vokietijos universitetais bandome derinti kalbos technologijas ir robotikos eksperimentus, kurie leistų informaciją iš rašytinių dokumentų panaudoti robotų apmokymui“, – komentuoja VDU Informatikos fakulteto dekanė.

Yra uždirbančių iš mokslo

Pajamų iš mokslinės veiklos, viešojo sektoriaus ir verslo užsakymų (13 balų) gavo visi universitetai. Matuojant šias pajamas absoliutus lyderis buvo KTU Informatikos fakultetas, kuris neturi lygių suskaičiavus visus balus už mokslinę veiklą. Pernai pajamos iš šių veiklų IT srityje sudarė beveik pusę visų fakulteto pajamų, o iš mokslo programų projektų gauta 3,6 mln. Lt.

KTU Informatikos fakulteto studijų prodekanas doc. Jonas Čeponis paaiškina, kad di-

ALYTAUS KOLEGIJOS ARCHIVO NUOTR.

džiąją dalį pajamų iš mokslinės ir taikomosios veiklos uždirba fakulteto mokslo centrai – Realus laikas kompiuterių sistemų ir Informacinių sistemų projektavimo technologijų.

„Jie daugiausia ir generuoja šias pajamas. Mokslinė ir ūkiskaitinė veikla sudaro didelę metinio fakulteto biudžeto dalį, – komentuoja

KTU atstovas. – Realus laikas kompiuterių sistemų centras dirba daiktų interneto, išmaniųjų namų sistemų srityse, o, pavyzdžiui, Informacinių sistemų projektavimo technologijų centras įgyvendina didelį semantikos projektą, kuria geresnį paieškos mechanizmą.“

„Infobalt“ atstovas A.Plečkaitis pastebi,

IT IR SUSIJUSIŲ KRYPTIŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ KOLEGIJOSE REITINGAS

Vieta IT ir susijusių kryptių studijų programų reitinge 2014 m.	KOLEGIJOS PADALINYS, VYKDANTIS IT IR SUSIJUSIŲ KRYPTIŲ STUDIJAS	IT ir susijusių kryptių studijų programų skaičius	Balų suma	I Taikomoji ir mokslinė veikla (40 balų)				Balų suma už I kriterijų	Užsienio dėstytojai (dalis proc. nuo visų IT ir susijusių kryptių studijų programų dėstytojų)
				5 balai	3 balai	7 balai	25 balai		
1	Socialinių mokslų kolegijos Informacinių technologijų katedra	2	58,6	46	3	33	50	20,1	18
2	Alytaus kolegijos Informacijos ir ryšių fakultetas	4	56,5	39	0,12	17	63	19	22
3	Kauno kolegijos Technologijų ir kraštotvarkos fakultetas	2	53,84	3,9	0,71	20,6	38	11,8	0
4	Vilniaus verslo kolegijos Informacinių technologijų katedra	3	53,78	8,93	0	25	41,66	12,6	25
5	Šiaulių valstybinės kolegijos Informatikos inžinerijos katedra	2	53,21	8	0,13	38	56	17,2	13
6	Utenos kolegijos Verslo ir technologijų fakultetas	1	52,31	10,5	0,8	23,8	33,3	11,3	30
7	Vilniaus kolegijos Elektronikos ir informatikos fakultetas	6	50,5	0,03	0,18	30	17,55	9,5	0
8	Klaipėdos valstybinės kolegijos Technologijų fakultetas	1	48,6	9,96	0,09	18,2	54,5	15,5	0
9	Marijampolės kolegija	1	10	0	0	5,5	4,76	1,6	0

kad aukštųjų mokyklų pajamos iš verslo užsakymų, palyginti su biudžeto finansavimu, yra gana mažos. Pasak jo, šią veiklą Lietuvoje vis dar lemia ne bendros pastangos ir sisteminis požiūris, bet atskirų žmonių, dirbančių universitetuose, entuziazmas. Be to, pagrindiniai šių užsakymų klientai – viešasis sektorius, kuris, reikia pripažinti, nėra toks reiklus kaip verslas.

„Realią vertę universitetai turėtų kurti igyvendinami verslo užsakymus, ne tik bendrus verslo ir viešojo sektoriaus projektus. Deja, kol kas ši veikla atspindi atskirų entuziastų pastangas, nes aukštosios mokyklos turi visai geras sąlygas to nedaryti. Užsienio universitetuose dirba stambių korporacijų atstovai, kurie priklauso verslui, bet bendrauja su universiteto tyrėjais ir siūlo jiems nagrinėti verslui aktualias temas. Lietuvos verslas tam yra per mažo „kalibro“. Žinoma, turime vieną kitą žmogų, kuris dirba ir versle, ir moksle“, – dėl nežymaus pelno iš mokslinės veiklos apgailestauja „Infobalt“ atstovas ir priduria, kad moksle atsiras daugiau iniciatyvių verslo atstovų, jei judėjimas iš akademinės karjeros į verslą ir atvirkesčiai būtų lengvesnis, „su teise sugrįžti“.

Praktinė veikla

A.Plečkaitis neabejoja, kad pagrindinis IT pakraipos studijų programų kokybės garantas – praktinė vertė. Deja, būtent šio, bene svarbiausio rodiklio, aukštosios mokyklos neretai nesureiškina. Nors į visas bakalauro studijų programas įtraukta privalomoji praktika, pašnekovas patikina, kad trūksta aiškesnio jos

trūkės ir apimties nustatymo. Teigiamų pokyčių jis tikisi sulig IRT profesinio standarto patvirtinimu. Jį sukūrus aukštosios mokyklos galės geriau orientuotis, kaip sudaryti studijų programas, kad šios suteiktų ne tik kvalifikacinį bakalauro laipsnį, bet ir profesinę kvalifikaciją.

„Šiuo metu, be privalomosios trišalės praktikos, tarp studento, universiteto ir darbuotojų, studijų programos apraše nėra įtvirtinta, kiek studijų laikotarpiu bus praktikos. Ji gali būti tik paskutiniame kurse prieš diplomą, tačiau studentai jau gerokai anksčiau, antrame kurse, nori pamatyti, ką galės veikti realiam darbe“, – komentuoja A.Plečkaitis ir priduria, kad ribotos praktikos galimybės gali lemti ir pusės studentų „nubyrėjimą“. Norintieji įgyti praktinės patirties neretai yra priversti dirbti, nes kitų formų prisiliesti prie realaus darbo už aukštosios mokyklos ribų tiesiog nėra.

Kaip vieną iš aukštųjų mokyklų auklėtinių ir verslo bendradarbiavimo formų pašnekovas nurodo tarptautinio atvirių inovacijų tinklo dalį – „Demola Vilnius“ projektą, kuriame per pirmuosius veiklos Lietuvoje metus dalyvavo per 300 studentų ir 20 dėstytojų. Jie realizavo įmonių partnerių idėjas, sukūrė produktų demonstracines versijas, apimančias technologijų, verslo, socialinius, dizaino ir kitus aspektus įvairiose srityse, nuo švietimo iki medicinos, ekologijos, energetikos ir transporto. A.Plečkaitis svarsto, kad būtent tokia misija – užtikrinti mokslo ir verslo bendradarbiavimo projektus, sudarant galimybes keistis idėjomis ir

išeiti iš uždaros sistemos, galėtų vykdyti ir mokslo bei technologijų parkai.

„Problema ta, kad universitetai bijo studentų kontaktų su verslu ir tų kontaktų galimybių nebando įtraukti į studijų programas, kad studentai aiškiau įsivaizduotų, ką galės veikti baigę studijas. Turi atsirasti formų, leidžiančių studentams padirbėti įmonėje bent kelis mėnesius ir įgyti praktinės patirties nesudarant darbo sutarties, – teigia A.Plečkaitis. – Pavyzdžiui, vieno Šiaurės Airijos universiteto studentai metus praktikuojasi įmonėje, o paskutiniiais metais, pasirinkę specializaciją, universitete įgyja bakalauro laipsnį. Tai gi nemanau, kad universitetų noras atriboti studentus nuo verslo yra teisingas. Kur kas naudingiau būtų numatyti praktinę veiklą studijų metais. Tokia galimybė didintų studentų pasitenkinimą studijomis, tad jų „nubyrėtų“ mažiau.“

Antrojo IT ir susijusių krypčių studijų programų reitinge – KTU Informatikos fakulteto prodekanas J.Čeponis tvirtina, kad į studentų praktiką universitetas žiūri lanksčiai, todėl įmonėse šio fakulteto auklėtiniai praktiką atlieka dar pirmuosiuose kursuose. Jis patikina, kad didesnė dalis studentų įsidarbina dar nebaigę studijų, tačiau yra ir neoficialiai dirbančių laisvai samdomų studentų, kurie įgyvendina atskirus projektus, pavyzdžiui, programuotojai kuria duomenų bazes ir t.t.

„Pačios įmonės, ieškomamos specialistų, kreipiasi į fakultetą, kai studentai neatsiliepią į jų skelbimus, – tvirtina J.Čeponis. – Žinoma, darbdaviai suinteresuoti, kad specialistai dirbtų pas juos, o mes esame suinteresuoti, kad jie studijuotų. Tačiau išleidžiamieji studentus į praktiką dar žemesniuose kursuose, ieškome kompromisų, bet studentai vis tiek turi atsiskaityti už studijas.“

KTU Informatikos fakultetas yra sudaręs 11 partnerystės sutarčių su verslo įmonėmis (UAB „CSC Baltic“, UAB „NFQ Solutions“, AB „Teo LT“ ir kt.). J.Čeponis paaiškina, kad bendradarbiavimo formų esti įvairių: įmonės teikia paramą fakultetui įrengiant laboratorijas, laisvalaikio zonas, skiriant stipendijas baigiamiesiems darbuotojams ir kt. Realizuoti savo idėjas ir patikrinti, kaip jos tinka verslui, KTU studentai turi galimybę ir Jaunojo verslo vystymo skyriuje, KTU inovacijų ir verslo centre „KTU Startup Space“.

Daugiausiai partnerystės sutarčių (jų vertė universitetinių studijų programų reitinge – 10 balų) IT srityse turi Vilniaus Gedimino technikos universitetas (30), su regiono partneriais bendradarbiaujantys Klaipėdos universitetas (37) ir Šiaulių universitetas (33).

Iš kolegines studijas organizuojančių aukštųjų mokyklų padalinių daugiausiai partnerių turi Šiaulių valstybinė kolegija (130), paaiškinusi kad tokią solidžią sutarčių sumą daugiausia ▶

II Tarptautiškumas (15 balų)				Balų suma už II kriterijų	III Absolventų galimybės darbo rinkoje (45 balai)				Balų suma už III kriterijų
4 balai	3 balai	3 balai	40 balai		5 balai				
Jungtinės, dvigubo diplomo, užsienio kalba vykdomos studijų programos (dalis proc. nuo visų IT ir susijusių krypčių studijų programų)	Nuolatiniai arba per mainų programas atvykę užsienio studentai (dalis proc. nuo visų IT ir susijusių krypčių studijų programų studentų)	2014 m. absolventai, studijų laikotarpiu išvykę į užsienį studijų ar praktikos tikslais (dalis proc. nuo visų studijų programų absolventų)	2014 m. IT ir susijusių krypčių studijų programų absolventų skaičius	LDB registruoti 2014 m. absolventai	LDB lapkričio 1d. registruoti 2014 m. absolventai (dalis proc. nuo visų 2014 m. IT ir susijusių krypčių studijų programų absolventų)	Fakulteto/padalinio bendradarbiavimas su verslu (turimų partnerystės sutarčių skaičius; balas nuo didžiausio sutarčių skaičiaus (170))			
50	14	17	3,83	12	2	16,7	36	34,7	
25	10,94	14,6	2,87	48	10	20,8	77	34,6	
50	1,77	12,9	2,44	70	3	4,3	33	39,6	
50	1,18	0	3,29	13	1	7,7	25	37,9	
0	5	17	1,31	35	9	25,7	130	34,7	
0	12	20,8	2,48	24	2	8,3	48	38,5	
16,6	1,13	0,1	0,88	120	2	1,7	21	40,14	
0	9,8	4,3	0,42	23	5	21,7	36	32,7	
0	0	0	0	0	0	0	0	40	

► Iemiam smulkiosios ir vidutinės Šiaulių regiono įmonės, kurios kaip partnerės įsitraukia į studijų procesą, priima studentus atlikti praktikos ir t.t.

Alytaus kolegijoje – „Fulbright“ stipendininkas

77 sutartis savo sąskaitoje skaičiuoja ir į antrą vietą iškopęs Alytaus kolegijos, prisistatančios taikomųjų mokslų universitetu, Informacijos ir ryšių technologijų fakultetas. Jo dekanė doc. dr. Lina Kankevičienė pasakoja, kad bendradarbiavimo formų su regiono verslu esama įvairių. Pavyzdžiui, studentai baigiamuosiuose darbuose įgyvendina įmonių suformuluotus užduotis, o dar prieš keletą dienų ji pasakoja sulaukusi vienos įmonės, prašančios, kad kolegijos studentai pavaduotų susirgusius darbuotojus, skambučio.

Dekanė patvirtina, kad ryšiai su regiono verslu ne tik praverčia siekiant užtikrinti studijų kokybę ar organizuojant studentų praktikas, bet ir padeda fakultetui gauti pajamų. Šis fakultetas iš taikomosios ir mokslinės veiklos, viešojo sektoriaus ir verslo užsakymų pernai

uždirbo 39 proc. visų fakulteto pajamų. L.Kankevičienė paaiškina, kad daugiausiai pajamų gauta iš kolegijos organizuotų kompiuterinio raštingumo, kompiuterinio dizaino kursų, kuriuos užsako įmonės. „Žinoma, didžioji dalis šių pajamų konkrečiu laikotarpiu buvo iš didelės apimties regioninio – Alytaus, Druskininkų ir Varėnos kompiuterinio raštingumo projekto, kuriame dalyvavo keli tūkstančiai žmonių, viso projekto vertė siekė 1,5 mln. Lt“, – fakulteto pajamas aptaria dekanė.

Į šią veiklą Alytaus kolegijos fakultetas įskaičiuoja ir lėšas, panaudotas studijų programoms atnaujinti, metodinei medžiagai ir nuotoliniams kursams sukurti. Taigi Alytaus kolegijos IT ir susijusių kryptių studijų programose jau atsirado ir virtualaus mokymosi galimybė, todėl studentai fiziškai gali nelankyti kai kurių dalykų paskaitų.

Alytaus kolegijoje pusmetį dėstytojo dr. Josephas Bulsys, State University of New York (SUNY) at Geneseo (JAV) docentas, kuriam suteikta „Fulbright“ programos, finansuojamos JAV valstybės departamento Švietimo ir kultūros skyriaus, stipendija dėstyti, o IT

studijų programose mokosi studentų iš Nepalo, Nigerijos ir Kongo. Ši kolegija nurodė IT pakraipos studijų programose turinti ir daugiausiai dėstytojų praktikų, kurie dirba ne vien pedagoginį darbą. „Šiuos dėstytojus galima pavadinti entuziastais. Tai savo sričių specialistai, kurie nerealizuoja savęs vien versle, todėl ieškodami iššūkių ar malonumų imasi pedagoginės veiklos ir su studentais dirba tikrai ne dėl atlyginimo“, – dėstytojus praktikus apibūdina fakulteto dekanė.

L.Kankevičienė pastebi, kad siekdama kokybiškai parengti paklauius IT specialistus kolegija ieško būdų, kaip tobulinti dėstytojų kvalifikaciją.

„Infobalt“ duomenimis, sparčiai daugėja pirmuoju pageidavimu besirenkančių IT pakraipos studijas. Šiomet devyniose aukštosiose mokyklose, kurios į šios srities studijų programas priėmė daugiausiai studentų, priimtųjų skaičius viršijo 1900 pirmakursių, o dar 2012 m. jų buvo 1182.

Tačiau studentų gausėjimo tendencijos aplenkia regionus. Pavyzdžiui, Šiaulių valstybinės kolegijos informacinių technologijų studijų

IT IR SUSIJUSIŲ KRYPTIŲ BAKALAURO STUDIJŲ PROGRAMOS UNIVERSITETUOSE

UNIVERSITETAS	STUDIJŲ PROGRAMA	2014 m. studentų skaičius	2014 m. absolventų skaičius	LDB lapkričio 1 d. registruoti 2014 m. absolventai	Nuolatiniai arba per mainų programas atvykę užsienio studentai (dalis proc. nuo visų studijų programos(u) studentų)	2014 m. absolventai, studijų laikotarpiu išvykę į užsienį studijų ar praktikos tikslais (dalis proc. nuo visų studijų programos(u) absolventų)	Informatikos ir susijusių kryptių studijų programų dėstytojų skaičius
Kauno technologijos universitetas	Informatika	183	86	0	3,07	10	108
	Informatikos inžinerija	250	48	1			
	Informacinės sistemos	116	12	1			
	Multimedijų technologijos	161	31	1			
	Programų sistemos	428	0	0			
Vilniaus Gedimino technikos universitetas	Informacinių technologijų paslaugų valdymas	58	17	0	0	5,8	128
	Inžinerinė informatika	217	63	6	11,05	0	
	Programų inžinerija	62	N.p.	0	0	0	
	Verslo informacinės sistemos	102	N.p.	0	0	0	
	Informacinių sistemų inžinerija	225	24	0	44	5	
	Multimedija ir kompiuterinis dizainas	384	N.p.	0	0	0	
Mykolo Romerio universitetas	Verslo informatika	77	30	0	0	20	31
	Informatika ir skaitmeninis turinys (jungtinė su Dongseo universitetu, Pietų Korėja)	21	N.p.	0	10	10	
	Verslo informatika (dvigubo diplomo su Middlesex Universitetu, D.Britanija)	36	N.p.	0	83,3	N.p.	
Vytauto Didžiojo universitetas	Informatika	89	11	1	12,4	36	32
	Multimedijos ir interneto technologijos	107	N.p.	0	N.p.	63%	
Šiaulių universitetas	Informatika	104	27	2	1,05	13	24
	Informatikos inžinerija	87	27	0			
Lietuvos edukologijos universitetas	Informatikos pedagogika	20	18	0	0	0	15
	Interneto ir medijų technologijos	5	0	0	0	0	
Klaipėdos universitetas	Informatika	48	11	1	2	18,18	42
	Informatikos inžinerija	64	22	0	3,1	13,6	
Vilniaus universitetas	Informatika	295	32	2	N.d.	N.d.	N.d.
	Informacinės technologijos	277	31	4	N.d.	N.d.	
	Verslo informatika	36	19	2	N.d.	N.d.	
	Programų sistemos	512	57	2	N.d.	N.d.	
IŠ VISO:		3964	566	23			

programą šiemet baigė 35 absolventai, trys Alytaus kolegijos studijų programos išleido 48 absolventų laidą.

„Regionuose IT studijų mažėja, jos persikelia į didmiesčius. Aukštosios mokyklos turi aiškiai specializuotis, pavyzdžiui, kaip padarė KTU Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas. Antraip sunku rasti priežasčių, kodėl IT studijas vertėtų rinktis regione, o ne didmiesčiuose, nes finansiniai barjerai nėra tokie dideli“, – svarsto A.Plečkaitis.

Tarptautiškumas IT studijose – būtinas

Studentų galimybės stačia galva pasinerinti į darbą, „Veido“ kalbintų ekspertų teigimu, kai kuriais atvejais trukdo ir kitam studijų privalumui – tarptautiškumui užtikrinti. Nors aukštosios mokyklos sudaro galimybes išvykti pasimokyti į užsienio aukštąją mokyklą, studentai, pasak A.Plečkaičio, jomis pasinaudoti ne itin linkę. Esą pirmuoju studijų laikotarpiu jie turi sutelkti dėmesį į intensyvas studijas, o bakalauro mokslams įpusėjus didžioji dalis jau dirba, todėl tarptautinių studijų galimybės

tampa ne tokios aktualios.

Jis neabejoja, kad tarptautiškumas IT srityje itin svarbus – dinamiška sritis reikalauja naujaušiu žinių apie inovacijas, todėl, nepaisant ribotų finansinių galimybių, aukštosios mokyklos Lietuvoje turi užtikrinti bent minimalias tarptautinių studijų sąlygas. „Universitetai turėtų pasirūpinti, kaip pritraukti daugiau žmonių iš kitos aplinkos: idealiu atveju – iš

Nepaisant ribotų finansinių galimybių, aukštosios mokyklos Lietuvoje turi užtikrinti bent minimalias tarptautinių studijų sąlygas.

užsienio verslo ar užsienio universiteto, arba Lietuvos verslo. Nebūtina, kad jie dėstytų visą kursą, užtektų, kad ir per paskaitų ciklus šie profesionalai studentus supažindintų su tuo, kas vyksta rinkoje ir moksle“, – teigia „Infobalt“ atstovas.

Iš universitetų padalinių, vykdančių IT pakraipos studijas, didžiausiu tarptautiškumu (reitinge skirta 30 balų) pasižymi MRU siūlomos IT ir susijusių kryptių studijų programos,

tarp kurių – trys jungtinės su užsienio universitetais. Ketvirtadalis IT ir susijusių kryptių dėstytojų yra atvykę iš užsienio, o ketvirtadalis besimokančių studentų – užsieniečiai.

MRU Socialinių technologijų fakulteto prodekanė doc. dr. Rasa Pilkauskaitė-Valickienė sako, kad studentai vyksta ne tik pasimokyti į partnerių aukštąsias mokyklas užsienyje. Dalis jų pasinaudoja „Erasmus“ praktikos galimybėmis ir studijų laikotarpiu išvysta įgyti praktinių įgūdžių užsienio imonėse. Ji pabrėžia, kad jungtinių programų studentai svetur plečia akiratį ir įgyja daugiau bendrųjų kompetencijų. Užsienio universitete paskaitas šiemis

studentams skaito tokio lygio profesionalai, kurių Lietuvoje gali dar nebūti. „Pavyzdžiui, kai kurių specialistų, kurie dėstys informatikos ir skaitmeninio turinio programos studentams Pietų Korėjoje, Lietuva dar neturi“, – didžiausią tarptautinių studijų naudą studentams aptaria prodekanė. Ji priduria, kad tokios studijos ne tik supažindina su naujovėmis mokslo rinkoje, bet ir leidžia studentams savo kailiu patirti skirtingus dėstymo stilius ▶

IT IR SUSIJUSIŲ KRYPTIŲ STUDIJŲ PROGRAMOS KOLEGIJOSE

KOLEGIJA	STUDIJŲ PROGRAMA	2014 m. studentų skaičius	2014 m. absolventų skaičius	LDB lapkričio 1 d. registruoti 2014 m. absolventai	Nuolatiniai arba per mainų programas atvykę užsienio studentai (dalis proc. nuo visų studijų programos studentų)	2014 m. absolventai, studijų laikotarpiu išvykę į užsienį studijų ar praktikos tikslais (dalis proc. nuo visų studijų programos absolventų)	Informatikos ir susijusių kryptių studijų programų dėstytojų skaičius
Šiaulių valstybinė kolegija	Informacinių sistemų technologija	116	35	9	5	17	16
	Multimedijos technologijos	61	N.p.	0	N.p.	N.p.	
Kauno kolegija	Kompiuterinių tinklų administravimas	315	40	3	2,53	7,5	63
	Multimedijos technologija	305	30	0	0,98	20	64
Klaipėdos valstybinė kolegija	Informatika	123	23	5	9,8	4,3	11
Vilniaus verslo kolegija	Programavimas ir internetinės technologijos	43	13	1	1,18	0	12
	Medijos ir kompiuteriniai žaidimai	31		0			
	Mobiliosios technologijos ir saugumas	11		0			
Utenos kolegija	Informacinių sistemų technologijos	100	24	2	12	20,8	21
Socialinių mokslų kolegija	Taikomasis programavimas ir multimedija	68	12	2	14	17	30
Alytaus kolegija	Informacinių sistemų technologijos (vykdoma lietuvių ir anglų kalba)	113	18	7	20	28	41
	Kompiuterinių tinklų administravimas	6	21	1	0	0	41
	Multimedija, dizainas ir leidybos technologijos	74	9	2	0	22	41
	Virtualiosios technologijos	8	N.p.	0	0	N.p.	41
Vilniaus kolegija	Informacijos sistemos	256	45	2	11	0	57
	Programų sistemos	284	31	0	11	1	57
	Programų sistemos (anglų k.)	24	0	0	11	0	57
	Kompiuterių technika	229	44	0	11	0	57
	Išmaniųjų įrenginių technologijos	110	0	0	11	0	57
	Elektroninio verslo technologijos	64	0	0	11	0	57
Marijampolės kolegija	Informacinių sistemų technologijos	43	0	0	0	0	21
Panevėžio kolegija	Informacinės sistemos	34	13	2	N.d.	N.d.	N.d.
Lietuvos verslo kolegija	Taikomoji informatika	44	14	4	N.d.	N.d.	N.d.
IŠ VISO:		2 462	372	40			

► ir palyginti metodiką. „Nauda neabejoja ir mūsų socialiniai partneriai, kurie grįžusius studentus priima atlikti praktikos ar įdarbina po studijų. Jie pastebi akivaizdžius studentų, įgijusių tarptautinės patirties, privalumus“, – dėsto MRU atstovė.

Iš aukštųjų mokyklų duomenų, pateiktų „Veido“ reitingui, matyti, kad dar mažiau studentų pasirenka tęsti magistrantūros studijas. IT ir susijusių kryptių bakalauro studijų programose šalies universitetuose ir kolegijose studijuoja apie 6 tūkst. studentų, o magistro laipsnio siekia apie 500 bakalauro absolventų.

Pasak A.Plečkaičio, magistro diplomas darbo rinkoje vertinamas kaip kryptingas pasirinkimas siekti akademinės karjeros ar specialisto polinkis gilinti savo žinias, tačiau šioje srityje tobulėti esą galima ir kitais būdais. Todėl, nors sektoriuje sparčiai daugėja aukštąjį išsilavinimą turinčių specialistų, o

SHUTTERSTOCK/NUOTRA

mažos pridėtinės vertės darbo vietų, pavyzdžiui, susijusių su įrangos gamyba ar telekomunikacijų priežiūra, mažėja, magistro diplomas tikrai nėra svarbiausias reikalavimas. ■

Svarbiausia IT pakraipos studijų vertė ir kokybės ženklas yra praktinė patirtis ir tarptautiškumas ▲

IT IR SUSIJUSIŲ KRYPTIŲ MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ PROGRAMOS UNIVERSITETUOSE

UNIVERSITETAS	STUDIJŲ PROGRAMOS	2014 m. studentų skaičius	2014 m. absolventų skaičius	LDB lapkričio 1 d. registruoti 2014 m. absolventai	Nuolatiniai arba per mainų programas atvykę užsienio studentai (dalis proc. nuo visų studijų programų (u) studentų)	2014 m. absolventai, studijų laikotarpiu išvykę į užsienį studijų ar praktikos tikslais (dalis proc. nuo visų studijų programų (u) absolventų)	2014 m. absolventai, studijų laikotarpiu atlikę praktiką Lietuvoje ar užsienyje (dalis proc. nuo visų studijų programų (u) absolventų)
Kauno technologijos universitetas	Informatika	49	18	0	8	1,4	2,8
	Nuotolinio mokymosi informacinės technologijos	36	8	0			
	Informacijos ir informacinių technologijų sauga	44	17	1			
	Informacinių sistemų inžinerija	41	11	0			
	Programų sistemų inžinerija	39	18	0			
	Vilniaus Gedimino technikos universitetas	Inžinerinė informatika	0	4	0	0	0
	Informacinių technolog. valdymas	20	4	3	0	0	0
	Informacijos ir informacinių technologijų sauga	29	11	0	0	0	0
	Informacinės elektroninės sistemos	16	9	0	37,5	11,11	22,22
	Informacinės technologijos	61	28	2	0	14,28	25
	Informacinių sistemų programų inžinerija	23	8	0	0	12,5	50
	Nuotolinės mokymosi informacinės technologijos	17	10	0	0	10	30
Mykolo Romerio universitetas	Verslo informatika (jungtinė su Fernando Pessoa universitetu, Portugalija)	11	N.p.	0	45,5	N.p.	N.p.
	Verslo informatika						
Vytauto Didžiojo universitetas	Taikomoji informatika	25	9	0	8	44	44
	Verslo informatika	*	9	1	0	44	11
Šiaulių universitetas	Informatika	14	4	0	7,1	0	0
	Informatikos inžinerija	12	4	0	8,3	100	0
Lietuvos edukologijos universitetas	Informatika	11	12	1	0	0	0
Klaipėdos universitetas	Geoinformatika	13	3	0	15,4	33	66,66
	Techninių informacinių sistemų inžinerija	16	6	0	25	50	66,66
Vilniaus universitetas	Informatika	50	14	0	N.d.	N.d.	N.d.
	Kompiuterinis modeliavimas	77	11	0	N.d.	N.d.	N.d.
	Verslo informatika	28	8	0	N.d.	N.d.	N.d.
	Programų sistemos	64	20	0	N.d.	N.d.	N.d.
IŠ VISO:		703	246	8			

KODĖL VAKARAI NEPATEISINA MŪSŲ LŪKESČIŲ?

Nors bendra Lietuvai suteikta ES finansinė parama, skirta mūsų ekonominiam ir socialiniam atsilikimui likviduoti, sparčiai artėja prie 100 mlrd. Lt (vienų metų Lietuvos BVP), Vakarus esame linkę griežtai kritikuoti ir net pamokyti juos užsienio politikos. Susidūrę su Kremliaus agresija Ukrainos atžvilgiu, iš Vakarų tikimės griežtos retorinės ir net karinės paramos, duodant atkirtį agresoriui.

Algimantas Šindeikis

Bet Vakarai apsiriboja ekonominėmis sankcijomis ir švelniais politiniais pabarimais. Nesulaukę iš Vakarų to, ko tikimės, demonstruojame atvirą nepasitenkinimą ir net priešišumą. Kyla pagrįsta abejonė, ar mes suprantame Vakarus ir ar tikrai esame jų dalis.

Nors Europos Sąjungos šalių vadovai kitą savaitę svarstys, ar griežtinti sankcijas Rusijai dėl stiprėjančios sumaišties Rytų Ukrainoje, Vokietijos kanclerė Angela Merkel jau viešai išdėstė savo nuomonę, kad tokių priemonių veikiausiai nebus imtasi. Viena įtakingiausių Europos politikų antradienį pareiškė, kad Europos Sąjunga neplanuoja naujų ekonominių sankcijų prieš Rusiją dėl smurto proveržių Ukrainoje. „Mistral“ karo laivai gal bus perduoti Kremliui, Vakarų bankų lobistai greitai pasieks pergalę spausdami savo politikus neriboti verslo galimybių bendrauti su turtinga, bet atsilikusia Rusija. Kremliaus politinė parama Vakarams reikalinga kituose karštuose konfliktų taškuose. Akivaizdu, kad Vakarai visiškai pripažins dalies Rytų Ukrainos faktinį prijungimą prie Rusijos. Yra reali politinė galimybė, kad istorinė Miuncheno, Ribbentropo-Molotovo paktų grandinė turės tesinį.

Kokias istorines paraleles galime išvesti ir kaip turime reaguoti į tokį Vakarų elgesį? Suprasti Vakarus ir jų kapituliantišką, oportunistinę dvasią mums gali padėti Vilniuje gimęs ir čia savo jaunystę pasitikęs garsus Prancūzijos rašytojas Romainas Gary (tikroji pavardė Romanas Kacevas). Po emigracijos į Prancūziją pakliuvęs į Antrojo pasaulinio karo verpetus, jis buvo priblokštas prancūzų nenoro priešintis Adolfo Hitlerio vadovaujamų nacių beprotybei. R.Gary „Aušros pažadė“ rašo: „Nejaučiu pagiežos pralaimėjusiems ir 1940 metų kapitulantams. Puikiai suprantu tuos, kurie atsisakė sekti paskui De Golį. Jiems buvo pernelyg jauku tarp savo baldų, kuriuos jie pavadino žmogaus dalia. Jie puikiai išmoko ir mokė „išminties“, mokė gerti pasaldintas nuolankumu, išsižadėjimu ir susitaikymu apnuodytas ramunėles, kurias įprotis gyventi pamažėle vis pila mums į gerkle. Apsisivietę, maštantys, svajotojai, subtilūs, išsilavinę, skeptiški, iš gerų šeimų, gerai išauklėti, puikiai išmaną humanitarinius mokslus, širdies gilumoje jie visada žinojo, kad žmoniš-

kumas – neįmanoma pagunda, tad priėmė Hitlerio pergalę kaip savaime suprantamą. Akivaizdžią mūsų biologinę ir metafizinę vergystę jie sutiko natūraliai pratęsti politinė ir socialine vergyste. Nenorėdamas nieko įžeisti, pasakysiu dar daugiau: jie buvo teisūs gudrumo, apdairumo, nuotykiu atsisakymo, lošimo rizikos išsižadėjimo prasme, žodžiu, tąja prasme, kuri sukliudytų Jėzui mirti ant kryžiaus, Van Gogui tapyti, mano Moreliui ginti dramblis, prancūzams būti sušaudytiems, ir dar neiškilusios katedros bei muziejai, negimusios civilizacijos bei imperijos būtų pasmerktos vienodai nebūčiai neleidus joms užgimti“. <...> Negaliu pykti ant tų žmonių, kurie, negimę rusų stepių pakraščiuose iš sumišusio žydu, kazokų ir totorių kraujo, susikūrė kur kas ramesnį ir santūresnį Prancūzijos įvaizdį.“

Kaip ir Vakarų demokratijos, laisvės, sąžiningumo ir kūrybos laisvės emigracijoje Pran-

Yra reali politinė galimybė, kad istorinė Miuncheno, Ribbentropo-Molotovo paktų grandinė turės tesinį.

cūzijoje ieškojęs vilnietis R.Gary, mes šią dieną išgyvename natūralizuoto ES piliečio, ką tik pabėgusio iš kovos lauko su Bizantijos tamsa ir atsilikimu, naujojo Vakarų demokratijos piliečio Vakarų pažinimo ir nusivylimo jais sindromą.

ES ambasadorius Rusijoje Vygaudas Ušackas, matyt, jau persismelkęs Vakarų dvasia ir dėl sotaus atlyginimo bei sveikintinos karjeros jau nebeslegiamas Rytų stepių baimės, mums geranoriškai bandė paaiškinti, kad Vakarai į Rusiją – net ir kruvinos Kremliaus agresijos Ukrainoje akivaizdoje – žiūri kitaip. Viešai pasisakydamas apie Lietuvos žiniasklaidos pernelyg vienpusiškai neigiamam pranešimui apie Rusiją ir nepateikiamą subalansuotą objektyvią nuomonę, bandė būti ne Lietuvos, bet visos ES ambasadoriumi. O mes, pamiršę, kad V.Ušackas – ne Lietuvos, bet visos ES ambasadorius, sudorujome jį be gailesčio ir supratimo. Ambasadorius buvo priverstas atsiprašyti už savo žodžius apie Rusiją dėl šios šalies nesubalansuoto nušvietimo paviršutiniškoje Lietuvos žiniasklaidoje, atsiprašyti už visi-

kai pagrįstą dalies žurnalistų profesionalumo kvestionavimą.

Bet ambasadorius, pasisakydamas apie paviršutinišką Lietuvos žiniasklaidą, yra teisus. Lietuvos žiniasklaida (ne visa) dažnai yra primityvi ir buka. Toks dabartinis žodžio, teksto hiperinfliacijos Lietuvoje metas. Kuo daugiau žodžių ir tekstų, tuo daugiau ir „click“, už kuriuos moka reklamos užsakovai. Mėgaujamos Vakarų demokratijos teikiama malonumais, visi naudojamės žodžio laisve, dažnai nebesuprasdami tos laisvės atsakomybės ribų. Viešojo diskurso dalyviams pergyvenus grafomanijos ir kitokių priklausomybių laikotarpį, kažkada turėtų būti grįžtama prie vertingesnės, gilesnės žurnalistikos. Bet dar teks gerokai palaukti, kol nebebus painiojamos ne tik idėjos, bet ir elementarios sąvokos.

Paviršutiniškai Lietuvos žiniasklaidai Rusija, Maskva ir Kremlius yra tapačios sąvokos, dažnai vartojamos kaip sinonimai. Bet tai klaidingas ir paviršutiniškas požiūris. Jo reikia atsikratyti savo pačių labai, siekiant mūsų santykių su Rusijos piliečiais, savo neišvengiamais ir nepakeičiamais kaimynais, harmonizavimo tikslų.

Maskva yra viena iš pasaulio kultūros, mokslo ir verslo sostinių. Joje yra visko. Nors ten stūkso Kremlius, bet Maskvoje yra net ir aukščiausios prabos pasaulio piliečių, intelektualų. Tai ignoruoti gali tik nuo karvių mėšlo apdujęs provincialas. Rusija, jos piliečiai kenčia nuo Kremliaus ne mažiau kaip Ukraina ir ukrainiečiai. Tik ne visi rusai tai suvokia. Vis dar sutinka mokėti didelę savo atsilikimo ir vergystės kainą, būdami Kremliaus propagandos ir manipuliacijų įkaitais. Bet mes negalime įžeidinėti rusų, privalome jiems padėti kovoti prieš Kremlių, padėti išsivaduoti nuo Kremliaus diktatūros. ES ambasadorius, matyt, tai ir norėjo paaiškinti, tik nerado tinkamų žodžių.

Beliška savęs sąžiningai paklausti, ar ir mes apsiginkluosime gudrumo, apdairumo, nuotykiu atsisakymo, lošimo rizikos išsižadėjimo dvasia ir tapsime Vakaramis. Ar vis dėlto sugebėsime oriai, garbingai ir neagresyviai atlikti savo buvimo ES ypatingą misiją, ar suderinsime savyje tiek vakarietišką racionalumą, tiek gebėjimą blaiviai matyti ir nekaptuliuoti prieš Kremlių. ■

VARTOJIMAS

Vartotojai mano, kad blogiausia – jau praeityje

Kas atsitiko lietuviams, kad ne kylančios maisto kainos, o sveikata tapo didžiausiu jų rūpesčiu? Tą rodo naujausios rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ apklausa.

Aušra Pocienė

Apie vartotojų nuotaikų ir elgesio pokyčius bei jų priežastis „Veidas“ kalbasi su „Nielsen“ prekybos analitikos vadovu Rytų Europai Artūru Urbonavičiumi.

VEIDAS: Analizuojate vartotojų elgesį visame pasaulyje. Koks yra lietuvių vartotojas ir kas jam svarbiausia šiandien?

A.U.: Mūsų tyrimų laukas – greito vartojimo prekių rinka ir jos tendencijos. Kas ketvirtį atliekame vartotojų pasitikėjimo ir išlaidų planavimo tyrimus, nustatydami vartotojų pasitikėjimo indeksą. Kaip rodo naujausi trečiojo ketvirčio tyrimai, lietuviai – didžiausi optimistai Europoje. Bendras vartotojų pasitikėjimo indeksas Lietuvoje yra didžiausias tarp Rytų ir Centrinės Europos šalių – siekia 86. Estijoje jis yra 80, Latvijoje – 78, tai yra toks pat kaip ir vidutinis vartotojų pasitikėjimo lygis Europoje. O pasaulinis vartotojų pasitikėjimo indeksas šių metų trečiąjį ketvirtį pasiekė 98 – nuo metų pradžios ūgtelėjo dviem punktais. Galima sakyti, kad vartotojų nuotaikos pasaulyje gerėja pamažu – naujausi tyrimo rezultatai rodo atsargaus optimizmo tendenciją.

Pačia ryškiausia ir visoms Baltijos šalims bendra tendencija įvardyčiau vartotojų susirūpinimą sveikata. Svarbiausia, ja rūpinasi ne tik senyvo amžiaus žmonės, bet ir jaunimas iki 25 metų. Pačiu svarbiausiu savo rūpesčiu sveikatą nurodė net 42 proc. apklaustų lietuvių, 31 proc. estų ir 27 proc. latvių.

Šį fenomeną vadinu pokriziniu šoku arba vertybių lūžiu. Objektiviai pasižiūrėjus lietuvių Europos politinių lyderių akyse atrodo šaunuoliai, kurie nezyzdami kantriai išgyveno krizę. Mus dažnai lygina su graikais, italais, portugalais, kurie nenori apriboti savo išlaidų, toliau skolinasi ir protestuodami prieš diržų veržimo politiką eina į gatves. Aš nežinau, kas geriau: ar susitvarkyti su krize taip kietai, drastiškai, kaip padarė Baltijos šalių politikai, ar ginti savo gyventojus, didinti skolas, kaip darė Pietų Europos šalys. Atsakyti vienareikšmiškai būtų labai sunku. Tačiau apklausų rezultatai rodo, kokia kaina krizė buvo įveikta Baltijos valstybėse, kokių pasekmių tai turėjo žmonių sąmonei.

Per nepriklausomybės metus Lietuva neteko 788 tūkstančių, arba beveik ketvirtadalis savo gyventojų. Emigracijos mastai iš esmės pakeitė šalies demografinę struktūrą. Šie procesai gali būti negrįžtami ir pavojingi tautos genofondui. Ir nors emigracija turi ir teigiamą pusę, Lietuva pagal savo populiacijos dydį nukraujavo per daug. Todėl susirūpinimas savo sveikata, atsigręžimas į šeimą yra natūrali žmonių reakcija į tai, ką jie patyrė ir suprato krizės laikotarpiu, pasijutę varžteliais politikų rankose.

Antras pagal svarbumą lietuvių rūpestis – vaikų išsilavinimas (25 proc.), toliau – darbo vieta (22 proc.), darbo ir gyvenimo pusiausvyra (19 proc.). Tai didžiausi lietuvių rūpesčiai.

NIELSEN ARCHIVO NUOTR.

O štai kylančios maisto kainos jau nebėra taip svarbu, ekonomika lietuvių iš viso nedomina, nors racionaliesiems estams – tai pats svarbiausias rūpestis (tą nurodė net 34 proc. apklaustųjų).

Vartotojų nuotaikos, savijauta – labai neobjektyvūs dalykai, tačiau jie iš tiesų lemia ekonomiką.

VEIDAS: Kuo skiriasi ar yra panašūs Baltijos valstybių vartotojai, kuo jie skiriasi nuo vakariečių?

A.U.: Baltijos šalių vartotojai ir jų vartojimo pokyčiai panašūs, nes krizės laikotarpiu jie patyrė tą patį. Tai buvo baltiškasis fenomenas, palikęs nemažą randą žmonių sąmoneje. Sakyčiau, gana pavojingas fenomenas. Jei kalbėsime apie skirtumus, tai, kaip ir sakiau, estams svarbiausias rūpestis – ekonomika (34 proc.), po to sveikata (31 proc.). Latviams po sveikatos (27 proc.) svarbiausias rūpestis – komunalinių paslaugų kainos (21 proc.).

VEIDAS: Tačiau ar nemanote, jog rūpintis sveikata žmonės ėmė ir dėl kitų priežasčių – natūralaus suvokimo, kad sveikata yra didžiausias turtas, kad dabar tiesiog madinga tuo rūpintis?

A.U.: Žinoma, lietuvių mentalitetas, vertybės keičiasi, žmonės tampa kosmopolitiškesni, daugiau keliauja, tačiau tai, ką žmogus deklaruoja, nebūtinai atspindi jo vartojimo įpročiuose. Lietuviai nenustojo valgyti kiaulienos, spirgučių ir cepelinų. Ekologiškos mitybos moda egzistuoja visame pasaulyje, bet kai žiū-

SHUTTERSTOCK NUOTR.

◀ *Vartotojų nuotaikos pamažu gerėja – naujausi tyrimai rodo atsargaus optimizmo tendenciją*

◀ „Vartotojų savijauta – labai neobjektyvus dalykas, tačiau tai iš tiesų lemia ekonomiką“, – teigia rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ prekybos analitikos vadovas Rytų Europai A. Urbonavičius

rime į realų tokių produktų suvartojimą, matome labai siaurą nišą, mažą turtingų vartotojų sluoksnį, galintį sau leisti šiuo produktus vartoti. Todėl susirūpinimas sveikata labiau nulemtas visuomenės posūkiu į individualizmą, atsigręžimą į save, savo šeimą. Toks vertybinis pokytis akivaizdus, ir tai įvyko ne šiandien – tai tendencija.

VEIDAS: Nepaisant sudėtingos geopolitinės situacijos, verslas nestokoja optimizmo ir kitais metais planuoja pajamų augimą, ketina didinti darbuotojų skaičių. Ar vartotojų nuotaikos atitinka tokį optimizmą, ar jie pasirengę daugiau vartoti ir daugiau išleisti?

A.U.: Matome, kad vartotojai nestokoja optimizmo. Lietuviai sako: nustokim kalbėti apie krizę, stiklinė pusiau pilna. 51 proc. apklaustųjų teigia, kad krizė šalyje jau baigėsi. Darbo perspektyvų vertinimas taip pat nuolat gerėja, labai gerai ir gerai jas vertina 35 proc. apklaustųjų. Asmeninių finansų padėtį puikiai ir gerai vertina pusė lietuvių, 36 proc. mano, kad jau atėjo laikas įsigyti didelių pirkinių.

Kitas dalykas, kad pirkėjas yra pasikeitęs ir nebėra toks naivus. Jis išaugo iš naujų produktų ragautojo marškinėlių. Dabar jo šūkis – mažiau, bet geriau. Vartotojas supranta ir savo pinigų vertę. Krizės laikotarpiu jis matė, kad garsių ženklų produktai gali būti parduodami perpus pigiau, matė, kokias priemokas tenka mokėti už rinkodaros triukus, už prekės ženklo įvaizdį. Todėl atsisuko į pigesnius, ne taip reklamuojamus produktus, ėmė noriai pirkti ekonominio segmento produktus. Anksčiau Lietuvoje buvo gėda pirkti vadinaujų privačių prekybininkų etikečių produk-

tus, o dabar žmonės pamatė, kad tam tikrus produktus galima vartoti gerokai pigiau, nemokant už rinkodarą. Prekybos tinklai taip pat daug investavo kurdami savo privačių etikečių produktus – ne tik žemiausių, bet ir vidutinių kainų segmento.

Vartojimas labai priklauso nuo pirkėjų psichologinės savijautos ir pasitikėjimo savo šalies ekonomika. Dabar matome smarkiai išaugusį pasitikėjimą. Aišku, nei vartojimas, nei pasitikėjimas nepasiekė prieškrizinio lygio, bet matome padidėjusius vartotojų lūkesčius, kurie teigiamai veikia ir ekonomikos augimą, ir vidaus vartojimą. Anksčiau beveik 80 proc. lietuvių mažino savo kasdieninio vartojimo išlaidas, o dabar tokių sumažėjo per pusę. 41 proc. lietuvių dabar atliekamus pinigus ruošiasi išleisti būsto remontui ir dekoravimui, 36 proc. – atostogoms, o 31 proc. ketina taupyti.

Lietuviai sako: nustokim kalbėti apie krizę, stiklinė pusiau pilna.

Tiesa, pastaruju metu lietuviai pradėjo nerimauti dėl geopolitinės situacijos, ir tai atskleidžia vartojimas. Balandžio–birželio mėnesiais, kai Lietuvoje noko daržovės ir vaisiai, konservų, kruopų ir makaronų pardavimas didėjo 11 proc., palyginti su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu. Tiesa, rugpjūčio mėnesį šių produktų pardavimas krito. Taigi optimizmas – labai trapus.

VEIDAS: Matant vartotojų visuomenės bėdas ir ydas galbūt reikėtų skatinti vartoti mažiau ir atsakingiau?

A.U.: Matote, lazda turi du galus. Viena vertus, vartojimas – sveikos ekonomikos žen-

las. Jis įsuka ekonomiką, skatina konkurenciją, dėl to krinta kainos, didėja pasirinkimas, gerėja gyvenimas. Antra vertus, akivaizdu, kad vartojimas ir jo kultas žmonių nepadaro laimingesnių. Skeptišką požiūrį į vartojimą atskleidžia ir dalies lietuvių nuotaikos: jie renkasi vartoti mažiau, bet geriau, kokybiškiau.

Vis dėlto žmogus turi pasiekti tam tikrą ribą vartodamas, kad susivoktų ir grįžtų atgal arba, tiksliau, pakiltų į kitą lygį.

VEIDAS: Ar vartotojų nuotaikos, elgesio pokyčiai yra nuspėjami, ar nuolat stebina, pateikia netikėtumų? Gal galėtumėte pasidalyti įžvalgomis, kaip ateityje keisis lietuvių vartotojo paveikslas?

A.U.: Manychiau, kad vartotojai yra labiau nuspėjami nei netikėti. Mes esame labai panašūs, elgiamės kaip ir kitų tautybių žmonės. Matome vartojimo tendencijas, madas Vakaruose – jos šiek tiek pavėluotai ateina ir pas mus. Pavyzdžiui, vartotojai Vakaruose jau nebe nori tiek daug laiko skirti apsipirkimui, naršyti po beprotiško dydžio parduotuves, didžiulis prekių asortimentas jų nebedžiugina, o vargina, todėl matome mažėjančią hipermarketų pardavimą. Didieji prekybos tinklai derinasi prie besikeičiančių vartotojų poreikių ir miesto centre atidaro nedideles „ekspres“, „green“, „bio“, „small“ parduotuves. Šios tendencijos ateis ir į Lietuvą, tačiau dar greitai, nes, priešingai nei Vakaruose, Lietuvoje hipermarketai yra miestų centruose, ranka pasiekiami. Nors lietuviams labiausiai priimtini mažesnio dydžio prekybos centrai (supermarketai), juose perkama daugiausiai.

Jei kalbėsime apie pokyčius, akivaizdu, kad vartotojas tampa vis racialesnis. Jis meistriškai naudojami akcijomis, jas medžioja ir yra visiškai neloyalus, todėl prekybininkams tikėtis iš jo kokio nors lojalumo neverta. Jis yra reiklus, nes žino savo uždirtbtų pinigų vertę. Lietuva įsiveda eurą, ir pirkėjai supranta, kad jų uždirtbti pinigai turės tokią pačią vertę ir kitose šalyse.

Lietuviai vartotojai yra labai imlūs, mėgsta naujoves ir jomis noriai naudojasi. Pavyzdžiui, savitarnos kasos – naujiena net Europos rinkose, o Lietuvoje jos gana populiaros, jomis mieliai naudojasi net pagyvenę žmonės.

O tai, kad vartotojai visame pasaulyje yra įgiję galingą ginklą – galimybę skleisti savo nuomonę (dažniausiai neigiamą) socialiniuose tinkluose, iš esmės keičia situaciją, vartotojų bendravimą tarpusavyje ir santykius su prekybininkais. Tai vartotojų stiprybė, su kuria verslui teks skaitytis. ■

RŪKYMAS

Europa kovoja su tabaku, tačiau iki pergalės dar labai toli

2014 m. gegužės mėnesį Europos Parlamentas priėmė naująją tabako direktyvą, reglamentuojančią prekybą cigaretėmis Europos Sąjungos valstybėse. Tabako kompanijos šios direktyvos priėmimui aktyviai priešinosi.

Martynas Šimulis

2012 m. dėl galimų ryšių su tabako pramonės atstovais buvo priverstas atsistatydinti tuometis Maltos deleguotas eurokomisaras Johnas Dalli. Nepaisant to, jog direktyva buvo priimta, tabako gamintojai sugebėjo pasiekti, kad jos svarstymas keliautų į ES Teisingumo Teismą, kuriame šio klausimo nagrinėjimas gali užtrukti dar dvejus metus.

Pagal naująją direktyvą cigarečių pakeliai turėtų tapti nepatrauklus vartotojams ir sumažinti rūkančiųjų skaičių. Tačiau ar šios priemonės – tinkamas būdas kovoti su žalingais įpročiais?

Trejus metus Jungtinės Karalystės sostinėje Londone gyvenantis 27-erių Tomas teigia, kad jau priprato prie šiurpių paveikslėlių pirkdamas savo mėgstamas cigaretes. Pasak vaikiną, iš pradžių buvo keista matyti atviras sunkių ligų pažeistų kvėpavimo takų, burnos ar plaučių nuotraukas, tačiau ilgainiui traukdamas dūmą pradėjo nekreipti į tai dėmesio. Paklaustas, ar mano, kad vaizdinių priemonių naudojimas ant cigarečių pakelių atgraso jo draugus ar pažįstamus nuo rūkymų, jis tik nusišypso: „Cigaretės yra pailgos ir baltos, ant jų nieko nenupiešta. Todėl tie, kuriems kliūva neestetiškos nuotraukos, tiesiog persideda nusipirkta cigaretes į kokią nors metalinę dėžutę ir apie tai negalvoja.“

Pasak Tomo, mesti rūkyti Anglijoje skatina ne perspektyvą apie rūkymo žalą, o cigarečių kainos – vieno pakelio kaina ten gali siekti ir devynis svarus sterlingų. „Iš pradžių ištikdavo šokas, kai pagalvodavau, kad už pakelį moku daugiau nei 30 litų. Vis dėlto vėliau arba pradėdi nebeskaičiuoti, arba imi taupyti ir rūkyti rankomis sukamas cigaretes, kurių kaina gerokai mažesnė“, – pasakoja vaikiną.

Vilniuje gyvenanti 31 metų Laura tikina seniai nebeskaitanti užrašų ant perkamų mėtinių cigarečių pakelių, nes ir taip puikiai suvokianti, kad šis jos įprotis yra žalingas: „Man nereikia priminti, kad rūkymas žudo, aš jau mintinai išmokau visus išpėjamuosius užrašus ant „Marlboro“ pakelių. Nebekreipiu į juos dėmesio, tačiau jei ant jų būtų vaizduojami ligos pažeisti organai, manau, šis vaizdas tikrai turėtų įtakos tam, kad mesčiau rūkyti greičiau ir lengviau.“

Plaučių nuotraukų Lietuvos rūkaliams matyti dar nereikia – ant pakelių kol kas matomi tik 30 proc. jų priekinės ir 40 proc. galinės dalies užimantys užrašai apie šio žalingo įpročių kenkimą žmogaus ir aplinkinių sveikatai.

Tačiau nuo 2017 m. ant tabako gaminių pakelių ir Lietuvoje jau atsiras vaizdiniai pranešimai ir išpėjamieji užrašai, o Laurai teks

◀ **Griežtesnis tabako produktų reguliavimas vėl gali sukelti didelę kontrabandos bangą**

atsisakyti savo mėtinių cigarečių, nes jos bus uždraustos iki 2020 m. vidurio.

Cigarečių pakeliai turi būti nepatraukliūs

Dar prieš tapdamas Europos Parlamento nariu, buvęs Lietuvos sveikatos apsaugos ministras Vytenis Povilas Andriukaitis itin aktyviai pasisakė už Tabako produktų kontrolės direktyvos priėmimą ir įgyvendinimą. Lietuvai pirmininkaujant Europos Sąjungos Tarybai V. P. Andriukaitis teigė, kad vienas svarbiausių pirmininkavimo uždavinių – griežtinti tabako kontrolės politiką.

Regis, buvusio ministro tikslas pasiektas. Europos Parlamentas ir ES Taryba pritarė Tabako kontrolės direktyvos įgyvendinimui, ir nuo 2016 m. gegužės mėnesio visoje Sąjungoje cigaretėms bei kitiems tabako gaminiams bus taikoma griežtesnė kontrolė.

Ką reiškia „griežtesnė kontrolė“? Tie žmonės, kurie mėgsta mėtinį tabako dūmą, apie tai po poros metų turės pamiršti. Pagal naująją direktyvą visi tabako gaminiai, turintys išskirtinį skonį ar išvaizdą, bus uždrausti. Cigarečių pakeliai ne tik gąsdins išpėjimaisiais užrašais apie rūkymo žalą bei aplinkos taršą, bet ir parodys tai vaizdžiai: ne mažiau kaip 65 proc. pakelio ploto turės būti užpildyta išpėjimaisiais užrašais ir paveikslėliais. Vakarų valstybėse jau anksčiau pradėta taikyti praktika ateina ir į Lietuvą – parduotuvėse nuo tabako lentynų į pirkėjus žvelgs išpuvę dantys, vėžiu sergančio žmogaus plaučiai ir šios ligos nužudyta gerklė.

Tiesa, svarstant naująją reglamentą buvo atsisakyta kai kurių iš pradžių keltų idėjų. Kažkada vadintos elegantiškomis, o dabar moteriškomis dažnai pavadinamos plonos cigaretės vis dėlto nebus uždraustos, nors jų draudimas taip pat figūravo darbotvarkėje iki pat finalinių direktyvos priėmimo stadijų.

Tačiau ar išorinė pakelių išvaizda iš tiesų gali padaryti įtakos tam, kad rūkančiųjų realiai sumažėtų? Kol kas statistika rodo, kad rūkančių žmonių ES kasmet mažėja, tačiau tam didesnę įtaką greičiausiai daro kylančios tabako gaminių kainos, o ne tai, kaip jie atrodo.

Lietuvos sveikatos universiteto Sveikatos tyrimų instituto vadovas ir Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos prezidentas Aurelijus Veryga įsitikinęs, kad išpėjimaisiais užrašais ir spalvotos nuotraukos nėra skirtos užkietėjusių rūkalių sąmoningumui pažadinti, – pirmiausia nepradėti rūkyti skatinami paaugliai. Ir tai tėra vienas iš ginklų kovoje su cigaretėmis.

Pasak A. Verygos, skirtingos priemonės negali veikti viena be kitos, tačiau jos veikia ir atskirai. „Viena efektyviausių priemonių skatinant žmones mesti rūkyti, žinoma, yra kaina. Tačiau tai nėra vienintelis būdas. Skirtingos priemonės veikia kartu, bet turi ir konkrečią tikslinę rūkančiųjų auditoriją, į kurią yra nukreiptos. Kaina svarbi tiems,

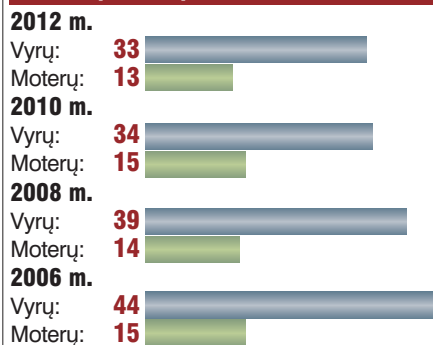
kurie neturi daug pajamų, o pasiturintys žmonės yra labiau išsilavinę ir juos labiau veikia informacija bei viešoji nuomonė. Šis žymėjimas, o ypač jei yra bendra pakuotė, padės paversti nepatraukliais pačius pakelius. Kiekvienai žmonių grupei – vyrams, moterims, jaunimui – šiuo metu taikomas atskiras pakuotės dizainas. O atsiradus išpėjimaisiems ženklams ir beveik suvienodinus pakelius taip nebebus“, – aiškina Sveikatos universiteto Sveikatos tyrimų instituto vadovas.

Paradoksalu, tačiau išpėjimusius užrašus ant tabako gaminių pakelių gamintojai pradėjo dėti visai ne pančiojami taisyklių, o savo iniciatyva. A. Verygos pasakojimu, taip nusprendę po to, kai JAV tabako gamintojai pralaimėjo nemažai teismo procesų, kurie buvo iškelti asmenų, susirgusių plaučių vėžiu, nes daug metų informacija apie rūkymo žalą buvo slepiama. Todėl formalus, ne toks matomas, bet vis dėlto užrašas „Rūkymas kelia rimtą pavojų jūsų sveikatai“ išgelbėjo juos nuo tolesnių teisinių nemalonumų.

„Veido“ kalbinti pašnekovai pripažįsta, kad vien išpėjimai apie neigiamą poveikį sveikatai apčiuopiamo efekto nesukurs. „Rūkančiųjų skaičius nuosekliai mažėja po du tris procentinius punktus per metus. Ši tendencija matoma visoje Europoje. Pasakyti, kad rūkančiųjų sumažėjo dėl išpėjimų, niekas nesimtų. Galima pažiūrėti į Latviją, kur nuo 2009 m. įvestas reikalavimas spausdinti ant pakelių spalvotas nuotraukas. Tačiau lygindami su Lietuva, kur tokių taisyklių dar nėra, ten ryškios jų įtakos tikrai nepastebime“, – tvirtina „Philip Morris Baltic“

KASDIEN RŪKANČIŲ 20–64 m. SUAUGUSIŲJŲ DALIS LIETUVOJE KAITA (PROC.)

korporacijos reikalų direktorius Baltijos šalims Gintautas Dirgėla.

Jam šiuo klausimu pritaria ir sveikatos mokslų daktaras A. Veryga. „Vien išpėjimai apie žalą sveikatai problemos iš tikrųjų nesprendžia. Nemanau, kad yra mokslinių tyrimų, įrodančių vien tik užrašo naudą. Dauguma žmonių nelabai net supranta, ką tie užrašai reiškia ir kaip tabakas kenkia sveikatai. Todėl vaizdiniai išpėjimai leidžia žmonėms suprasti ir įsisąmoninti, kas tai yra. Juk net televizijos reklamose visur žaidžiama vaizdais ir emocijomis. Tikslas yra toks pat“, – sako jis.

Paskutinis šansas tabako kompanijoms

Vis dėlto cigaretes gaminančios ir į rinką tiekiančios kompanijos neketina nuleisti rankų: po to, kai naujoji Tabako produktų direktyva buvo priimta Europos Parlamente ir ES Taryboje, šis sprendimas buvo apskūstas Londono aukščiausiajam teismui, kuris lapkričio pradžioje paskelbė savo verdiktą. Verdiktą, kuris gali lemti tai, kad reikės vėl sėsti prie derybų stalo dėl cigarečių pakelių išvaizdos.

Londono aukščiausiasis teismas nusprendė, kad tabako produktų klausimas turi būti perkeltas į Liuksemburgą, kur jį nagrins jau ES Teisingumo Teismo ekspertai. Pagrindinis „Philip Morris“, „British American Tobacco“ ar „Imperial Tobacco“ kompanijų klausimas – ar naujojo reglamento taisyklės atitinka ES teisę ir ar nėra pažeidžiamas vadinamasis subsidarumo principas.

Subsidiarumo principas yra teisėje ir politikoje taikoma taisyklė, numatanti, kad sprendimai turi būti priimami tam tikrame lygyje, kuriame jie bus įgyvendinti tinkamiausiai. Kitaip tariant, tabako produktų reglamentavimas gali būti paliktas ne ES, o nacionalinės teisės lygmenyje.

Bendrovės „Philip Morris Baltic“ korporacijos reikalų direktorius Baltijos šalims G. Dirgėla pripažįsta, kad rūkymo reguliavimas turi būti, tačiau jis privalo būti nuoseklus ir bendras visoje ES. Pasak jo, naujosios direktyvos pirminė idėja ir buvo būtent vienodos sąlygos tabako gaminių prekybai visoje Sąjungoje.

„Mūsų kompanija pasisako už nuoseklų reguliavimą. Pažvelgus iš kitos pusės, kai kurie drastiški siūlymai, kaip vienodi pakeliai ar plonų cigarečių draudimas, net nebuvo įtraukti į direktyvos projektą. Tai rodo, jog supratimas, kad ekstremalios priemonės ne visada padeda, yra. Tam tikro balanso išties ieškoma. Mėtinių cigarečių draudimas taip pat atidėtas iki 2020 m. Jei neklystu, Lenkija yra apskūdusi šį direktyvos punktą teismui, todėl dar ne iki galo aišku, kaip ši situacija bus išspręsta. Reguliavimas yra gerai, tačiau jis turi būti toks, kad juo būtų pasiekti visuomenės sveikatos tikslai. Ne visos priemonės veda prie šių tikslų“, – neabejoja „Philip“

► Morris“ atstovas Lietuvoje.

Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos prezidentas A. Veryga savo ruožtu įsitikinęs, kad apeliavimas į teismines instancijas yra viso labo tabako kompanijų noras vilkinti direktivos priėmimą.

„Jie yra skyrę daug pinigų lobizmui, ir aš matau du šios pramonės tikslus. Vienas, nerealis, yra siekti, kad šie sprendimai apskritai nebūtų priimti, kitas – kaip įmanoma labiau vilkinti priėmimo procesą, nes kiekvieni metai ar mėnesis, kai ši direktiva nėra priimama, jiems reiškia atitinkamą pelną. Kova dar tęsiasi, ir kol kas pergalė yra toli“, – teigia medicinos mokslų daktaras.

Ar įmanoma užkirsti kelią kontrabandai?

Tabako produktai yra ne tik gaminiai, keliantys didelį pavojų sveikatai, bet ir didžiulis verslas, kasmet į valstybių biudžetus akcizų pavidalu sunešantis milijonus mokesčių. Vis labiau veržiantys pančiai gali sukelti priešingą efektą – atimti mokesčius iš valstybės, nesumažindami rūkymo ir jo padarinių. Ypač Lietuvoje – valstybėje, apsuptoje Rusijos ir Baltarusijos, kur tabako gaminiai kainuoja juokingai mažai ir apie jokių išpėjimų didinimus ten kol kas nėra net galvojama.

„Akcizo mokesstis turi dvi funkcijas: viena jų yra surinkti mokesčius į valstybės biudžetą, o kita – žalingą sveikatai produktą padaryti mažiau patrauklų. Valstybė turi balansuoti tarp šių tikslų. Svarbiausia yra sumažinti prieinamumą, tačiau kai mes esame supami kaimyninių valstybių, kuriose tabako gaminiai keletą kartų pigesni už pigiausias legalias gaminius, parduodamus pas mus, tai mūsų rinkoje 28 proc. gaminių yra nelegalūs“, – pritaria G. Dirgėla.

Pasak jo, staigus akcizų pakėlimas 2008 m., sutapęs su ekonominės krizės pradžia, sukūrė tokį efektą, kad tabako gaminiai tapo net labiau prieinami. „Taip gali atsitikti ir su kitais draudimais. Reikia įvertinti galimas neigiamas pasekmes. Pavyzdžiui, uždraudus mėtinės cigaretės jų gali atsirasti nelegalioje rinkoje. Mūsų tyrimų duomenimis, mėtinės cigaretės sudaro žymią dalį kontrabandos“, – teigia G. Dirgėla.

Tabako akcizai ir toliau didės. Kol kas numatyta juos didinti iki 2018 m., tačiau kitais metais Europos Parlamente bus svarstoma nauja akcizų direktiva, todėl jie gali kilti ir toliau.

Vis dėlto A. Veryga teigia, kad sunku tiksliai įvertinti naujosios Tabako direktivos poveikį valstybės biudžetui ir kontrabandinių cigarečių vartojimui. Pasak jo, dėl to, kad pasikeis pakelių išvaizda, žmonės nepradės rūkyti baltarusiškų gaminių, tačiau viskas priklausys ir nuo žmogaus mentaliteto.

„Lietuva toli gražu nėra vienintelė valstybė, susidurianti su kontrabandos problema, bet Vakarų Europoje, kur tabakas yra brangesnis ir griežčiau reguliuojamas, jos mastai

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

CIGAREČIŲ KIEKIS, TENKANTIS VIENAM 15 M. IR VYRESNIAM LIETUVOS GYVENTOJUI PER METUS

2013 m.	1 109
2012 m.	1 065
2011 m.	1 074
2010 m.	930

Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, 2013 m. nuo su rūkymu susijusių piktybinių navikų mirė 1563 žmonės, arba 31 mažiau nei 2012 m. Dauguma (81,5 proc.) nuo šių piktybinių navikų mirusių asmenų buvo vyrai. 2013 m. 100 tūkst. gyventojų teko 53 mirusieji nuo su rūkymu susijusių piktybinių navikų (mieste – 47, kaime – 64).

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Tyrimų duomenimis, apie 80 proc. rūkančiųjų pradeda rūkyti iki 18 metų ↑

mažiau žmonių pradėtų rūkyti, ypač jauno amžiaus. Jei mes padarytume labiau prieinamas ar patrauklesnes legalias cigaretes, augintume vis naują rūkančiųjų kartą“, – aiškina A. Veryga.

Jis, garsus kovotojas su žalingais gyventojų įpročiais, teigia, kad taikant šias ir kitas priemones teoriškai įmanoma visiškai panaikinti rūkymą. Tačiau iki tokio draudimo dar reikia nueiti ilgą kelią.

Paklaustas, ar naujoji Tabako produktų direktiva nėra žingsnis link to, A. Veryga atsako statistiniais skaičiais: „Suomija yra pasirašiusi nutarimą iki 2040 m. eliminuoti tabako gaminius iš šalies rinkos. Rūkymas nebus uždraustas, tačiau cigarečių ten nebus įmanoma nusipirkti. Bet atliktos ekonominės studijos rodo, jog teoriškai norint iš esmės uždrausti prekybą tabako gaminiams reikia, kad vartojimas sumažėtų iki mažiau nei 10 proc. suaugusiųjų. Suomiai ir stengiasi tą daryti. Vis dėlto Europos Parlamentas, svarstydamas šią direktivą, neturėjo to omenyje. Galbūt mūsų buvęs sveikatos apsaugos ministras apie tai ir galvojo, tačiau politikai Briuselyje – ne.“

80 proc. žmonių pradeda rūkyti būdami nepilnamečiai. Dar 80 proc. rūkančiųjų teigia norintys atsikratyti šio įpročio. Jei valstybė sugebėtų šimtu procentu uždrausti rūkalų pardavimą nepilnamečiams ir sukurti sąlygas visiems norintiems mesti rūkyti, Lietuvoje tabako produktų verslas uždarytų pats.

„Lietuvoje rūko mažiau nei trečdalis suaugusiųjų. Jei nepilnamečiai nepradėtų, o suaugusieji mestų, rūkančiųjų liktų tik 6 proc. Tai yra daugiau nei pakankamai, kad būtų galima svarstyti prekybos tabako gaminiams uždraudimą“, – samprotauja A. Veryga. ■

mažesni. Kažkada mačiau apklausą, kurioje respondentai teigė rūkantys kontrabandines cigaretes vien tam, kad atkeršytų valdžiai. Tai absurdas. Manau, kad toks sovietinis palikimas mūsų šalyje jau nyksta, o jauni žmonės nebėra tokie kvailiai“, – viliasi A. Veryga.

Svarbiausia užduotis – užkirsti kelią dar nepradėjusiems rūkyti

Tyrimų duomenimis, apie 80 proc. rūkančiųjų pradeda rūkyti iki 18 metų, o nepradėjusieji rūkyti iki 25-erių dažniausiai šio žalingo įpročio neįgyja. Griežtų apribojimų dėl pakelių išvaizdos įvedimas matomas kaip galimybė atbaidyti jaunus žmones nuo cigarečių, nes jie turėtų matyti, kas atsitinka organizmui rūkant.

Jei jaunimas apskritai nepradėtų rūkyti, automatiškai sumažėtų ir kontrabandos mastai. Juk jaunimas dažnai ir yra tas gyventojų segmentas, kuris dėl lėšų trūkumo renkasi pigesnius rusiškus ar baltarusiškus rūkalus. Juolab jei ant jų nėra atstumiančių paveikslėlių, o išpėjamieji užrašai, net jei jie ir yra, parašyti rusiškai.

„Žmogui, kuris rūko jau ilgą laiką, nėra skirtumo, kaip atrodo pakelis. Išskirtinis pakelis skirtas tiems, kurie yra potencialūs pradedantieji rūkaliai. Visos direktivoje numatytos priemonės skirtos tam, kad kuo

TECHNOLOGIJOS Lietuviai: išmanūs, mobilūs ir vis labiau priklausantys nuo IT?

Prieš trejus metus Lietuvoje išmaniaisiais įrenginiais naudojosi vos 30 proc. vartotojų, šindien šis skaičius užtelėjo iki 70 proc., ir tai, ekspertų manymu, dar ne galutinis rinkos išsistotinis.

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

„**N**audodamiesi elektroniniu parašu, galime nebevaikščioti į banką, virtualiai apsipirkti, įregistruoti įmonę ar užsiregistruoti pas gydytoją. Mobiliosios programėlės gelbėja bendraujant, keliaujant, jomis naudojantis mūsų gyvenimas tampa vis mobilesnis ir patogesnis. Kita vertus, spartus gyvenimo tempas verčia ieškoti naujų būdų, kaip sutaupyti laiko“, – teigia parkavimo programėlę mobiliems telefonams sukūręs įmonės „Itero“ direktorius Mantas Žvironas.

Kas mėnesį ar savaitę po naują programėlę savo gyvenime pritaikantis IT specialistas neabejoja, kad Lietuva tampa mobilią ir išmania valstybe. Remiantis asociacijos „FTTH Council Europe“ ir kompanijos „iDate“ 2013 m. atlikto tyrimo duomenimis,

matyti, kad reguliariai, tai yra nors kartą per savaitę, internetu Lietuvoje naudojasi 65 proc. žmonių (ES vidurkis – 72 proc.), kasdien internetą savo gyvenime aktyviai taiko 53 proc. Lietuvos ir 62 proc. visos ES gyventojų. Po truputį mažėja ir niekad internetu nesinaudojusios visuomenės dalis: 2013 m. Lietuvoje tokių asmenų buvo 29, o ES – 20 proc.

Tačiau dar ne kiekvienas lietuvis išmano, kaip vieną ar kitą programėlę parsisiųsti į išmanųjį telefoną ir ja naudotis. Pasak „Danske“ banko verslo plėtros tarnybos vadovo Dariaus Jasinskio: „Jaunimui šie įgūdžiai tarsi įgimti, tačiau vyresnio ir vidutinio amžiaus žmonėms gebėjimas naudotis aplikacijomis gerokai sunkiau įvaldomas.“

Bet tai nėra vienintelė mūsų bėda. Kaip pastebi Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos (IVPK) direktorius Ramūnas Čepaitis, Lietuvoje e. paslaugų ir jų vartotojų iš tiesų daugėja, bet kai kurios paslaugos vis dar nefunkcionuoja taip, kaip turėtų.

Vienas ryškiausių tokių neužbaigto sprendimo pavyzdžių – elektroninės civilinės būklės liudijimų išdavimo paslaugos, teikiamos Gyventojų registro tarnybos. E. paslaugos kaip ir sukurtos: galima internetu registruoti gimimą, tėvystės pripažinimą, pateikti dokumentą santuokos prašymui įregistruoti, pasikeisti vardą, pavardę, tautybę, tačiau atsiimti dokumento vis tiek teks važiuoti į civilinės metrikacijos įstaigą. Taip nutinka, nes nepakeistas teisės akto reikalavimas, kad išduodama pažyma turi būti tik popierinė, ir neįvesta elektroninė.

Taigi kai kada viešųjų e. paslaugų rodikliai tėra apgaulingas pirmas išpūdis, už kurio slypi rankinis darbas, o tai, kad gyventojai nesinaudoja sukurtais e. paslaugomis, deja, tereiškia viena – tiesioginius nuostolius valstybei.

Internetu daugiau mokomės, nei perkame

Lietuviai daug aktyviau nei daugumos kitų ES valstybių piliečiai internete ieško informacijos apie prekes ir paslaugas, naudojasi internetinės bankininkystės paslaugomis, bendrauja socialiniuose tinkluose, skambina internetu ir mokosi. Pagal mokymąsi internetu (tiek formalųjį, tiek neformalųjį) Lietuva užima antrą vietą tarp 28 ES narių.

JURIDINIŲ ASMENŲ REGISTRAVIMO PASLAUGOS KELIASI Į INTERNETĄ

	Įregistruota UAB		Įregistruota MB**	
	Per notarą	Internetu*	Per notarą	Internetu
2010 m.	5 924	93	–	–
2011 m.	5 143	2 288	–	–
2012 m.	4 282	6 319	382	655
2013 m.	2 931	4 988	646	1 903
2014 m.***	2 340	5 249	324	1 372

* Galimybė internetu registruoti UAB – nuo 2010-11-03

** Mažosios bendrijos teisinės formos įteisinimas ir galimybė registruoti internetu – nuo 2012-09-01

*** 2014 m. duomenys apima laikotarpį nuo sausio 1 d. iki lapkričio 6 d. imtinai

Šaltinis: Registrų centras

► Asociacijos „FTTH Council Europe“ ir kompanijos „iDate“ atliktas tyrimas atskleidžia, kad Lietuva pirmauja ES ir pagal įmonių naudojimosi e. valdžios paslaugomis rodiklius. Net 99 proc. įmonių naudojami e. valdžios paslaugomis, užpildo ir gražina institucijoms elektronines formas. Taip pat Lietuvos įmonės dvigubai (30 proc.) aktyviau nei ES vidurkis (13 proc.) naudojami e. viešųjų pirkimų paslaugomis. Pagal šį rodiklį Lietuva užima antrą vietą tarp 28 ES narių.

Mūsų šalyje sparčiai daugėja ir perkančiųjų internetu (26 proc.), tačiau pagal šį aspektą vis dar atsiliekame nuo ES vidurkio (47 proc.).

Ir vis dėlto kas lemia, kad mūsų gyvenime vis daugėja valandų, kurias skiriame internetui ar išmaniajam telefonui?

„Nextury Ventures“ ikūrėjas Ilja Laursas mano, jog sėkmė mobiliosios industrijos srityje lietuviams nusišypsavo todėl, kad mobilusis internetas mūsų šalyje atsirado penkeriais metais anksčiau nei JAV (neteko konkuruoti su Silicio slėniais). Neabejotinai prie lietuvių proveržio, I.Laurso teigimu, prisidėjo ir elektroninė bankininkystė.

Sunku įsivaizduoti, kad Amerikoje iki šiol dažniausiai naudojamas atsiskaitymo būdas – popieriniai čekiai, tokie atsiskaitymai tebevyksta ir tarp verslo atstovų. I.Laurso teigimu, netgi kompanija „Google“ prieš porą metų su savo tiekėjais dar atsiskaitydavo popieriniais čekiais.

Taigi siekiant technologinio proveržio itin svarbu, kad įvyktų lūžis pačių žmonių sąmonėje. Registrų centro atstovo Aido Petrošiaus manymu, Lietuvoje tokio lūžio metais galima vadinti 2012-uosius, nes tuo metu įmonių registravimo statistikoje ėmė vyrtauti

NEIDO MONTAŽAS

internetu įsteigtos įmonės.

Būtent įmonių steigimo bei registravimo procedūrų perkėlimas į internetą ir paskatino komercinius bankus sudaryti sąlygas internetu, nevykstant į patį banką, atidaryti steigiamų įmonių kaupiamąsias sąskaitas, kuriose turi būti sukauptas įstatinis kapitalas. Pirmasis tokias nuotolines paslaugas Lietuvoje pasiūlė DNB bankas, po metų – „Danske Bank“ Lietuvos skyrius.

Drąsiausių bankų sėkmė paskatino visą Lietuvoje veikiančių finansinių įstaigų bendruomenę svarstyti galimybę suteikti teisę

internetu atidaryti bet kokią sąskaitą tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims.

Elektroniniu būdu deklaruojame, bet vis dar nebalsuojame

R.Čepaitis atkreipia dėmesį, kad šiuo metu mūsų šalis orientuojasi ne į pavienių, o į kompleksinių viešųjų e. paslaugų kūrimą. Taigi identifikavęs save e. paslaugų sistemoje žmogus gali naudotis atitinkamu jų kiekiu.

Kaip matyti iš Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos užsakymu 2014 m. atlikto naudojimosi elektro-

KOMENTARAS

Martynas Bieliūnas, „Microsoft“ kovos su nelegalia programine įranga grupės vadovas Baltijos šalims, sako, kad intelektinė nuosavybė Lietuvoje jau suvokiama kaip esminis verslo įrankis.

Prieš gerą dešimtmetį ne tik tokio suvokimo nebuvo, bet ir intelektinės nuosavybės sąvoka praktiškai neegzistavo. Galima tik pasidžiaugti besikeičiančiu žmonių mentalitetu (anksčiau buvo madinga vogti nelegalią programinę įrangą, o šiandien tuo niekas nebesigiria; atsisakyti piratinės programinės įrangos leidžia ir padidėjusi perkamoji galia), smarkiai pasistūmėta ir įstatymų įgyvendinimo srityje, siekiant apsaugoti asmens autorius teises.

Intelektinės nuosavybės paradigma kinta drauge su debesų kompiuterija. Anksčiau programinė įranga buvo perkama kaip prekė, o šiandien ji tampa labiau paslauga (nusipirkęs prenumeratą žmogus gauna nuolatinius atnaujinimus ir pan.). Taigi per „debesį“ gaunamas naujos kartos paslaugas šiandien galime vadinti tiek programinės įrangos, tiek vizualinės industrijos (kino, muzikos) ateičimi.

Jei lygintume šių ir praėjusių metų nelegalios programinės įrangos naudojimą, matytume,

ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

kad situacija pagerėjusi 5 proc. 2003 m. piratinės programinės įrangos lygis Lietuvoje siekė 58 proc., šiandien – 53 proc. Kaimyninėje Estijoje padėtis šiek tiek geresnė: šioje šalyje piratavimo lygis smuktelėjęs iki 47 proc., bet dinamika labai panaši – per 10 metų fiksuojamas 7 proc. kritimas.

Taigi Estija mus šiek tiek lenkia, o su Latvija esame labai panašaus lygio. Tiesa, iki Suomijos

(joje piratavimas siekia 24 proc.) ir kitų skandinavų valstybių (Norvegijos, Danijos), kurios laikomos informacinių technologijų ir žinių visuomenės lyderėmis, dar reikia pasitempti. Kita vertus, pasilyginę su Baltarusija, kurioje piratavimas siekia 87 proc., turime ir kuo pasidžiaugti.

Lietuva orientuojasi į modernias šalis, tačiau nuo progresyvių savo kaimynių vis dar atsilieka. Kaip vienas pavyzdžių, kur galėtume labiau pasistengti, – mokinių supažindinimas su intelektinės nuosavybės naudojimu, legaliu turiniu. Juk tai ir yra žinių visuomenės pamatas.

Šiandien Lietuvoje programinės įrangos gamintojai skriaudžiami siekiant asmeninės komercinės naudos: nelegali programinė įranga naudojama įmonėse, iš to gaunant komercinės naudos, taip pat ir namuose – siunčiantis filmus ir pan. Jei vertintume piratavimo lygį kalbėdami apie kompiuterinius žaidimus ir programinę verslo įrangą, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jaunimas nėra pagrindinis nelegalaus turinio vartotojas. Jaunoji karta intelektinės nuosavybės klausimu kur kas sąmoningesnė nei nueinanti karta, tačiau vis dar stokojanti suvokimo, kad verta pirkti programinę verslo įrangą. ●

AKTUALUSIS INTERVIU

! „Veido“ klausimus atsako Vilniaus universiteto ligoninės neurologijos skyriaus vedėjas, medicinos mokslų daktaras, gydytojas neurologas Jokūbas Fišas.

VEIDAS: Kokius sutrikimus mūsų organizme gali lemti nesaikingas naudojimas IT technologijomis?

J.F.: Bene pažeidžiamiausia mūsų organizme – vegetacinė nervų sistema. Nuo jos priklauso kraujospūdis, širdies ritmas, kvėpavimo dažnis bei organizmo atsparumas. Pernelyg aktyvus naudojimas išmaniosiomis technologijomis gali lemti psichinės sveikatos prastėjimą, kuris neatsiejamas nuo nerimo sutrikimų, depresijos sindromų ir panikos priepuolių. Besaikis naudojimas šiuolaikinėmis komunikacijos priemonėmis gali lemti daug ligų, kurios ištinca tarsi sniego grūtis. Deja, neturinčiam saiko mažai kas padės. Nė vienas nuėjęs į polikliniką nepasakoja, kiek valandų per dieną naudojami išmaniuoju telefonu ar internetu, kiek laiko praleidžia socialiniame tinkle.

Kalbu apie tai, kad turime pašalinti bet kokią grėsmę sau, o ji šiandien akivaizdi. Tai ir regėjimo prastėjimas, ir atminties silpnėjimas, ir erekcijos sutrikimai, kamuojantys vyrus, ir dar daug kas.

VEIDAS: Kokios grėsmės kyla milijonams kompiuterio vartotojų, kuriems virtualus pasaulis jau tapęs neatsiejamu gyvenimo matu?

J.F.: Priklausomybės egzistavo visais laikais, keitėsi tik jų mados. Per pastaruosius 40 metų išsivystė priklausomybė nuo lošimų, pirkimo ir naujų technologijų: telefoniniai pokalbiai, socialiniai tinklai, skaičiai, kompiuteriniai žaidimai... Šiandien jau suprantame, kad ne šėtonas, o pats žmogus sau spąstus paspendė. Ne tik vaikai, bet ir suaugusieji tokiu būdu tenkina savo instinktus (didelei daliai suaugusiųjų išsivystė priklausomybė nuo socialinių tinklų, nuolatinio elektroninio pašto tikrinimo, naršymo internete). Didžioji dalis mūsų skundžiasi nuolatine laiko stoka, tačiau neatkreipia dėmesio į tai, po kiek valandų iš savo gyvenimo išbraukia naršydami internete.

VEIDAS: Kuo pasireiškia jūsų minima priklausomybė nuo šiuolaikinių technologijų? Iš ko galime matyti, kad žmogus daugiau gyvena virtualioje nei realioje tikrovėje?

J.F.: Pakinta individo santykis su realybe, išsivysto sunkiai paaiškinamas nerimo sutrikimas, vis sunkiau bendraujama su aplinkiniais: žmogus tampa šiek tiek asocialus. Kai kada tai išvirsta ir į rimtas psichines problemas. Medikai šiandien susiduria ne tik su nervų, bet ir su kitų žmogaus organų bei jų sistemų sutrikimais. Tenka pripažinti, kad vis sunkiau atsakyti, dėl ko žmogus susirgo viena ar kita liga: dėl netinkamos mitybos, nepakankamo judėjimo, o gal dėl negebėjimo

ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

atsiriboti nuo išmaniųjų technologijų? Tarkime, kalbuosi su jumis vienu moderniausių išmaniųjų telefonų. Tuo metu jis gana intensyviai man į ausį ir galvos smegenų pusrutulius siunčia elektromagnetines bangas, ilgainiui tai mane išderina. O jei dar miegu prie neišjungto kompiuterio, jei šalia lovos – elektros lizdas? Mes gyvename apsupti įvairių elektromagnetinių laukų, ir nors plika akimi jų poveikio nematome ir nejauciame, be jokios abejonės, jie mus veikia.

VEIDAS: Išties šiuolaikinė civilizacija sukūrė daugybę technologijų, kurios skleidžia elektromagnetines ir ultragarsines bangas. Kaip tai veikia biologines būtybes?

J.F.: Žmogui, kaip biologinei esybei, tai nėra artima, o dar tiksliau – tai rezonuoja su jo aplinka, nervų sistema ir kitomis reguliacinėmis organizmo sistemomis. Ilgainiui gali kisti ir reguliacinės organizmo savybės: vegetacinė nervų sistema, kraujospūdis, kvėpavimo dažnis ir pan. Istorijoje netrūksta pavyzdžių, kai būdami prie intensyvaus elektromagnetinio spinduliavimo lauko ar galingų generatorių žmonės suserga ir miršta. Net ir maži, tačiau ilgalaikis poveikis geba išderinti ir pažeisti vegetacinės nervų sistemos veiklą. Kaip tinkamą pavyzdį galima paminėti radiaciją: ji nekvepia, jos negirdi ir nematai, tačiau tai pražūtinga.

VEIDAS: Kasdien dirbate su neurologinių sutrikimų turinčiais asmenimis. Ką patartumėte daryti kitaip, kad išliktume sveiki?

J.F.: Visuomet verta pagalvoti apie buities prietaisų naudojimo intensyvumą, patalpų vėdinimą, pertraukėlių tarp darbų darymą. Itin pravartu leisti sau pailsėti tiek nuo kompiuterių, tiek nuo išmaniųjų telefonų. Šiandien kone 80 proc. visuomenės nuo telefonų neatitraukia nė per žingsnį. Žinoma, progreso nesustabdysime, bet jei suvoksime elektromagnetinio poveikio kenksmingumą, galėsiame sumažinti jo poveikį savo organizmui. ●

Lietuvoje į internetą perkelta apie pusantro šimto viešųjų paslaugų, tačiau dalimi jų gyventojai vis dar nesinaudoja, o tai – tiesioginiai nuostoliai valstybei.

ninėmis paslaugomis tyrimo rezultatų, šiuo metu tarp Lietuvos gyventojų populiariausias mokesčių bei turto elektroninio deklaravimo (per pastaruosius 12 mėnesių pajamų ir turto deklaravimo internetu paslaugomis pasinaudojo 23 proc. visų 16–74 metų amžiaus gyventojų) ir su sveikatos apsauga susijusios e. paslaugos (19 proc. gyventojų teigia internetu registravęsi vizitui pas gydytoją, ieškoję informacijos apie sveikatos priežiūros įstaigų teikiamas arba suteiktas paslaugas).

Gerokai mažiau gyventojų naudojami darbo biržos ir užimtumo centrų teikiamomis elektroninėmis paslaugomis (15 proc.), socialinės apsaugos išmokų ir pašalpų (13 proc.), viešųjų bibliotekų teikiamomis e. paslaugomis (11 proc.).

Vis dar labai nedidelė Lietuvos visuomenės dalis ištraukusi ir į elektroninės demokratijos procesus (vos 11 proc. teigia per pastaruosius 12 mėnesių ieškoję internete informacijos apie viešojo sektoriaus institucijų priimtus arba planuojamus priimti sprendimus, tik 4 proc. reiškė nuomonę apie priimtus ar planuojamus sprendimus ir vos 1 proc. teikė siūlymus dėl rengiamų sprendimų patobulinimo). Svarstant tokio pasyvumo priežastis norom nenorom atmintyje išnyra estai, į kuriuos vis lygiuojamės ir kurie politiniame savo gyvenime elektroninio balsavimo praktiką taiko jau gerą dešimtmetį.

Ką tuo metu veikia Lietuvos politikai? Pasiūlytą e. balsavimo įstatymo projektą vėl kelia į pavasario sesiją. Sunku sveiku protu suvokti, kodėl iki šiol delsiama palengvinti Lietuvos piliečiams galimybę naudotis savo konstitucine teise balsuoti elektroniniu būdu. Juk tai iš esmės pakeistų Lietuvos visuomenę, leistų jai galutinai priartėti prie pasaulių technologijų, palengvintų balsavimą emigrantams, padėtų technologijas prisijaukinti to dar nepadariusiems. Galiausiai tai ir mūsų valstybės reputacijos klausimas, deja, iki šol paliktas likimo valiai. ■

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ ĮSTATYME – KILPA KONKURENCIJAI

Viešųjų pirkimų įstatyme yra ekonomiškai ir teisiškai ydingų spragų. Jos neužtikrina paslaugų geriausių kainų, o už tai galiausiai moka mokesčių mokėtojai.

Dominykas Šumskis, Lietuvos laisvosios rinkos instituto jaunesnysis ekspertas

Viešųjų pirkimų konkurso idėja paprasčiausia – keli pardavėjai pateikia pasiūlymus, o valdžios įstaiga iš jų pasirenka primumintiniausią. „Priimtiniausias“ šiuo atveju reiškia, kad pasirenkama ne tai, kas primumintiniausia valdininko širdžiai, o tai, ko reikia, už primumintiniausią kainą. Pats Viešųjų pirkimų įstatymas nėra ir neturi būti būdas valdžios gyvenimui palengvinti, jis yra saugiklis, kad už paslaugą nebus permokėta. Aišku, jei valdiškos įstaigos mokesčių mokėtojų pinigus taupyty kaip savus ir leisty skaidriai, tai jokios viešųjų pirkimų procedūros apskritai nereikėty. Realybė, deja, kitokia, o ir minėtas saugiklis suveikia ne visada.

Valstybės įstaigos dažnai netaiko konkurso procedūros ir prekes ar paslaugas nusiperka iš sau priklausančių įmonių. Paradoksalu, tačiau tai leidžia tas pats Viešųjų pirkimų įstatymas. Vadovaudamasi šio įstatymo išimtimi – vidaus sandoriu, valdžios įstaiga gali sudaryti sutartį su savo įmone be konkurso. Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis, vidaus sandorių skaičius ir vertė Lietuvoje didėja: 2012 m. buvo sudarytas 131 vidaus sandoris, kurių bendra vertė siekė apie 278 mln. Lt. 2013 m. jau buvo sudaryti net 206 vidaus sandoriai, kurių bendra vertė – 641 mln. Lt.

Regis, kas čia tokio? Juk galimybė neorganizuoti konkurso palengvina valdžios institucijų darbą – nereikia skėsty konkurso „popierizmuose“, pirkimas įvyksta greičiau, o ir pinigai, paprastai kalbant, per toli nenukeliauja.

Išimtis taikoma ir dėl kitų priežasčių. Pirmia, remiamasi klaidingu įsitikinimu, kad valstybės įmonės paslaugas teikia už neva pačią geriausią kainą, nes nesiekia pelno. Iš tikrųjų kainą daugiausia nulemia efektyvus išteklių naudojimas, o tai paprastai geriau daro privačios įmonės. Kaip pavyzdį paimkime tokią rinką, kurioje, nors ir retai, vykdomi viešieji pirkimai, tačiau viešasis ir privatus sektorius veikia lygiomis teisėmis, – tai daugiabučių administravimo rinką. Palyginus 50 skirtingų Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Palangoje administravimo paslaugas teikiančių įmonių paslaugų tarifus paaiš-

kėjo, kad privačios įmonės paslaugas teikia vidutiniškai už 10 ct/m², o valstybinės įmonės – už 14 ct/m².

Antra, klaidingai manoma, kad jei mokesčių mokėtojų pinigai paskiriami viešojo sektoriaus įmonėms, tai nieko blogo čia nėra. Bet kuris paklaustas valdininkas taip pat atšaus – „juk ne sau į kišenę“. Problema atsiranda tada, kai bekraunant mokesčių mokėtojų pinigus iš vienos biudžeto kišenės į kitą dalis lėšų yra netyčia išbarstoma. Užtenka prekes pirkti iš savų tiekėjų, kai jie nėra prisitaikę gyventi rinkos sąlygomis, o veikiau atlieka „įdarbinimo biržos“ funkciją. Pavyzdžiui, mokesčių mokėtojų pinigus panaudojus ne efektyvioms, ilgai tarnaujančioms lempoms pirkti, o savivaldybei priklausančiai, abejotino efektyvumo gatvių apšvietimo įmonei išlaikyti, galima tikėtis tik vieno rezultato: gatvėse nebus šviesos, o biudžete – pinigų.

Čia turėty kilti klausimas: kodėl tuomet neleisti valstybės įmonėms lygiomis taisyklėmis konkuruoti su privačiu verslu? Jei įmonė nepajėgia veikti rinkos sąlygomis, tai kodėl ji turėty būti įvairiomis pri-

Klaidingai manoma, kad jei mokesčių mokėtojų pinigai paskiriami viešojo sektoriaus įmonėms, tai nieko blogo čia nėra.

vilegijomis patyliukais išlaikoma iš mokesčių mokėtojų pinigų? Valstybės ir privačioms įmonėms rinkoje veikiant lygiomis teisėmis būtų nušaujami du zuikiai vienu šuviu: būtų natūraliai atsijojama, kurios valdiškos įmonės yra tik našta valstybei, taip kartu sutaupant biudžeto lėšų.

Vidaus sandoriai yra ne tik ekonomiškai žalingi, bet ir teisiškai ydingi, nes pamina Viešųjų pirkimų įstatymo numatytus esminius pirkimų principus. Pagal juos perkančioji organizacija turi užtikrinti, kad atliekant pirkimo procedūras ir nustatant laimėtoją būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principų.

Vidaus sandorio išimtis prieštarauja ir Konkurencijos įstatymo reikalavimams. Jame numatyta pareiga viešojo administravimo subjektams užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę ir draudimas privilegijuoti ar diskriminuoti atskirus ūkio subjektus. Dabar egzistuojantis savų pirkimas iš savų išstumia iš rinkos kitus potencialius pardavėjus ir užkerta kelią jiems dalyvauti konkursuose. Taip diskriminuojamas privatus verslas, o valstybės įmonės yra nepagrįstai apsaugomos nuo konkurencijos. Jei perkama iš valstybės įmonės, turėty būti taikomi tie patys pirkimų principai ir konkurenciją užtikrinančios procedūros.

Apie vidaus sandorį yra pasisakiusi ir Konkurencijos taryba. Puikus to pavyzdys – šių metų Konkurencijos tarybos nutarimas dėl Kaišiadorių rajono savivaldybės sprendimo, kuriuo savivaldybės įmonei „Kaišiadorių paslaugos“ pavesta teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas. Kaišiadorių rajono savivaldybė, rinkdamasi paslaugų teikėją, tiesiog nusprendė vidaus sandorio pagrindu paslaugas pirkti iš savivaldybės įmonės „Kaišiadorių paslaugos“. Konkurencijos taryba nustatė, jog toks vidaus sandoris suteikė išimtinę teisę šiai įmonei užsiimti ūkine veikla, o tai reiškia, kad savivaldybė privilegijavo sau priklausančią įmonę. Logika paprasta: jeigu savivaldybė prieš tai būtų organizavusi konkursą, būtų pasiekta kelių tikslų. Pirmia, kitiems ūkio subjektams būtų suteikta teisė konkuruoti dėl valstybės užsakymo. Antra, taip būtų sudaryta galimybė tas pačias paslaugas atlikti už primumintinesnę kainą.

Šiuo metu Viešųjų pirkimų įstatyme numatyta vidaus sandorio išimtis yra tiek ekonomiškai, tiek teisiškai ydinga. Ji toli gražu nepadaeda užtikrinti geriausios paslaugų kainos, o ilgainiui gali ir gerokai patuštinti mokesčių mokėtojų kišenes. Nepamirškime ir to, kad ši išimtis nepagrįstai leidžia užsimerkti ir netaikyti esminių pirkimų principų, ignoruoti Konkurencijos įstatymo nuostatas. Galiausiai be vidaus sandorio išimties konkurencija viešųjų pirkimų sektoriuje didėty, o tai būtų naudinga ir vartotojams, ir verslui. ■

SPECIALUS PASIŪLYMAS

2015 m. prenumerata

Savaitraštis VEIDAS + 6 specialūs projektai:
PROGNOZĖS 2015, STUDIJŲ VADOVAS, VELYKOS,
ISTORIJA, SVEIKA GYVENSENA, KALĖDOS

TRUKMĖ

**KAINA INTERNETĖ *
JURIDINIAMS ASMENIMS
BEI PRENUMERATOS
TARNYBOSE**

**KAINA
INTERNETĖ*
FIZINIAMS
ASMENIMS**

12 mėn.

420 Lt / 121,64 EUR

326 Lt / 94,42 EUR

6 mėn.

210 Lt / 60,82 EUR

163 Lt / 47,21 EUR

* <http://prenumerata.veidas.lt>

KINAS

Ką dar turite pamatyti „Scanoramoje“

Europos šalių kino forumas „Scanorama“ Vilniuje jau įsibėgėjo, bet Kaune, Klaipėdoje prasidėjo tik lapkričio 13 d., Šiauliai jo laukia lapkričio 22 d. Yra filmų, kurių nederėtų pražiopsoti.

Vaiva Sapetkaitė

Baltijos šalių konkursinė trumpametražių filmų programa „Naujasis Baltijos kinas“ – vis dar dienvakarijė. Į tris atskirus seansus suskaidytoje konkursinėje programoje – septyniolika jaunųjų Baltijos šalių režisierių darbų. Čia galima išvysti šešis lietuvių, aštuonis estų ir tris latvių trumpametražius filmus.

Lietuviškąjį „frontą“ programoje palaiko Robertas Nevecka („Džiunglės“), Marija Stonytė („Kelių esmo taisyklės“), Marija Kavtaradzė („Man dvi keliai“), Jurga Zabuikaitė („Romantiniai paukščio kliedesiai“) ir Karolis Kaupinis („Triukšmadarys“).

Filmai aktualūs tuo, kad leidžia spėlioti, kaip ateityje atrodys regiono kinas.

Intriguojanti dokumentika

Nevertėtų pro akis praleisti pripažinto vokiečių režisieriaus Wimo Wenderso bei prancūzų ir brazilų kilmės kūrėjo Juliano Ribeiro Salgado dokumentinės juostos „Žemės druska“. Šis Kanų kino festivalio „Ypatingas žvilgsnis“ programoje specialiuoju žiuri prizu įvertintas filmas piešia Sebastião Salgado portretą.

S.Salgado – menininkas ir vienas labiausiai pripažintų pasaulio fotožurnalistų, apie keturis dešimtmečius daugiau nei pusėje pasaulio fiksuojęs socialines problemas, žiaurumą, ligas, skurdą, neteisingumą ir kitas žmonijos žaizdas. Žiauriam ir neteisingam

žmonių pasauliui priešpriešinama ori „laukinė“ gamta. Naujo atspalvio suteikia įpintas jautrus tėvo ir sūnaus santykis, atsiskleidžiantis per J.R.Salgado žvilgsnį.

Kanų kino festivalyje šis filmas sutiktas audringomis ovacijomis. Ne vienas kino kritikas ir žurnalistas jį pavadino vienu svarbiausių (jei ne pačiu svarbiausiu) šiemet ten pristatytų darbų.

Savo sumanymu intriguoja Franko Pavicho juosta „Jodorowsky'o kopa“. Tai filmas apie niekada nesukurtą filmą, kuris esą turėjo tapti vienu svarbiausių kino istorijoje. Režisierius Alejandro Jodorowsky apie dešimtmetį dirbo prie savo viso gyvenimo darbo „Kopa“. Tai turėjo būti dvylikos valandų kino juosta, žiūrovą vedžijanti po skirtingas visas ir skirtingus kinematografinius stilius. Vis dėlto pritrūko pinigų ir šis titaniškas darbas taip niekada ir nepasiekė didžiųjų kino ekranų. Išgirdęs šią istoriją kroatų ir amerikiečių dokumentikas F.Pavichas nutarė, kad „Kopa“ ir visas į filmą įdėtas darbas neturi nueiti užmarštin, – tai vienokia ar kitokia forma turi pasiekti didžiuosius ekranus.

Elitiniai režisieriai ir „Oskarai“

Svarbus ir elitinių režisierių brolių Luco ir Jeano Pierre'o Dardenne'ų filmas „Dvi dienos, viena naktis“. Režisierių kūryba plačiai vertinama – jie yra pelnę net dvi „Auksines palmės šakeles“ (už filmus „Rosetta“ ir

ORGANIZATORIŲ ARCHIVO NUOTR.

„Vaikas“) bei daugybę kitų prestižinių apdovanojimų. Tai neabejotinai vieni ryškiausių Europos kino vardų.

Juosta „Dvi dienos, viena naktis“ buvo atrinkta į Kanų kino festivalio konkursinę programą, Sidnėjaus kino festivalyje pelnė geriausio filmo apdovanojimą, Tarptautinės sinefilų bendruomenės apdovanojimuose gavo Didįjį prizą, buvo pristatytas Europos kino apdovanojimams. Beje, Belgija pasirinko šį filmą JAV kino meno ir mokslo akademijos „Oskarų“ apdovanojimams pristatyti.

O jo istorija gana kurioziška: pasakojama apie vienos firmos darbuotojus, kuriems jų vadovas liepia pasirinkti – arba jie negaus premijų, arba jų kolegė Sandra (akt. Marion Cotillard) bus atleista. Nors šie pasirenka premijas, Sandra atsisako pasiduoti ir įtikina darbdavį surengti dar vieną slaptą balsavimą po dviejų dienų ir vienos nakties.

Juosta „Force Majeure“ (rež. Robertas Östlundas) – Švedijos pasirinktas filmas, kurį ši pristato „Oskarų“ apdovanojimams. Tai gi

ORGANIZATORIŲ ARCHIVO NUOTR.

„Force Majeure“

jis, kaip ir belgų „Dvi dienos, viena naktis“, aktualus tuo, kad vertėtų susipažinti, su kuo turės konkuruoti mūsų „Oskarams“ pristatomas režisieriaus Igno Jonyno „Lošėjas“.

Iš svarbiausių „Force Majeure“ įvertinimų reikėtų paminėti Kanų kino festivalyje „Ypatingo žvilgsnio“ programoje pelnytą žiuri prizą.

Filmas simpatijas pelno dėl glaudomo psichologinio klausimo: kaip keičiasi žmogaus elgesys, iš ramaus ir komfortiško gyvenimo patekus į ekstremalias situacijas, ir kokios už(si)dėtos kaukės tada nukrinta. Tai bandoma aiškintis per vienos šeimos istoriją, kai nukeliavus į Prancūzijos Alpių kurortą ir mėgaujantis atostogomis netikėtai prasideda sniego griūtis. Prieš tai idiliška atrodo šeimai pavojaus akimirka pakrinka ir atsiskleidžia, kokia yra iš tiesų. Taigi, kiekvienas už save?

Norą pažūrėti šį filmą turėtų sustiprinti ir tai, kad, pasak „Scanoramos“ filmų programos koordinatės Monikos Gimbutaitės, tai

neabejotinai yra vienas iš šių metų „Scanoramos“ perliukų.

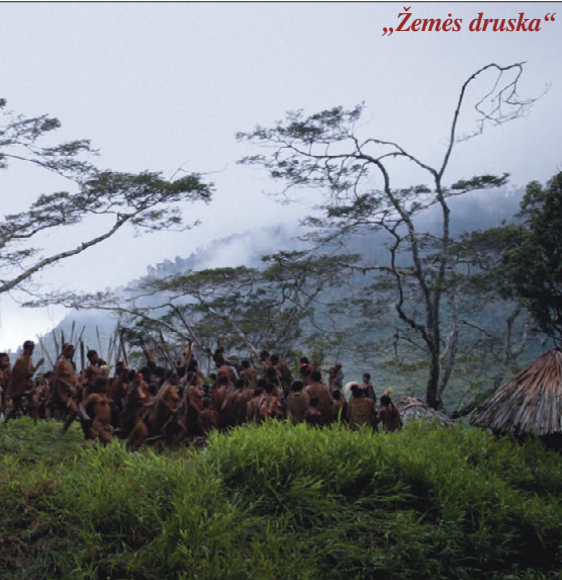
Kinas moters žvilgsniu

Tebevykstančios Joannos Hogg retrospektyvos akcentai – filmai „Svetimi“ ir „Paroda“. Susipažinti su J.Hogg kūryba verta jau vien dėl to, kad ji laikoma viena įdomiausių šiuolaikinių britų kino režisierių, o jos kūryba žavisi tokie kino autoritetai, kaip Martinas Scorsese. „Manau, kad Joanna Hogg yra unikaliai apdovanota filmų kūrėja“, – tai jo žodžiai.

Ilgai dirbusi televizijoje (pati sako, kad tuo tikrai nesididžiuoja), ji ėmėsi kurti sudėtingą autorinį kiną, sukeltantį kraštutines reakcijas, taigi bent jau dėl jo įdomumo būtų sunku ginčytis.

Vieno garsiausių šiuolaikinių Prancūzijos režisierių Olivier Assayaso juosta „Zils Marijos debesys“ turi liūdną laikinumo ir žmogaus būties cikliškumo prieskonį. Jis pasakoja apie iš savo karjeros viršūnės besitraukiančią gana brandaus teatro aktorę Mariją Enders (akt. Juliette Binoche), gavusią pasiūlymą suvaidinti toje pačioje pjesėje, kuri

„Žemės druska“

„VEIDAS“ PATARIA PAMATYTI

„Naujasis Baltijos kinas“,
konkursinės programa

„Svetimi“, „Paroda“ iš Joannos
Hogg retrospektyvos

„Žemės druska“ (rež. Wimas Wendersas,
Juliano Ribeiro Salgado)

„Dvi dienos, viena naktis“ (rež. Lucas ir
Jeanas Pierre'as Dardenne'ai)

„Force Majeure“ (rež. Robertas Ūstlundas)

„Zils Marijos debesys“
(rež. Olivieras Assayas)

„Nauja draugė“ (rež. François Ozonas)

„Balandis tupėjo ant šakos ir
mąstė apie būtį“ (rež. Roy Anderssonas)

„Vaikystė“ (rež. Richardas Linklateris)

prieš dvidešimt metų ją išgarsino. Vis dėlto šįkart jos vaidmuo jau ne jaunos perspektyvios aktorės, privedusios savo gerokai vyresnę kolegę Heleną prie savižudybės, o Helenos – ankstesnės šlovės ir grožio netenkančios aktorės. Beje, Tarptautinės sinefilų bendruomenės apdovanojimuose J.Binoche paskelbta geriausia aktore.

Yra galimybė susipažinti su Lietuvoje mėgstamo vieno labiausiai vertinamų prancūzų režisierių François Ozono naujausiu darbu „Nauja draugė“. Iš esmės tai istorija apie draugystę, kuri gali būti labai įvairi, tačiau išlieka kaip žmogų palaikanti jėga. Pirmiausia apie vaikystės draugių Loros ir Kler (akt. Anaïs Demoustier ir Isild Le Besco), o paskui – Kler ir Davido (akt. Romanas Duris).

Lorą, ką tik pagimdžiusią vaiką, pasiglemžė liga. Kūdikiu liko rūpintis jos vyras Davidas, turintis tam tikrų keistenybių. Jis mėgsta persirengti moterimi ir dažytis. Nors iš pradžių jis Kler tikrai nedaro gero įspūdžio, greitai tampa tuo draugu, į kurį galima atsiremti.

Išskirtiniai darbai

Venecijos kino festivalyje „Auksiniu liūtu“ apdovanota švedų juosta „Balandis tupėjo ant šakos ir mąstė apie būtį“ (rež. Roy Anderssonas), atidarė šių metų „Scanoramą“. R.Anderssonas šį filmą sukūrė po septynerių metų pertraukos, jis yra paskutinė kino trilgijios dalis. Pirmoji – „Dainos iš antro aukšto“ (2000), antroji – „Tu gyvendama džiaukis“ (2007).

Tai yra dviejų vyrų, keliaujančių pardavėjų, surrealistinė kelionė per visą gyvenimo atspalvių spektrą: nuo žmogaus didybės iki menkumo, nuo džiaugsmo iki tragizmo. Ne veltui juosta pristatoma kaip drama-komedijs. Režisierius yra teigęs, kad filmo pavadinimas kilo nuo dailininko Pieterio Bruegelio XVI a. paveikslu „Medžiotojai ant sniego“, vaizduojančio kaimišką vietovę žiemos metu ir ant medžių šakų tupinčius paukščius, stebinčius, ką veikia žmonės. Pats filmas, kaip sakė pats R.Anderssonas, atsiimdamas savo „Auksinį liūtą“, įkvėptas italų režisieriaus Vittorio De Sicos 1948 m. neorealisticinio darbo „Dviračio vagys“.

Pabaigoje – unikalus JAV režisieriaus Richardo Linklaterio darbas „Vaikystė“, kurtas 12 metų. Tai vieno berniuko Meisono vaikystės ir paauglystės istorija. Kūrėjai seno su savo augančiu protagonistu, kasmet filmuodami, kaip klostosi jo gyvenimas. Žiūrovas per porą valandų pamatys, kaip iš mažo mielo žaidžiančio berniuko Meisonas išauga į jauną vyrą.

Šis laikui imlus filmas ne veltui buvo puikiai įvertintas įvairiuose kino festivaliuose: Berlyno kino festivalyje pelnė „Sidabrinį lokį“ už geriausią režisūrą, Tarptautiniame Sietlo kino festivalyje tapo geriausiu filmu, gavo geriausio režisieriaus, geriausios aktorės apdovanojimus, o festivalyje „Heartland“ pelnė labiausiai jaudinančio filmo titulą. ■

INTERVIU

„Sidabrine gerve“ įvertintas aktorius V.Kaniušonis: „Nenoriu liautis savęs stebinti“

„Aplink mus tiek informacijos, pasiteisinimų, vidinių baimių, kad prasimušti iki savęs ir išgirsti tikrąjį savo „aš“ kaskart vis sunkiau“, – atsidūsta geriausias metų aktorius Vytautas Kaniušonis.

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

KRISTINA KANIŠAUSKAITĖ-ŠALTMERĖ NUOTR.

Penktus metus meno vadovu Panevėžio teatre „Menas“ dirbantis režisierius jau apsiprato su trumpalaikė šlove, kurią jam pelnė naujaisiais Igno Jonyno juosta „Lošėjas“, tačiau, kaip juokauja į 51-ąjį rudenį įžengęs pašnekovas, galimybė supainioti mirazą su tikrove visuomet šalia.

VEIDAS: Pirmadieniais teatrams įprastai laisvadienis. Kaip jie bėga Panevėžyje?

V.K.: Laisvadienių Panevėžyje nėra, Vilniuje – taip (kultūrinė veikla, susitikimai ir tai, ką gyvenimas pasiūlo). Bet aš visada turiu knygų, filmų, teatrą „Menas“, kuriuo gyvenu, ir, žinoma, savęs pažinimą. Jei sugebi į save įsiklausyti, jokio skirtumo – didmiestyje ar provincijoje gyventi.

VEIDAS: Kone dešimtmetį praleidote Švedijoje, buvote įnikęs į verslus. Mėginote atitrūkti nuo teatro, savo prigimties, tačiau jau penkti metai su šeima gyvenate Juozo Miltinio mieste, dirbate Panevėžio teatro „Menas“ meno vadovu ir režisieriumi. Kaip jaučiatės šiame užtėktyje?

V.K.: Liūdnoka, kai aplink visi alsuoja pesimistinėmis nuotaišomis, kad mažesniuose miestuose jaunų žmonių visai neliks, visi į didmiesčius išlakstys... Žmogaus protas modeliuoja ateitį, tačiau kartais jis pats to išsigąsta: o kas, jei viskas pasisuks taip, kaip įsivaizdavau mintyse? Visai kaip tame anekdote, kai mergina, sulaukusi pasiūlymo tekėti, svarsto, kaip atrodys jos gyvenimas

po šešerių metų. Ji ištekės, susilauks vaikų, šie paaugs, sūnus bėgs per gatvę, jį pervažiuos mašina, tada ji save grauš... Ir tekėti atsisako. Kodėl? Nes gaili dar negimusio vaiko. Kuriožiška, bet šalia mūsų daugybė žmonių būtent taip modeliuoja savo ateitį: o kas bus, jei?

VEIDAS: Į mažesnius Lietuvos miestelius po baigtų studijų grįžta vienetai, didžioji jaunimo dalis emigruoja ar įleidžia šaknis kituose miestuose. Ar pastebite ištuštėjusias gatves ir Panevėžyje?

V.K.: Deja, tendencijos būtent tokios: baigę vidurines mokyklas abiturientai išvažiuoja studijuoti į didmiesčius, o kartais ir už Lietuvos ribų, susigyvena su juos supančia aplinka, ir grįžtančių namo – vos keli procentai. Sunku pasakyti, kodėl taip: gal neįskiepytas pasididžiavimas gimtuoju miestu? Gal nėra supratimo, kad reikia padėti savo bendruomenei? O kai kada tiesiog per daug bijoma sąžiningai savęs paklausti, ko noriu pats. Daugeliu atvejų baimė nustelbia vidinį balsą. Aplink mus tiek informacijos, pasiteisinimų, vidinių baimių, kad prasimušti iki savęs kaskart vis sunkiau. Tačiau kiekvienas gauname informaciją ir renkamės.

Ir aš kadaise rinkausi. Kartais pasvarstau, kiek daug gyvenime pakeičia sutikti žmonės. Kas žino, jei ne lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Tadas Pacelis, kuris ir pats rašė eiles, galbūt šiandien sėdėčiau

kalėjime? Aplinkoje, kurioje augau, netrūko kriminalinio atspalvio: ne vienas mano bendraklasis sėdo į kalėjimą. Todėl mama, matydama mano energiją, bandė nukreipti ją pozityvia linkme: ir šokau, ir futbolą žaidžiau, ir boksavausi.

VEIDAS: Jūsų pavyzdys tik įrodo, kad kryptinga veikla bei autoritetų turėjimas ir žmogui iš nepasiturinčio sluoksnio gali atverti didžiules galimybes?

V.K.: Išties T.Pacelis mokykliniais metais man buvo vienas didžiausių autoritetų. Šiam žmogui rūpėjo vaikai: jis nebuvo abejingas mūsų ateičiai, dalijosi savo mintimis, skausmais, gal todėl intuityviai jautėme jam pagarbą. Mums visiems tai darė stiprų įspūdį, norėjome juo sekti, būti į jį panašūs. Nors būta ir kitų idealų. Mama yra pasakojusi, kad vaikystėje svajojau tapti futbolo žvaigžde. Norėjau būti toks kaip Stanislovas Ramelis, tuometinė futbolo garsenybė.

VEIDAS: O kas jumyse išvelgė aktoriaus talentą?

V.K.: Mokyklos direktorė. Ji buvo iš tų senų intelektualių mokytojų, spinduliuojančių keistą gyvenimo išmintį. Ji daug rūkė, todėl kalbėdavo gergždžiančiu balsu. Ji pirmoji ir pasakė, kad būsiu jūreivis arba aktorius. Žinoma, tuo metu į tokias prognozes nekreipiau dėmesio. Labiau norėjau tęsti A.Pacelio tradiciją ir tapti geru mokytoju, todėl rašiau poeziją, apsakymus, buvau

spausdinamas tuometiniame „Moksleivyje“. Iki šiol prisimenu vieną savo eilėraščio eilutę: „... ausys, pritinkusios vaško slidaus, girdėjo tik tylą...“ Nacionalinės premijos laureatė Onė Baliukonytė savo recenzijoje atkreipė dėmesį, kad vaškas ausyse – gal ne visai geras palyginimas: išėitų, kad nesivalai ausų ir pan.

O paskui susikirtu mano ir režisierius Jono Vaitkaus keliai. Jis taip pat man buvo autoritetas, ypač gelbėjęs kritiniu gyvenimo laikotarpiu.

VEIDAS: Tai vis dėlto kodėl pats netapote mokytoju?

V.K.: Laikydamas stojamuosius susikirtau per vokiečių kalbos egzaminą – mane pagavo su „špargale“. Buvo liepos vidurys, visur kitur stojamieji pasibaigę. Vienas mano draugas svajojo tapti aktoriumi, taigi sužinojęs, kad režisierius J. Vaitkus rengia papildomą atranką į savo kursą, pakvietė ir mane nueiti į stojamuosius. Pabandžiau ir mane priėmė. Teisybę sakant, visai nesitikėjau. Bet po pirmo egzaminų turo komisijoje buvęs režisierius Gytis Padegimas, išpūdingas ilgaplaukis išpūstomis akimis, išbėgęs ėmė teirautis manęs, esą kur tas tamsiaplaukis. Ir jis, ir kiti komisijos nariai atkreipė dėmesį į juodus mano plaukus. Nuo pat mažens norėdamas būti blondinas, kad neišsiskirčiau iš kitų berniukų (jie žvelgdavo į mane nepasitikėjimo kupinomis akimis), dažydavau plaukus grietine, bet nušviesėti taip ir nepavyko.

VEIDAS: Esate unikalus žmogus, dešimtmetį mėginęs realizuoti save versle, tačiau vis tiek sugrįžęs į teatrą. Kas lėmė šiuos pokyčius?

V.K.: Norėjosi įrodyti sau, o kartu ir aplinkiniams, kad galiu užsidirbti pinigų. Įrodžiau ir interesas atslūgo. Nors iš tiesų niekada netikėjau, kad pinigai suteikia laimės. Yra dalykų, kurių už juos neįpirksi.

VEIDAS: Kalbama, kad pasižymite fenomenalia atmintimi?

V.K.: Kartais ir pats save tuo nustebinu. Vienas ankstyviausių mano prisiminimų – kaip atėjau į šį pasaulį. Kartą pasilenkęs ties karšta vonia staiga tarsi persikėliau į kūdikystę, tai yra pajutau, kaip mane ima už galvytės ir už užpakaliuko, nardina į šilto vandens dubenį.

VEIDAS: Klausantis jūsų gyvenimo istorijos prieš akis išnyra atsitiktinumų virtinė: norėjote studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą, o draugų paragintas tapote aktoriumi, norėjote tęsti verslą, bet nespėjote į keltą „Estonia“, kuris, beje, nuskendo, kaip tik panašiai tuo pat metu sulaukėte pasiūlymo grįžti į teatrą, nusifilmuoti kine, dėstyti universitete... Toks išpūdis, tarsi pati apvaizda neleidžia Kaniušoniui nuklysti nuo

aktoriaus kelio. Ar nebūna neįmanoma pačiam grįžtelėjus atgal?

V.K.: Žmogus iš tiesų niekada nesirenka pats. Mūsų pasirinkimai tėra tam tikros priežastys, nulemtos iš anksčiau. Kasdieniniame gyvenime pasirinkimas vyksta nuolatos. Galbūt jis ateina vėliau, kyla įvairių abejonių. Jei taip įvyksta, vadinasi, atsakymas dar nėra subrendęs, dar kyla klausimų ir abejonių. Bet kai subręsti, pasirinkimas tarsi pats pas tave ateina: kartai nežinai, kodėl nusprendei būtent taip.

VEIDAS: Klausantis jūsų susidaro įspūdis, kad gyvenimas nuolat įstato jus į tam tikras situacijas, suveda su reikiamais žmonėmis. Režisierius Ignas Jonynas – vienas jų?

V.K.: Jeigu kalbame apie suvedimą su reikiamais žmonėmis – taip. Ko gero, I. Jonynas būtų vienas jų. Jis rinkosi, kurie aktoriai įkūnys jo idėją.

Trumpalaikėi šlovei nepasidavęs V. Kaniušonis neslepia – galimybė, palaikyti mirazą tikrove, visada išlieka.

mais žmonėmis – taip. Ko gero, I. Jonynas būtų vienas jų. Jis rinkosi, kurie aktoriai įkūnys jo idėją.

VEIDAS: Jo filme vaidinate prasilošusį ir gyvenimo prasmės nerandantį greitosios pagalbos darbuotoją, kuriam netruksta adrenalino ir azarto. Kiek tai artima jūsų asmenybei?

V.K.: Azartas ir adrenalinas nesuvokiami intelektu. Tai viso labo išraiška to, kas vyksta. Šio vyksmo nesukontroliuosi. Apima džiaugsmas, kai ta nekontroliuojama jėga atitinka tavo norus, bet taip atsitinka, deja, ne visada. Metams bėgant įgydamas patirties imi skirti iliuzijas, kurios jau patirtos. Nors galimybė palaikyti mirazą tikrove visada išlieka. Gal tik nuojauta, kad nekontroliuoju gyvenimo, o jis reiškiasi per mane, sudaro galimybę priimti didesnę amplitudę tiesų.

VEIDAS: Kokių emocijų šis filmas paliko

jums pačiam stebint jį kino teatre?

V.K.: Kiek tai įmanoma, neidentifikuoju savęs su žmogumi, kurį matau ekrane. Tas personažas – tik iliuzija, vaizduotės vaisius. Jo motyvacija ir poelgiai išgalvoti. Filmas „Lošėjas“ mane, kaip ir daugelį, slėgia, išskyrus gal tik paskutinį kadra. Jame regiu metaforą, kurią kiekvienas interpretuoja savaip.

VEIDAS: Kartu su kino premjera jus užklupo pripažinimas ir populiarumas, buvote išrinktas geriausių metų aktoriumi. Ar tai kažkaip pakeitė jūsų gyvenimą?

V.K.: Išsivadavau iš kai kurių iliuzijų, patyriau trumpalaikę prabangą, kurios pats sau leisti negaliu, taip pat – trumpalaikę šlovę, kurios nesijaučiu nusipelnęs. Turėjau galimybę pamatyti šiek tiek daugiau pasaulio ir galiausiai supratau, kad mano persona (tai, kaip aš suvokiu save, ir tai, ką apie mane mano kiti) nėra tikroji mano esmė. Yra kažkas daugiau, ko dar nesugebu suvokti ir suformuluoti, bet iliuzijos gimsta

ir kyla iš mano personas.

VEIDAS: Aplinkiniai aktorių gana dažnai tapatina su filme ar teatre matytu personažu. Ar jūsų tai neerzina?

V.K.: Aš nesu tai, ką apie mane galvoja kiti. O ištis – ar tai svarbu? Juk gyvenime viskas keičiasi. Negalėčiau tvirtinti, kad ir pats save visiškai pažįstu: kiekviena nauja patirtis, nauja emocija, naujas suvokimas koreguoja mano potyrius. Visada nustembu atradęs savyje tai, ko anksčiau nepastebėjau, ir nenoriu liautis savęs stebinti. Galiu tik suprasti ir užjausti žmogų, kuris teigia jau viską žinantis.

VEIDAS: Įkūnijęs pagrindinį herojų I. Jonyno filme „Lošėjas“ daugeliui žmonių sudarėte itin azartiškos asmenybės įspūdį. Ar yra priklausomybių ir fobijų, iš kurių dar neišaugote?

V.K.: Žinoma, baimės man nesvetimos. Bene dažniausiai nerimauju dėl artimų ▶

ORGANIZATORIŲ ARCHYVO NUOTR.

Su žymaus kino kūrėjo Jono Meko dukra Oona Mekas ir V. Kaniušonis susipažino filmuodamasis režisieriaus I. Jonyno justoje „Lošėjas“.

► žmonių. Viena pagrindinių mano baimių – jų neįskaudinti, nesužeisti. Mane tai lig šiol labai riboja. Reikėtų labiau gilintis į save (esu užsikrėtęs savęs pažinimo aistra), bet visad atrandu kuo tai kompensuoti – vynu ar cigarete. Tačiau žinau viena: susitikimas su baimė išlaisvina. Jei tik mėginama žiūrėti, kas už tos baimės yra, iš kur ji kyla, galima ją įveikti. Šiuo atveju pasitikėjimas savimi turi viršyti baimę.

VEIDAS: Minėjote, kad jūsų gyvenime netrūko ribinių situacijų: ne kartą buvotė per plauką nuo mirties, netgi psichiatrijos ligoninėje esate pabuvenus. Biografija – kaip reta!

V.K: Taip, kai tik kviesdavo į armiją, man tekdavo gultis į „durnyną“. Esu pabuvenus ten tris kartus. J.Vaitkus ligoninėje atsiųsdavo grupės seniūną. Šis man atnešdavo knygu, kurias būtina perskaityti mano studijoms. Tuo metu man vis dar atrodė, kad visi žmonės pasaulyje tokie kaip mano mokytojai autoritetai – T.Pacelis ir J.Vaitkus, nuoširdžiai kovojantys už gražesnę pasaulį. Deja, daugiau tokių žmonių nesutikau.

O ribinių situacijų mano gyvenime būta nemažai. Vis dėlto dar labai priklauso nuo to, ką vadiname ribine situacija. Jeigu tai pavojus gyvybei – viena, jeigu intensyvūs

psichiniai išgyvenimai – kita, jei sudėtinga gyvenimo situacija, reikalaujanti apsisprendimo, kurio laikas ribotas, – jau trečia. Viso to mano gyvenime būta pakankamai. Esu pastebėjęs, kad tik esant tokioms situacijoms atsiskleidžia, kaip keičiasi to, ką mes vadiname gyvenimu, suvokimas, kokias išvadas pasidarome ir su kokia patirtimi gyvename toliau.

VEIDAS: Kaip manote, kuo kinui ar teatrui svarbios ribinės personažų situacijos?

„Jei sugebi įsiklausyti į save, jokie skirtumo – didmiestyje ar provincijoje gyvenu“, – tvirtina aktorius ir režisierius V.Kaniušonis.

V.K: Jos suteikia galimybę atskleisti tai, kas iš tikrųjų yra vienas ar kitas personažas, kas glūdi užslėptame jo pavidale, kas yra nesumeluota jo esmė, nes esant ekstremaliai situacijai reikia veikti, o ne apsimetinėti.

VEIDAS: Užsiminėte, kad kadaise ir pats buvotė priartėjęs prie savizudybės. Kas jums padėjo laiku sustoti?

V.K: Labai priartėjęs nebuvau, bet vienu

metu kankino tokios mintys. Jaučiausi visiškai atskirtas ir izoliuotas nuo aplinkinio pasaulio, buvau praradęs ryšį su aplinka, daug kas kėlė skausmą. Ta būseną kažkuo panaši į aklumą. Gyvenimas atrodo beprasmiškas, nereikalingas, kamuoja nenusakomas nerimas ir silpnumas. Galima sakyti, kad mane išgelbėjo savišaugos instinktas. Suvokęs pirmuosius signalus pats nustebau ir išsigandau to, kas su manimi darosi. Manau, kad dar buvo kili galimybė keistis. Tuo metu aš ją dar labai sunkiai įžiūrėjau.

VEIDAS: Šiandien iš gyvenimo imate tai, ką jis pasiūlo ir kas neprieštarauja vidiniam jūsų pojūčiui?

V.K: Esu linkęs manyti, kad viskas į mūsų gyvenimą ateina tuo laiku, kai reikia. Tarkime, aš buvau susitaikęs su mintimi, koks yra aktorius atlyginimas ir

kaip jį gaudamas turėsiu išgyventi. Mūsų šeima buvo labai nepasiturinti, Salininkuose, kuriuose augau nuo trejų metų, mūsų gatvėje prie trisdešimties namų buvo gal trys automobiliai. Tėvas niekuomet nevairavo, tai ar galėjau aš, įstojęs į aktorinį, apie tai svajoti? Vairuoti išmokau, teises išsilaikiau Švedijoje, sulaukęs 33-ųjų, bet teigti, kad mėgstu vairuoti, ir šiandien negaliu. ■

Geriausiu metų aktoriumi išrinktas V.Kaniušonis jau penktus metus meno vadovu dirba Panevėžio teatre „Menas“.

KRISTINOS KANIŠAUSKAITES-SALTIŲRE NUOTR.

OPERA

Mergina, nuo kurios balso kilnodavosi lubos

Čigonės Azučenos vaidmenį Giuseppe's Verdi operoje „Trubadūras“ rengianti Jovita Vaškevičiūtė dėkinga savo profesijai, leidžiančiai pabūti baltųjų ir spalvotųjų, vyrų ir moterų kailyje.

Renata Baltrušaitytė

R. BALTRUŠAITYTĖ

Dainininkė Jovita Vaškevičiūtė kilusi iš Kauno. Šiame mieste baigė Juozo Naujalio muzikos gimnaziją, kurioje iš pradžių rengėsi būti pianiste, vėliau – dirigente, o galiausiai apsisprendė dainuoti. Ir panūdo sostinėje mokytis operinio dainavimo.

„Kai rengiausi kelionei į Vilnių, kišenėje turėjau trijų dainavimo mokytojų telefonus. Pirmasis abonentas buvo užimtas, antrasis nekėlė ragelio, o trečioji buvo profesorė Sigutė Stonytė, su kuria iškart sutarėme dėl perklausos. Pas šią pedagogę dvejus metus mokiausi parengiamuosiuose kursuose, ketverius – bakalauro studijose ir dvejus metus – magistrantūroje. Net minties nekilo ieškoti kitos mokytojos... Buvau studentė su didžiuliu nevaldomu balsu, nuo kurio akademijos lubos kilnodavosi.

Reikėjo nemažai pastangų man įteigti, kad solistas stiprus ne savo balso didumu: nuo decibelų sproginėjančios lempos vokalui neprideda nei subtilumo, nei grožio“, – šiaudien jau neabejoja pašnekovė.

Nuo tada, kai Jovita užvėrė Muzikos ir teatro akademijos duris, prabėgo dešimtmetis. Koks jis buvo, ar pateisino merginos

„dideliu žemu balsu“ viltis?

„Negalėčiau skųstis, nes svariausi mecosoprano repertuaro vaidmenys – Ulrika Giuseppe's Verdi „Kaukių baliuje“, Amneris to paties kompozitoriaus „Aidoje“, Karmen Georges'o Bizet operoje „Karmen“ – aplankė ganėtinai greitai. Po akademijos labai padėjo prie Nacionalinio operos ir baleto teatro (NOBT) veikianči Operos studija, kurioje tuo metu dėstė maestro Virgilijus Noreika ir dirigentas Vytautas Virzonis. Be jų pagalbos tokių reikšmingų partijų gal nė

Kontraltui pademonstruoti man nereikia jokių pastangų: paleidžiu „apatinius vargonus“ ir jaučiuosi labai patogiai.

nebūčiau parengusi“, – atvirai prisipažįsta J. Vaškevičiūtė, vienintelė iš savojo studijos kurso iškart pakviesta dirbti etatine didžiausio šalies teatro soliste.

Iš užsienio scenose dainuojančių lietuvių yra tekę girdėti, kad panašios studijos, veikiančios šalia didžiųjų Europos teatrų, savo skambiais pavadinimais papuošia solistų

J. Vaškevičiūtė atsisakė penkerių metų trukmės darbo kontrakto viename Vokietijos teatre ir nė kiek savo sprendimo nesigaili

biografiją ir vėliau padeda konkuruojant dėl kontraktų, tačiau ne už dyką: jų auklėtiniai keletą metų priversti „arti“ mažuose repertuarinių spektaklių vaidmenuose, tegaudami simbolinį (tų teatrų masteliais vertinant) užmokestį už darbą. Taigi prie teatrų veikiančios studijos – administraciškai įteisinta jaunų talentų išnaudojimo forma... Ar Vilniuje situacija panaši?

„Iš savo patirties čia išvelgčiau daugiau pranašumų nei trūkumų. Nes jei mane be sceninės patirties tiesiai po akademijos būtų „įmetę“ į repertuarą, streso nebūčiau išvengusi. Solisto pasitikėjimas savimi priklauso nuo daugelio dedamųjų: gebėjimo jausti partnerius, dirigentą, girdėti orkestrą, kurti aktorinį vaidmenį ir kartu niekada nepamiršti vokalo. Retam pavyksta iškart su visomis užduotimis susidoroti. Solidūs pinigai mokami tik už solidų darbą, profesijos naujokams tenka tenkintis mažu. Tačiau stabilus darbas ir ▶

►garantuotas atlyginimas pradedančiam artistui – jau neblogai“, – svarsto Jovita.

Ji džiaugiasi, kad NOBT administracija niekada nedraudė etatiniams teatro solistams dalyvauti kitų trupių pastatymuose tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Priešingai – stengiamasi supratingai derinti įvairiapusės artistų veiklos tvarkaraščius.

Gipso kaukės, grimu kibirai

Geriausiu tarptautiniu agentu karjeros pradžioje J.Vaškevičiūtei pasitaravo Domingos vaidmuo vengrų kompozitoriaus Peterio Eotvosio operoje „Meilė ir kiti demoniai“. Po premjeros Vilniuje, kuri įsiminė kūrinio autoriui, lietuvaitė buvo pakviesta šio vaidmens atlikti Kelno operos teatre, o vėliau – ir Strasbūre.

Jovita kvatodama prisimena, kaip į NOBT paskambino Strasbūro operos teatro atstovai, ieškodami „juodaodės, dainavusios Domingą“. Ir buvo labai nustebinti, kad Vilniuje tokios nėra, o „didžiąją mamą Domingą“, kurios smėlio maišų prikimštas sceninis kostiumas svėrė beveik dvidešimt kilogramų, vaidino mėlynakė blondinė. Premjerą Vilniuje savo akimis mačiusiems prancūzams beliko išreikšti susižavėjimą lietuvių grimuotojų darbo meistriškumu.

„To grimu ir Vilniuje, ir kituose teatruose ant manęs buvo išpilti kibirai: juo kruopščiai prieš kiekvieną spektaklį ištepavo ausis, kyštelėdavo netgi į nosį. Įprodeūra užtrukdavo gerą pusvalandį, po jos iki spektaklio belikdavo stovėti kaip kaliausei rankas išskėtus, kad kostiumo nesuteptum ir pirštų grimu nesugadintum. Ne ką trumpiau po vaidinimo trukdavo ir grimą nuo kūno nuvalyti. Ši rutina atimdavo tiek jėgų, kad kartą pabudusi Vokietijoje pamačiau savo juodas plaštakas ir supratau, jog vakar iš nuovargio pamiršau jas nusiplauti“, – pasakoja J.Vaškevičiūtė.

Po „didžiosios mamos Domingos“ ji dar du kartus buvo kviečiama į Kelno operą. Pirmąkart – atlikti Amneris partijos „Aidoje“, pastatyme, kuriame kartu pasirodė garsūs kinų sopranas Hui He, neretai tituluojama ryškiausia pasaulyje nūdienos Aida. Antrąsyk – dalyvauti G.Verdi „Requiem“ sceniniame pastatyme, kurie labai reti, nes dažniau pasitenkinama koncertiniu šio kūrinio atlikimu. Režisierius Clemensas Bechtelis Kelne keturis „Requiem“ solistus sutapatino su skirtingais personažais, pasakojančiais savo tragiškas istorijas.

Šįmet J.Vaškevičiūtė buvo sugrįžusi ir į Strasbūrą, kur Johno Adamso operoje „Doctor Atomic“ atliko indėnės Paskualitos, Openheimerių šeimos tarnaitės, vaidmenį. „Dar viena rasė, kurią teko išmėginti. Tuo darbas teatre ir žavus“, – šypsosi pašnekovė.

Paskualitos sceninis įvaizdis taip pat pareikalavo solistės kantrybės, o daugiausiai – tuomet, kai teko matuoti indėnės peruką.

J.Vaškevičiūtė – Grafienė ►
O.Narbutaitės operoje „Kornetas“ |

**G.Verdi „Requiem“ sceniniame pastatyme Kelne kiekvienas solistas ↑
pasakojo savo tragišką istoriją |**

Atėjus paaiškėjo, kad matuoti iš tikrųjų nėra ko, nes pirmiausia kiekvienam atlikėjui daroma gipsinė veido kaukė, kurios pagrindu vėliau gaminamas perukas.

„Gipso sluoksniu padengia ne tik apsaugotus plaukus, bet ir akis, netgi lūpas. Aš pasipriešinau – išsigandau, kad uždusiu... Tačiau galutinis rezultatas išėjo nepriekaištingas: su peruku-kauke atrodžiau tarsi ką tik juodai persidažiusi nuosavus plaukus“, – pasakoja Jovita.

Apie kontralto „vargonus“

Paskualitos vaidmuo jai ypač brangus tuo, kad leidžia atskleisti natūraliai sodrius žemuosius balso registrus. Dėl jų Jovitos balsas operos specialistų kartais vadinamas ne mecospranu, o kontraltu – moteriškuoju bosu. „Kontraltui pademonstruoti man nereikia jokių pastangų: paleidžiu savo „apatinius vargonus“ ir jaučiuosi labai patogiai.

Beje, Strasbūre tuo pelyndavau triukšmingas ovacijas, mat Prancūzijos muzikinėje kultūroje žemi moteriški balsai ypač vertinami“, – neslepia J.Vaškevičiūtė.

Gaila, bet kontraltui skirtų arijų klasikinės muzikos repertuare nėra daug. Viena žymiausių – Gėjos, Dafnės motinos, partija Richardo Strauss'o operoje „Dafnė“. „Kai Prancūzijoje, vienos pianistės paakinta, paėmiau į rankas šios operos partitūrą, net atsilošiau: toks vaidmuo man kaip vaikui saldainis. Daviau sau žodį kitąmet parengti Gėjos partiją savarankiškai, nes R.Strauss'o „Dafnė“ užsienyje ganėtinai populiarai. Ir šiandien ji skamba dviejų Prancūzijos teatrų repertuare“, – tvirtina solistė.

Mecosopranai scenoje turi galimybę kaitalioti ne tik rases, bet ir lytis. Štai Onutės Narbutaitės operos „Kornetas“ pirmame veiksmo J.Vaškevičiūtė scenoje pasirodo kaip Markizas, o antrajame – jau kaip Grafienė. Grafo Orlovskio kostiumą jai tenka vilktis Johanno Strauss'o operetėje „Šikšnosparnis“.

Vyriškuose drabužiuose solistė jaučiasi kur kas geriau nei, pavyzdžiui, dainuodama Olgą Piotro Čaikovskio operoje „Eugenijus Oneginas“. „Šį vaidmenį kūriau vienintelį kartą maskviečio Dmitrijaus Bertmano pastatyme Tartu „Vanemuinės“ teatre. Lyg tyčia režisierius vilioję Olgą tąsyk norėjo regėti kaip garbiniuotą blondinę su didžiuliu kaspinu. Šiame tarptautiniame projekte iš Lietuvos dalyvavome dviese su Merūnu Vitulskiu, kuris spektaklyje dainavo Lenskį. Tai jam, vargšui, po repetacijų tekdavo klausytis mano niurzgėjimo dėl to kvailo kaspino... Nuo to laiko pasižadėjau būsimuose „Eugenijaus Onegino“ pastatymuose dainuoti tik Aukles, bet ne Olgas“, – neslepia pašnekovė.

Pernai J.Vaškevičiūtė su Latvijos nacionalinės operos trupe viešėjo Makao festivalyje Kinijoje, kur atliko Amneris partiją G.Verdi „Aidoje“. Gastrolėms teko rengtis iš rygiečių spektaklio įrašo, nes anksčiau šiame režisier-

rės Maros Kimelės pastatyme lietuvaitei dainuoti neteko.

Vis dėlto sunkiausia pasirodė ne vaidinti, o atvykus į šalį, kurią nuo mūsų laikų juostos skiria penkių valandų skirtumas, dalyvauti rytinėse repeticijose. „Mūsų laiku keldavai antrą nakties, trečią – pusryčiaudavai, po to iki penktos mėgindavai pamažu „budinti“ balsą. O žemas balsas šiuo atžvilgiu – įnoringas, svetimų laikrodžių nepaiso: visomis išgalėmis priešinasi netikėtam krūviui savo išburkusiomis stygomis. Tai ne sopranas, kuris strykt iš lovos, ir jau dainuoja... Reikėjo kaip reikiant ant savęs užpykti, kad įveikčiau balso pasipriešinimą“, – aiškina J. Vaškevičiūtė.

Tačiau viską atpirko festivalio publika, kuri, kaip įprasta Kinijoje, vaidinimo metu taip pavyzdingai tyli, kad, rodos, net nekvėpuoja. Tik akinukų stiklai salės tamsoje blykčioja... Užtat po spektaklio, nuo paskutinio dirigento mosto išlaikiusi deramą pagarbos pauzę, atgyja ir sukelia galingas ovacijas. Bilietai į Makao festivalio spektaklius būna išpirkti likus pusmečiui iki jo pradžios, nes kurortiniais laikomuose Kinijos pakrančių miestuose kultūros renginių pasiūla nėra gausi ir kada užsimanęs į klasikinės muzikos koncertą juose nepateksi.

Nors J. Vaškevičiūtės kūrybinėje biografijoje netrūko šiuolaikinės muzikos, G. Verdi operose jai užima ypatingą vietą. Būtent šio kompozitoriaus „Kaukių baliuje“ solistė debiutavo NOBT prieš aštuonerius metus. Tačiau pirmuosius žingsnelius jo scenoje Jovita žengė „Likimo galioje“, kurioje pagrindinį Leonoros vaidmenį tuomet atliko jos vokalo dėstytoja S. Stonytė.

„Mes, stažuotojai, tame pastatyme pasirodydavome kaip Vergų choras. Žiūrėdavai į dėstytoją scenos priekyje ir galvodavai: o dieve, kada ateis laikas, kai aš tenai stovėsiu... Po metų jau dainavau Ulriką „Kaukių baliuje“. Štai kokia ta likimo galia“, – prisimena solistė.

Tačiau ir krūviai pirmaisiais darbo metais būdavo nežmoniški. Nors solistai žino, kad „šiuoliuoti“ per skirtingų laikų kompozitorių balsui nėra sveika, Jovita pamena dieną, kai ryte jai teko dainuoti G. Verdi, popiet – Igorio Stravinskio, o vakare – P. Čaikovskio kurtas arijas. Ir nieko, atlaikė...

Likimu ji pasikliovė ir tuomet, kai viename interviu geidžiamu atlikti kūriniu įvardijo Sergejaus Prokofjevo operą „Ugnies angelas“. O šįmet išgirdo, kad būtent šį kūrinių „Vilnius City Opera“ ketina statyti ateinančią pavasarį.

Keršto demonas ir meilės laukimas

Prieš „Aidos“ premjerą po Kelną važinėjo Jovitos atvaizdu išpuošti troleibusai: „Savotiškas jausmas stebėti save gatvėmis

PEotvosos opera „Meilė ir kiti demonai“ ▶ solistei atvėrė Europos teatrų duris

ASHEINIO ARCHIVO NUOTR.

besivažinėjančią“, – juokiasi solistė.

Dabar beliko pora savaitių iki Dalios Ibelhauptaitės režisuojamo „Trubadūro“ premjeros. Troleibusų su čigonės Azučenos atvaizdu ant šonų Vilniuje nematyti, tačiau neseniai kelias operos arijas J. Vaškevičiūtė traukė stovėdama vienoje iš „Panoramos“ prekybos centro vitrinų. Ir atrodė joje lyg atgijęs ir prabilęs manekenas: prabilęs taip, tarsi norėtų atsigrębti už ilgus tylėjimo metus... Argi tai neprimena dešimtmečiais keršto planus širdyje brandinusios Azučenos?

„Keršto už be kaltės sudegintą motiną troškimas labiausiai apnuodijo pačios čigonės gyvenimą: nuolatinis pyktis ją tiesiog supūdė iš vidaus, iš moters paversdamas kitų gyvenimus griaušančiu demonu“, – repetuojamo vaidmens esmę apibūdina J. Vaškevičiūtė.

Tačiau ką gi Azučenai beliko daryti – negi susitaikyti su niekšybe ir užmiršti keršto besišaukiančius lauže deginamos motinos

◀ **Su Strasbūre pagamintu indėnės peruku-kauke Jovita (kairėje) atrodė tarsi juodai persidažiusi plaukus**

žodžius? „Taip nesakyčiau. Bet ji nuėjo lengviausiu keliu, keršto įrankiu pasirinkdama vaiką – pačią silpniausią, nekalčiausią būtybę. Todėl likimas ir smogė atgal“, – mąsto solistė.

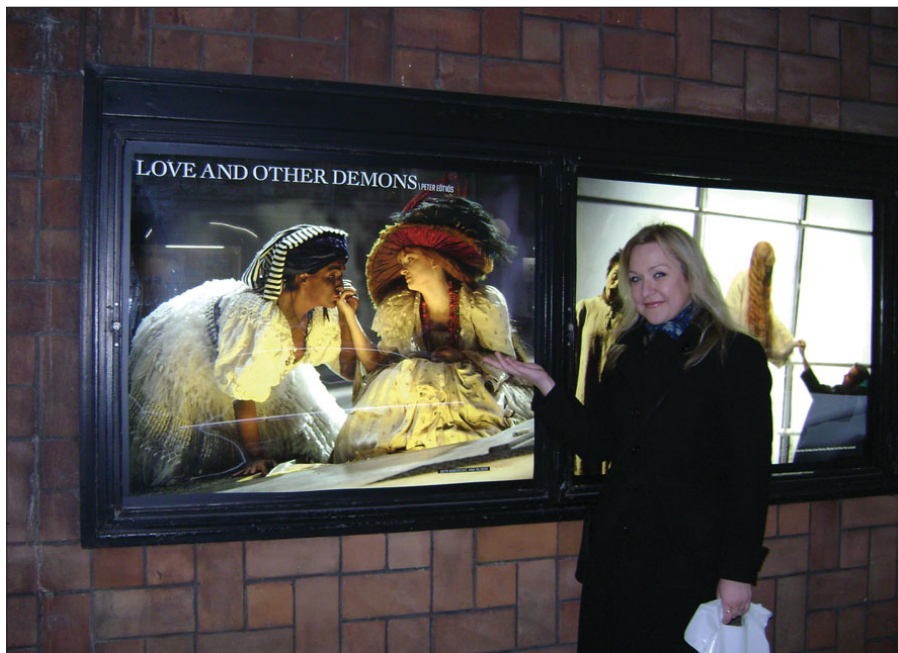
Šių metų pradžioje J. Vaškevičiūtė buvo kviečiama dalyvauti ir Andrejo Žagaro režisuotame „Trubadūro“ pastatyme Latvijos nacionalinėje operoje, tačiau dėl darbo Strasbūre pasiūlymo turėjo atsisakyti. Kitąmet lietuvaite vis dėlto atliks Azučenos partiją Rygoje kaip kviestinė solistė.

J. Vaškevičiūtė prisipažįsta, kad buvo gavusi pasiūlymą pasirašyti penkerių metų trukmės darbo kontraktą su vienu Vokietijos operos teatru. Tačiau tai buvo B lygio teatras, neprilygstantis nacionalinėms operoms, spektaklių – nežmoniškai daug (praktiškai jokių galimybių sugrįžti dainuoti Vilniuje paliktų vaidmenų), o pinigai – ne tokie jau viliojantys.

„Apskaičiavau, kad likusi čia ir dalyvaudama atskiruose užsienio pastatymuose per tą laiką galėčiau ir uždirbti, ir pasiekti daugiau. Taigi pasiūlymą, kad ir iš garsios agentų bendrovės atkeliavusį, atmečiau. Agentams tai, žinoma, nepatiko: jie negalėjo suprasti, kodėl laikausi išsikibusi savojo teatro. Bet aš nesigailiu, nes mano viltys išsipildė su kaupu“, – neslepia Jovita.

Pelningo laikino kontrakto užsienyje ji greičiausiai neatsisakytų, tačiau visam laikui palikti Lietuvos neketina. Nebent karšta meilė priverstų...

„Viena graži istorija su užsieniečiu mano gyvenime jau buvo, tačiau atstumai padarė savo: abiejų sutarimu ji gražiai ir baigėsi. Kadangi esu tikinti, gyvenu ir viliousi, kad man skirta meilė dar pasirodys, nelipdama kitiems per galvas ir netrypdama kitų likimų“, – prisipažįsta J. Vaškevičiūtė. ■

ASHEINIO ARCHIVO NUOTR.

PASIRENGIMAI KARUI

Ar karas Ukrainoje gali tapti pasaulinis?

Kol Ukrainoje rimtai rengiamasi naujam karui, Europa ir JAV tik žaidžia su Rusija galios demonstravimo žaidimus. Tačiau tai artėja prie pavojingos ribos.

Rima Janužytė

Rytų Ukrainos teritorijoje, netoli Donecko esančiame separatistų kontroliuojamame Makijivkos mieste, lapkričio 9 d. pastebėta Donecko kryptimi judanti jokia simbolika nepažymėtos karinės technikos vilkstinė. Diena anksčiau apie Rytų Ukrainoje matytą tankų ir karinių sunkvežimių judėjimą pranešė ESBO stebėtojai.

Jų ataskaitoje nurodoma, kad Rytų Ukrainoje pastebėta 19 sunkvežimių KAMAZ, kurių kiekvienas gabeno po vieną 122 mm kalibro haubicą ir grupę žmonių su uniformomis be skiriamųjų ženklų. Taip pat – 15 dengtų sunkvežimių KrAZ. O į pietvakarius nuo Donecko stebėtojai nurodo matę važiuojančius devynis tankus.

Taigi atrodo, kad su kaupu pasitvirtino Ukrainos kariškių pranešimai, jog lapkričio 7 d. Ukrainos sieną kirta ginkluota Rusijos vilkstinė. O kartu dar labiau sustiprėjo ir naujo Ukrainos karo nuojauta.

Žinoma, rugsėjo 5-osios paliaubas ir taip galima vadinti grynai formaliomis, nes bombardavimai ir apšišaudymai tęsiasi iki šiol. Tačiau Ukrainos keliais judantys ginklų prifarširuoti sunkvežimiai ir rusiški tankai per daug primena ankstyvą pavasarį prieš pat Krymo aneksiją.

Šveicarijos užsienio reikalų ministras ir ESBO vadovas Didier Burkhalteris čia mato neabejotiną paralelę ir perspėja, kad Rytų Ukrainoje vėl gali prasiveržti prievarta.

Siena visiškai kiura

JAV oro pajėgų generolas ir vyriausiasis NATO pajėgų Europoje generolas Philipas Breedlove'as perspėja, kad tai jau šeštas kartas nuo rugpjūčio mėnesio, kai Ukrainos sieną kerta Rusijos vilkstinės. Ir nors Maskva tvirtina, esą tai humanitarinė pagalba, iš tiesų šimtai transporto priemonių niekieno netrukdomos gabena karius ir ginkluotę. Ukrainos siena su Rusija yra skylėta ir visiškai nepatikima. O tuo besinaudojanti Rusija, pasak P.Breedlove'o, visiems siunčia paprastą žinią: Rusijos kariai iš Ukrainos

Ukrainoje vis labiau juntama antros karo bangos grėsmė ▲

trauktis nesirengia. Tiesa, rusų kariai patys, ko gero, nekariaus, tačiau jie apmoko ir apginkluoja separatistus, ir mesti šio užsiėmimo kol kas neketina.

Grėsmingai skamba ir žinios apie Krymo pusiasalyje statomą milžinišką karinę bazę. Pavyzdžiui, iki Krymo aneksijos pusiasalyje buvo dislokuota apie 20 tūkst. Rusijos Juodosios jūros laivyno karių, o dabar Rusijos karių skaičius sparčiai artėja prie 100 tūkst.

Karo ekspertas Andrejus Klimentka atkreipia dėmesį, kad į Krymą iš kitų Rusijos teritorijų perdислоkuojama technika ir kariniai daliniai, kurie pastaruosius dvejus metus buvo intensyviai perginkluojami ir apmokomi Šiaurės Kaukaze, Abchazijoje ir Pietų Osetijoje. Ir perdислоkuojami jie visai ne gynybos sumetimais.

„Du strateginių bombonešių pulkai, viename jų – bombonešiai raketnešiai, o kitame – bombonešiai, galintys nešti ir raketas, ir bombas. Du naikintuvų pulkai, pakrantės raketiniai kompleksai „Bastion“, operatyvinių-taktinių raketinių kompleksų „Iskander-M“ junginiai, kurie, nepatvirtintais duomenimis,

šiuo metu dislokuojami Džankojaus miesto apylinkėse“, – Kryme kuriamos bazės pajėgumus vardija A.Klimenka.

Jo nuomone, tokie Rusijos veiksmai keičia visą karinį strateginį balansą ir Europoje, ir Juodosios jūros regione, ir net Artimuosiuose Rytuose, nes esą akivaizdu, kad Rusijos veiksmai nukreipti ne tiek prieš Ukrainą, kiek prieš visą pasaulį.

Tikrina naujas ribas

Rusija neabejotinai ne vien uoliai plūša sporto salėje, bet ir vis dažniau pademonstruoja savo raumenis. Bet aktyviausiai tai daro valstybėse, priskiriamose prie vadinamosios fronto linijos, – Baltijos šalyse, Lenkijoje, Švedijoje.

Seimo narės, buvusios krašto apsaugos ministrės Rasos Juknevičienės teigimu, Rusijos karinių oro pajėgų aktyvumas regione pastaraisiais metais padidėjo keletą kartų.

Pavyzdžiui, 2010 m. prie Latvijos vandenu buvo užfiksuotas vienintelis Rusijos karinis laivas. Šiomet, pasak Latvijos gynybos ministerijos, tokių incidentų skaičius jau viršijo keturias dešimtis. Per tą patį laikotarpį Latvijos oro erdvės pažeidimų pagausėjo nuo penkių iki 180.

Lietuvoje tokių oro erdvės pažeidimų šiemet suskaičiuojama apie 140, nors 2010 m. jų tebuvo keturi. Estijoje būta ne tik oro erdvės ar vandens pažeidimų – paslaptinai pagrobtas vienas iš muitinės pareigūnų.

Kaip neseniai rašė savaitraštis „News-

RUSIJOS GINKLUOTOSIOS PAJĖGOS	
Karių skaičius	766 000 (5 vieta pasaulyje)
Rezervas	2 035 000
Karinės išlaidos	4,4 proc. BVP
Karinės išlaidos 2013 m.	90,7 mlrd. JAV dol.

Ukrainos sieną vėl kirto karinė vilkstinė iš Rusijos ↑

Švedijos vandenyse „pasiklydo“ Rusijos povandeninis laivas ▲

Virš Norvegijos ir Juodosios jūrų spalį šešis kartus užfiksuoti strateginiai bombonešiai Tu-95 ↑

week“, neiprastai daug oro erdvės ir vandens pažeidimų iš Rusijos pusės užfiksuoja ir Suomija. Tiesa, skaičiai ne tokie įspūdingi kaip Lietuvos ar Latvijos atžvilgiu – šiemet nustatyti penki pažeidimai. Tačiau 2010 m. jų iš viso nebuvo, tad Suomija irgi jaučiasi lyg ant adatų.

„Sunku pasakyti, ar tai galios demonstravimas, ar rengiamasis konfliktui Baltijos regione, o gal būdas priversti mus išleisti daugiau pinigų gynybai“, – svarsto Švedijos gynybos koledžo pulkininkas Janas Mortbergas, spėliodamas, ką Švedijos vandenyse šį rudenį veikė Rusijos povandeninis laivas arba kodėl spalio paskutinėmis dienomis Rusijos erdvėlaiviai buvo užfiksuoti net keliuose vietose iš karto – virš Juodosios, Baltijos, Šiaurės jūrų ir Atlanto vandenyno.

Beje, ne tik užfiksuoti. Spalio 29 d. Barenco jūroje iš povandeninio atominio laivo „Jurij Dolgorukij“ buvo iššauta tarpžemyninė raketa „Bulava“, kuri, kaip ir buvo numatyta, nukrito poligone Kamčiatkoje.

Kitą dieną Norvegijos ir Juodojoje jūroje NATO naikintuvai palydėjo pavojingai priartėjusius šešis Rusijos strateginius bombonešius Tu-95.

Lapkričio 1-ąją Archangelsko srityje buvo iššautas tarpžemyninis branduolinis užtaisas „Topol-M“.

Kaip pastebi Norvegijos portalo „Barents Observer“ publicistas Thomas Nilsenas, rusai vos per 72 valandas išbandė visą savo branduolinį arsenalą, o jame – jūros, oro,

sausumos pajėgos. Vienas iš komponentų – strateginiai bombonešiai, pernešantys branduolinį ginklą. Antrasis – balistinės tarpžemyninės raketos, paleidžiamos iš sausumos. Trečiasis komponentas yra branduolinės raketos, paleidžiamos iš atominio povandeninio laivo. Tad tokia triada suteikia galimybių smogti branduoliniu smūgiu iš sausumos, jūros ir oro.

„Erdvėlaiviai skrido kompleksiskai ir, sakyčiau, nuėjo šiek tiek toliau nei visada. Mano nuomone, Rusija mėgina demonstruoti savo galią“, – įsitikinęs ir P.Breedlove'as.

Per daug primena šaltąjį karą

P.Breedlove'o nuomone, Rusijos elgesys vis labiau primena po Antrojo pasaulinio karo prasidėjusį šaltąjį karą, kurio metu Švedija ir Suomija irgi negalėjo skūstis Rusijos dėmesio stoka.

Šaltojo karo terminą vartoja vis daugiau Europos ir Rusijos politikų. Štai buvęs Sovietų Sąjungos lyderis Michailas Gorbačiovas sekmadienį viešėdamas Berlyne pareiškė, kad dėl Ukrainos kilęs naujas šaltasis karas jau prasidėjo.

Juk raumenis ne mažiau uoliai nei Rusija dabar demonstruoja ir NATO bei Europa, įskaitant, žinoma, ir Lietuvos raumenis.

Ar tai nėra bereikalingas Rusijos provokavimas? Švedijos pulkininkas J.Mortbergas

sako, kad tai uždaras ratas ir kitos išeities tiesiog nėra, ypač jei kalbama apie šalis, kuriose fiksuojama daugiausiai Rusijos provokacijų. „Mes privalome būti pasirengę ir reaguoti, jei mus provokuoja. Nors nuolatinė parengties būklė atima daug resursų, kito kelio nėra. Be to, galime pasikliauti, pavyzdžiui, NATO pagalba, tačiau saugumu privalome rūpintis ir patys“, – teigia J.Mortbergas, vienu sakiniu paaiškindamas daugelį Europoje prasidėjusių reikšmingesnių ir mažiau reikšmingų procesų.

Pavyzdžiui, kad ir tai, jog Švedija ir Suomija stiprina bendradarbiavimą su NATO, o Moldova ketina keisti iki šiol galiojusią neutraliteto politiką. Arba kodėl Lietuva tapo pirmąją NATO valstybę, susikūrusia greitojo reagavimo pajėgas, kurios jau nuo Vėlinių yra pasirengusios per kelias valandas reaguoti į bet kokią incidentą prie Lietuvos sienos arba šalies viduje. Ir, žinoma, precedento neturintys manevrus Lenkijoje.

Ši mūsų kaimynė, kuri, beje, vienintelė regione turi kuo pasigirti kariniu požiūriu (pavyzdžiui, 120 tūkst. karių armija), pirmą kartą po šaltojo karo pabaigos perdислоkuoja karinius dalinius: keli tūkstančiai lenkų karių bus perkelti nuo vakarinės šalies sienos prie rytinių sienų su Ukraina ir Baltarusija. Čia bus perkelta ir dalis sunkiosios karinės technikos.

► Anksčiau Lenkija yra sakiusi, kad prie rytinės šalies sienos jos pajėgumai sudaro tik 30 proc. ten galimo dislokuoti kiekio, o 100 proc. būtų pasiekta tik karo atveju, tačiau dabar skelbiama, jog iki 2017 m. Rytuose esančios bazės ims veikti 90 proc. pajėgumu.

Į klausimą, ar tai reiškia, kad Lenkija rimtai galvoja apie karo grėsmę, šalies vicepremieras Tomaszas Siemoniakas atsako diplomatiškai: jokio nervingo ar radikalaus žingsnio Lenkija nežengia, paprasčiausiai pasikeitė geopolitinė situacija. „Mus ištiko didžiausia krizė nuo šaltojo karo laikų ir dėl to turime daryti atitinkamas išvadas“, – Lenkijos žingsnį atsargiai aiškina šalies vicepremieras.

Lygiai taip pat diplomatiškai jis kalba ir apie priežastis, kodėl modernizuojama ir atnaujinama Lenkijos karinė technika. Esą paprasčiausiai laikas įsigyti naujos ir nurašyti seną sovietinę techniką.

Štai kodėl Lenkija neseniai iš Vokietijos papildomai įsigijo „Leopard II“ tankų, kurie jau beveik visiškai gali pakeisti senąjį palikimą, gautą iš Sovietų Sąjungos. Iki 2020-ųjų lenkai bus visiškai pakeitę senuosius sovietinius sraigtasparnius, iki 2022-ųjų ketina įsigyti ir 32 naujausio modelio atakos sraigtasparnius. Be to, tik modernizacijos tikslams ketinama įsigyti ilgojo nuotolio raketų AGM-158 JASSM, kurias gabentų F-16 naikintuvai.

Ne taip diplomatiškai kaip T.Siemoniakas kalba generolas majoras Boguslawas Pace-

Manoma, kad aneksuotame Kryme kuriama nauja didžiulė karinė bazė, o Rusijos karių skaičius netoli Simferopolio jau priartėjo prie 100 tūkst.

kas, Nacionalinės gynybos akademijos direktorius, Lenkijos šaltojo karo laikų komunistinės kariuomenės veteranas. Jis vadovauja naujai kuriamai Armijai Krajovai – savanorių pagrindu veikiančioms Tėvynės sargybos pajėgoms, kurios esant reikalui padėtų reguliariajai armijai.

B.Pacekas neslepia, kad šią armiją, kurią sudarys apie 100 tūkst. lenkų, Gynybos ministerija pradėjo formuoti nuo pirmųjų Rusijos agresijos Ukrainoje dienų ir su jokiais kito-

Ukrainos keliais judantys ginklų prifarširuoti sunkvežimiai ir rusiški tankai per daug primena ankstyvą pavasarį prieš pat Krymo aneksiją.

mis geopolitinėmis aplinkybėmis tai nėra susiję. „Mūsų pagrindinė užduotis būtų kautis su „žaliaisiais žmogeliukais“, – aiškina B.Pacekas ir žada, kad jo vadovaujama armija užpuolikuvi pridarytų nemažai žalos.

Kas ką provokuoja?

Po Sovietų Sąjungos žlugimo Rusijos ir NATO pajėgos reguliariai „patikrindavo“ viena kitos oro erdvės gynybą, abi pasiūsdamos lėktuvus labai arti sienų vien tam, kad sužinotų, kaip greitai į tai reaguotų priešininkė. Bet šiemet yra tikrinamas ne greitis, o leistinos ribos.

JAV, Didžioji Britanija ir kitos NATO sąjungininkės dėl to kaltina Rusiją. Jų pozicija vienareikšmiška: agresorė ir provokatorė yra Rusija, ir tik Rusija. Įsiverždama į Ukrainos teritoriją, aneksuodama svarbų šios valstybės regioną ir, nepaisant sankcijų, toliau į Ukrainą siūsdama ginkluotą techniką, Rusija elgiasi provokuojamai visų Vakarų atžvilgiu.

Tačiau Rusija provokacijomis vadina ir NATO sienų slinkimą Rusijos link, ir krizę Ukrainoje, ir naujų NATO priešraketinių bazių atidarymą tokiose šalyse kaip Rumunija ar, pavyzdžiui, ką tik pradėtą kelti klausimą dėl Moldovai juridškai priklausančios, bet savarankiškai besitvarkančios Padniestrės.

M.Gorbačiovas, kuris paprastai negaili kritikos V.Putinui, dabar keičia retoriką ir sako, kad būtina mažinti įtampą ir švelninti Vakarų šalių poziciją Rusijos atžvilgiu.

Kai kurie pacifistiškai nusiteikę JAV aktyvistai įsitikinę, kad NATO kursto sąjungininkes ir rizikuoja visuotiniu karu.

Žvelgiant tik iš ekonominės perspektyvos, Ukrainai tikėtis laimėti karą prieš Rusiją yra taip pat naivu, kaip ir Rusijai nugalėti NATO. Tačiau jei Ukrainos ir Rusijos karas, neduokdie, virstų pasauliniu, jėgų balansas gali gerokai pasikeisti. ■

DAŽNIAU
ŽIŪRĖK
Į DANGŲ!

Žurnalo „Aviacijos pasaulis“ PRENUMERATA 2015

**Metams
Pusmečiui**

**145 Lt / 42 EUR
72,50 Lt / 21 EUR**

Nuolaida taikoma aviacijos veteranams:
Metams 100 Lt / 29 EUR
Pusmečiui 50 Lt / 14,5 EUR
Kaina užsienyje:
prenumeratos kaina + pašto išlaidos.

VšĮ „AP idėjos“,
A.S. LT39 7044 0600 0749 0609, AB SEB bankas

Prenumeratos būdai:

1. Banko pavedimu į nurodytą redakcijos sąskaitą. Sumokėjus parašykite gavėjo adresą el. paštu ieva@aviacijospasaulis.lt arba praneškite telefonu +370 616 73788.
2. „Lietuvos paštas“ skyriuose (juose netaikomos nuolaidos).
3. www.post.lt
4. www.prenumerata.lt
5. www.apkrautuvele.lt

RYTAI – VAKARAI

Berlyno siena – amžina?

Minint Berlyno sienos griuvimo 25 metų sukaktį, per visą jos ilgį į dangų kyla tūkstančiai šviečiančių oro balionėlių. Tačiau sieną vokiečiams primena ne vien šventinė atributika.

Rima Janužytė

1989 m. rudenį kapituliavo Rytų Vokietijos komunistinis režimas: jis nebeulaukė gyventojų, jau kurį laiką masiškai bėgusių iš Rytų Vokietijos per laisviau kvėpuojančias kaimynines komunistines šalis. Tad fizinė Berlyno siena nebeturėjo jokios prasmės – žmonės lyg jūra veržėsi pro gremėzdišką užtvartą ir galiausiai ją pralaužė tikrąja to žodžio prasme. Lapkričio 9-osios vakarą žmonės iš Rytų be baimės būti nušauti ėmė šokinėti per Berlyno sieną ir glėbesčiuotis su vokiečiais iš Vakarų.

Tačiau Berlyno sienos griuvimas tuokart tebuvo simbolinis – oficialiai Berlynas buvo suvienytas tik kitų metų spalio 3 d.

Maklinėjimas patamsyje

Tuos vienus metus dvi Berlyno pusės vis dar pulsavo skirtingu ritmu, o gyventojams, kurie jau galėjo netrukdomi judėti po visą miestą, kelionė iš rytinės Berlyno dalies į vakarinę vis tiek priminė pasivaikščiojimą tamsiu labirintu. Juk tris dešimtmečius buvo „nukirptos“ visos dvi miesto dalis jungusios miesto arterijos – gatvės, šaligatviai, arkos, traukinių bėgiai, metro linijos. Jos nefunkcionavo daugybę metų, tad prikelti jas naujam gyvenimui buvo ilgas ir sudėtingas darbas.

Pavyzdžiui, dvi metro („U-Bahn“) linijos, einančios po Berlyno siena, jungė skirtingas Vakarų Berlyno dalis, kirsdamos Rytų Berlyne esančią centrinę stotį („Mitte“), bet joje niekas neįlipdavo ir neišlipdavo. Tris dešimtmečius Vakarų Berlyno metro traukiniai tik sumažindavo greitį, bet nestodavo nė vienoje iš dar 11 rytinės miesto dalies stotčių. Vokiečiai jas praminė „Geisterbahnhöfe“ – stotimis vaiduokliais. Jose tarsi sustingo laikas: tamsiose nebeveikiančiose stotyse ant sienų daugybę metų kabėjo tos pačios senos pokario reklamos, stovėjo tuščios rytiniam pikui paruoštos šiukšliadėžės, tačiau per tris dešimtmečius kojos čia nebuvo įkėlęs joks civilis, o Vakarų Berlyno gyventojai į tai galėjo tik paspoksoti po langus.

Griuvus Berlyno sienai šios stotys dar gerus metus nebuvo naudojamos – vyko rekonstrukcijos darbai, o senas reklamas keitė naujos. Užtat berlyniečiams iš Rytų dar ilgokai teko ieškoti kitų būdų nusigauti į vakarinę miesto dalį.

Nugriovę sieną, rytinės Berlyno dalies gyventojai pirmą kartą po trijų dešimtmečių pamatė vakarinėje pusėje gyvenusius giminaičius ir draugus

Traukinių eismas irgi vyko panašiai. Iš pradžių pastačius Berlyno sieną „Friedrichstrasse“ buvo vienintelė Rytų Berlyne veikianti stotis, kurioje stodavo traukiniai iš vakarinės dalies. Tačiau jau 1962 m. Rytų Berlyno valdžia čia pastatė muitinės postą ir uždarė visus išėjimus, kad rytiečiai ir vakariečiai nesumanytų šioje stotyje susitikinėti. Netrukus „Friedrichstrasse“ irgi gavo pravarde – ją gyventojai ėmė vadinti „Tränenpalast“, arba „Ašarų rūmais“, kurie dabar veikia kaip memorialinis muziejus.

Pirmaisiais metais po sienos griūties vokiečius trikdė ir dar vienas dalykas – vietovardžiai. Gyvenusieji rytinėje pusėje jau buvo pamiršę arba nė nežinojo vakarietiškosios dalies gatvių pavadinimų, ir priešingai. Tad toje pačioje gatvėje, kurią tris dešimtmečius skyrė siena, gyvenantys kaimynai galėjo nesusikalbėti vykdamy vieni pas kitus į svečius, nes rytinėje pusėje daugelis pavadinimų šlovino komunistinius herojus.

Tarp 1990 ir 1994 m. buvo pervadinta per 80 Berlyno gatvių. Lenino alėja tapo Landsbergerio alėja. Vilhelmo Piecko gatvė, taip pavadinta pirmojo VDR prezidento garbei, vėl atgavo senąjį „Torstrasse“ vardą.

Sutikite, iš naujo išmokti 80 gatvių pavadinimų nėra paprasta. Juk Vilniuje ir dabar dar atsiranda klausiančiųjų, kur čia Vinco Kapsuko gatvė (dabar Jogailos) ar Lenino

SCANPIX/ULOTR

aiškštė, daugiau nei du dešimtmečius žinoma Lukiškių pavadinimu.

Pirmaisiais metais po sienos griūties Berlyną paralyžiavo ne vien sugriauta transporto sistema ar kintantys vietovardžiai, bet ir statybos bei rekonstrukcijos darbai. Perkėlus šalies valdžią iš Bonos į Berlyną, buvo pertvarkyta daugelis miesto rajonų, aikščių, skverų, gatvių ir gatvelių.

Aplink sieną plytėjusi „negyvoji zona“, kurioje sovietai buvo išgriovę nemažą dalį statinių, buvo intensyviai atstatinėjama.

Per karą sugriauta Potsdamo aikštė buvo parduota nekilnojamojo turto plėtotojams, ir netrukus garsių architektų Reno Piano, Hanso Kollhoffo ir Richardo Rogerso pastangomis tapo tviskančiu komerciniu centru. Netoliese esanti Leipcigo aikštė vėl atgavo savo aštuonkampę formą.

Daugybė sovietinės valdžios statytų architektūros „šedevrų“ buvo nušluota nuo žemės, o jų vietoje atstatyti tokie pastatai, kokie buvo iki karo.

Pasak kartografo C.J.Schulerio, miesto vaizdas taip sparčiai keitėsi, kad kurį laiką net buvo leista neatnaujinti Berlyno žemėlapių, – jį būtų tekę taisyti kone kiekvieną savaitę. Ir nors laisvę ribojančios sienos nebebuvo, žmonės jos buvimą bei padarinius jautė kiekviena savo kūno ląstele. Kaip sako šalies kanclerė Angela Merkel, jaučia ją ir dabar. Iš dalies todėl, kad nemažai buvusio miesto padalijimo ženklų išliko iki pat šių dienų. Ir tai ne vien muziejumi paversta „Ašarų rūmų“ traukinių stotis.

Sienos neatsikratė

Berlyno sienos laikus Vokietijos sostinėje primena daugybė muziejų, kuriuose sukaupta begalė dokumentų, vaizdajuosčių, nuotraukų ir kitokios archyvinės

SCANNK NUOTR.

medžiagos. Prieš penkerius metus, kai buvo minimas sienos griuvimo dvidešimtmetis, teko lankytis daugelyje memorialinių muziejų. Vis dėlto išpūdingiausias iš jų, ko gero, – muziejumi po atviru dangumi paverstas pats 155 km ilgio buvusios sienos perimetras. Tai vadinamasis „Berliner Mauerweg“ – Berlyno sienos kelias. Palei buvusią sieną galima žingsniuoti ar važiuoti dviračiu valandų valandas, ir tai nė kiek nenusibosta. Ši savotiška ekskursija po praeitį leidžia savo akimis išvysti sovietų pastatytus pasienio apžvalgos bokštus, sienos perėjimo punktus ar memorialą, skirtą Chrisui Gueffroy, paskutiniam už mėginimą pabėgti per sieną likus vos keliems mėnesiams iki jos nuvertimo nušautam Rytų berlyniečiui.

Keliaujant šiuo maršrutu, kuris Vokietijos vyriausybės lėšomis buvo įrengtas per ketverius metus ir atidarytas 2006-aisiais, vis išdygsta atminimui palikti Berlyno sienos fragmentai. Vienur tai paprasčiausios spygliuotos vielos atkarpa. Kitur – neilgas vadinamosios mirties sienos ruožas. Mirties siena – tai daugėjant bandymų pabėgti vėlesniais metais įrengtas sienos „pastiprinimas“: spygliuota viela, per kurią buvo leidžiama elektros srovė, už jos – kanalas su vandeniu ir smėlio juosta, kad liktų bėglio (jei iki ten jis sugebėjo nukakti gyvas) pėdsakai.

Dar kitur – tai aklika betoninė siena, „atiduota“ menininkams. Dailininkai iš daugelio pasaulio šalių įvairiomis priemonėmis ant šios sienos perteikė istorinius įvykius ar jų keliamus jausmus. Tarp jų – ir Rusijos dailininkų tapyba, lydima užrašo „Žizn, ja tebia liubliu“ – „Gyvenime, aš tave myliu“.

Vis dėlto vokiečiams labiausiai patinka specialiai įrengtos vietos, kuriose per buvu-

Prieš 25 metus nugriautos 155 km ilgio buvusios sienos perimetras dabar yra paverstas muziejumi po atviru dangumi

sios sienos likučius tiek į vieną, tiek į kitą Berlyno pusę atsiveria nuostabios panoramos. „Siena ši groži daugeliui metų buvo paslepusi, tačiau dabar kiekvienas gali grožėtis miestu, kiek akys užmato. Norime parodyti, kad Vokietijoje neliko jokių sienų, jokių ribų“, – rašoma oficialioje „Berliner Mauerweg“ interneto svetainėje.

Išliko ir nematoma siena

Deja, tam tikra nematoma siena Vokietijoje vis dėlto išliko. Akivaizdžiausi skirtumai, žinoma, ekonominiai. Pavyzdžiui,

Rytinėje Berlyno pusėje gyvenę vokiečiai, net praėjus 25 metams po sienos griuvimo, yra dvigubai dažniau linkę sukčiauti, kad ir dėl poros eurų, nei gyvenusieji vakarinėje dalyje.

buvusioje Rytų Vokietijoje nedarbas siekia beveik 10 proc. (o kai kuriose vietovėse – ir 12 proc.), o Vakarų Vokietijoje jis dvigubai mažesnis. Pajamos irgi skiriasi: Rytų Vokietijoje vidutinis atlyginimas siekia apie 8 tūkst. Lt, Vakarų – apie 10 tūkst. Lt.

Problemas gali vardyti ir demografijos specialistai: Rytuose visuomenė sensta daug sparčiau nei Vakaruose, nes jaunimas palieka gimtuosius Rytų Vokietijos miestus ir vyksta mokytis bei dirbti į Vakarų Vokietiją.

Komunistinė santvarka įnešė skirtumų ir į kultūrinį žmonių gyvenimą. Įvairios apklausos liudija, kad net laimės pojūčiu buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos gyventojai gerokai atsilieka nuo tautiečių, gyvenusių Vokietijos Federacinėje Respublikoje.

Neseniai teko matyti ir gana savotiško, bet iškalbingo tyrimo apie polinkį sukčiauti duomenis. Eksperimentą atliko dviejų universitetų – Duke (JAV) ir Miuncheno (Vokietija) mokslininkai.

Atsitiktinai pasirinktų 250 vokiečių iš Berlyno apylinkių pirmiausia prašyta nurodyti, ar jie gyvena rytinėje, ar vakarinėje miesto dalyje. Paskui jiems buvo pasiūlyta pažaisti žaidimą, kuriame galima laimėti pinigų. Taisyklės paprastos: pasukti ruletę 40 kartų, prieš kiekvieną sukimą lape pažymint, ar kauliukas sustos viršutinėje, ar apatinėje ruletės dalyje. Jei pataikė, žaidėjas užsirašo sau tiek taškų, kiek rodo iškritęs kauliukas. Galiausiai atsitiktinai pasirinktam žaidėjui turėjo būti išmokėtas laimėjimas – vienas euras už kiekvieną tašką. Svarbiausia, kad žaidėjai manė, jog jų spėjimo niekas netikrina.

Suskaičiavus lapuose surašytus taškus ir įvertinus, kaip iš tiesų krito kauliukai, paaiškėjo keistas dalykas: rytinėje pusėje gyvenę vokiečiai, net praėjus 25 metams po sienos griuvimo, yra dvigubai dažniau linkę sukčiauti, kad ir dėl poros eurų, nei tie, kurie gyvena vakarinėje dalyje.

Ši tyrimą paskelbęs rimtas žurnalas „Foreign Policy“ į rezultatus žvelgia su lengvu humoru, bet konstatuoja, kad panašių tyrimų yra atlikta begalės ir visų jų rezultatai kažkuo panašūs: Rytų Vokietijoje gyvenę žmonės yra mažiau pasitikintys savimi ir įtaresni kitų atžvilgiu. „Tad jei grupė vokiečių kur nors Drezdeno bare jums pasiūlys sulošti pokerį, gerai pagalvokite prieš sutikdami“, – pataria „Foreign Policy“ publicistė Alicia P.Q.Wittmeyer. ■

IŠEIVIAI

Lietuviškos svajonės su norvegišku prieskoniu

Norvegijoje išsipildo ne visos lietuvių emigrantų svajonės – ne visi dirba savo svajonių darbovietėse, siekia išsvajotų mokslų, gyvena prabangiuose būstuose. Bet socialinės garantijos, padorus atlyginimas, pagarbus požiūris į darbuotojus padaro priimtinas ir kuklesnes svajones.

Jurgita Jurevičienė

Užtat vaikų ir jaunimo svajonės dažniausiai nesudūžta. Norvegija jiems sparnų nenukerpa, nors švietimo sistema šioje šalyje nėra tobula.

Mažiau mokslo – daugiau laisvalaikio

Dvylikametė Dovilė Bružaitė svajoja treniruotis atlikdama šuolius ant batuto ir mokytiis joti. Ir apie tai drąsiai pareiškia tėvams. Ji – Norvegijos pietų miesto Tionsbergo Ringshoug vidurinės mokyklos aštuntokė. Lietuvoje baigusi keturias klases, iš karto buvo priimta į šeštą. Kaip ir visi atvykėliai, pirmiausia Dovilė lankė vadinamąją vaivorykštės klasę Tralborg vidurinėje, o po metų, pramokusi norvegiškai, pateko į kitą mokyklą arčiau namų. Kokių išpūdžių palieka norvegiškos mokyklos?

„Čia daug geriau, nei įsivaizdavau. Pirmoje mokykloje man atrodė, kad aplinkui labai daug lietuvių. O pernai, septintoje klasėje, kai patekau tarp norvegų, šiek tiek jaudinausi. Bet iš pradžių neteko daug mokytiis, išgirdome tik informaciją, gavome knygas ir pan. Mokytojų nebuvo daug, tie patys dėstė kelis dalykus“, – gyvai pasakoja Dovilė.

Pamokos čia baigiasi kaip ir Lietuvoje – maždaug iki 14.30 val., bet mokykloje galima

pasilikti ir ilgiau, iki 16 val. Jei sunku, du kartus per savaitę skiriama po valandą su mokytoju ruošti namų darbus.

Dabar jų klasėje 24 mokiniai.

Beje, mokykloje nėra valgyklos, tik automatas su šokoladiniu pienu, arbata, sultimis, įvairiais sumštiniais. Pavalgyti mokykloje per dieną kainuoja apie 15–20 kronų (6–8 Lt).

Į klausimus, ar sunku mokytiis Norvegijoje, ar mokytojai verčia mokytiis, Dovilė kartu su mama atsako skambiu juoku. Ir parodo matematikos namų darbus, skiriamus aštuntokui: 12 + 23, 15 – 8, paprastos trupmenos... Savaitei skiriami kokie penki šeši uždaviniai. Ir galima patiems pasirinkti, kada atsiskaityti – antradienį ar penktadienį. Jokio sėdėjimo iki išnaktų, jokio streso. Tokios užduotys gerokai prajuokina Dovilės drauges Lietuvoje.

Nors Dovilė lengviausiai sekasi matematika, labiausiai ji mėgsta menų ir amatų pamokas, per kurias vaikai piešia, siuva, gamina iš medžio.

Ar mokytojai griežti? Prieš atsakydama mergaitė susimąsto: „Visokių yra. Taip, griežti tiems, kurie neklauso, kikena per pamokas, kalba be eilės. Būna, kad ir aš sulaukiu pastabų: Dovile, turi dirbti, netingėti. Jei prasižengiu, mokytoja pirmiausia išpėja, po to parašo

pastabą į savo knygą ir aptaria su tėvais. Bet ir pagirti dažniausiai randa už ką.“

Jei kyla rimtesnis konfliktas, sakykim, vaikui susimuša, pirmiausia patys ir bando išsiaiškinti, į mokytoją ar direktorę kreipiasi retai.

Per klasės valandėles, pasak paauglės, bendraklasiai išsako viską. Pavyzdžiui, į klasę neleidžiama eiti su batais, tai kelios mergaitės, kurioms per sunku raišiotis batų raištelius, išsiprašė, kad joms būtų padaryta išimtis. Tiesa, auklėtoja tai leido tik sausuoju metu, o štai dėl gumos kramtymo nenusileido...

Nei tėvai, nei pati Dovilė teigia nepajutusi diskriminacijos dėl tautybės, gabumų ar turinės padėties. Iki 8 klasės mokiniams čia net nerašoma pažymių, tik mokslo metų gale tėvams parodomas vaiko pasiekimų įvertinimas procentais. Kaip klasė pažengė per metus, sužino visi, o kiekvieno vaiko duomenys konfidencialūs.

Tėvams labai svarbu ne tik tai, bet ir visiškas aprūpinimas mokymo priemonėmis. Jokių rinkliavų čia nebūna, išskyrus labdaros renginius (pvz., Afrikos vaikams padėti). Lietuvių tėvų jau nestebina nemokamos kelionės su nakvyne ir nemokamu maistu, dažni dviračių žygiai, šiukšlių rinkimas paplūdimy, dešrelių kepimas mokyklos kieme. O išleistuvės ar

M. KOLEŠINSKAITĖS IR ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

M. KOLEŠINSKAITĖS IR ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

Montesori švietimo įstaigose įprastos bendros erdvės skirtingo amžiaus vaikams ▲

kitos vaikų gabumus bei išradingumą atskleidžiančios šventės sujaukina iki ašarų.

Įstoti į aukštąją nesunku

Devyniolikmetė Gabrielė Steigvilaitė savo svajonių profesijos siekia Norvegijoje, studijuodama interjero dizainą Oslo universitete (Norges Kreativ H?yskole). Nuo mažens lankydamą dailės mokyklą, statydama ir įrenginėdama lėlėms namus, ji jau žinojo, kuo nori būti užaugusi. Lietuvoje baigusi keturias klases, Norvegijoje iš karto buvo perkelta į 6 klasę. Pagal norvegų įstatymus dar kitoje mokykloje pasimokiusi 8–10 klasėse, o 11–13 klases baigusi meninės pakraipos mokykloje, ji įgijo vidurinį išsilavinimą ir nesunkiai įstojo į aukštąją. „Užteko nedidelio vidurkio, nes mokslai mokami, – prisipažįsta ji. – Daug visko patyriau Norvegijoje, bet jei ir galėčiau kažką pakeisti, niekada to nekeisčiau.“

Gabrielė prisipažįsta, kad iš pat pradžių norvegų mokyklos jai labai nepatiko. „Kalbos barjeras, kitokia kultūra, kitoks mąstymas. Man dar rūpėjo žaisti su lėlėmis, bet bendraamžės norvegės visai nedegė potraukiui prie žaislų. Jos buvo labiau subrendusios nei aš ir pokalbių temos labai skyrėsi nuo man aktualių dalykų. Kelerius metus patyriau pašaipų, bet kai geriau išmokau kalbą, pradėjau labiau suprasti pačius norvegus. Diskriminacijos niekada nejausdavau, nes ir moksloose, ir sporte norvegams parodydavau, kad nesu iš kelmo spirta“, – tvirtina mergina.

Norvegijos mokyklose jai patiko mokymosi programa ir tai, kad čia nespaudžiama mokytis, labai ramiai į viską reaguojama, pedagogai nestresuoja ir patys nesukelia streso mokiniam. Jei nespėjai atlikti darbo nustatytu laiku, tau duos dar laiko...

Pasak studentės, visi mokytojai, kiek jų

pažinojo, buvo nuostabūs. Niekada nežiūrėjo į ją kaip į kitatautę, visada stengdavosi, kad ji pritaptyt, bendrautų ir nesijaustų atskirta. Visada pakalbėdavosi, jei ji ko nesuprasdavo, aiškino jai nors ir dešimt kartų.

Norvegijos mokytojus Gabrielė sako labai gerbianči ir visada minėjanči tik geru. Kiekvienais metais klasės auklėtoja (kartais jos būdavo dvi) stengdavosi, kad visa klasė sutartų, kad būtų harmoningas bendravimas. Žinoma, visko pasitaikydavo.

„Man niekada nebuvo sunku mokytis, visada suprasdavau esmę ir žinodavau, ką reikia daryti. Labiausiai patiko „lengvos“ pamokos, tokios kaip piešimas, sportas, meno istorija, – viskas, kas susiję su menu. Teko daugiau susidraugauti ir su matematika. Bet da-

Norvegijoje švietimo įstaigose moralinės vertybės, socialiniai įgūdžiai stiprinami be išimties visuose dalykuose.

bar duomiuosi viskuo, kuo tik įmanoma“, – aiškina mergina.

Ji pasakoja, kad mokiniai Norvegijoje turi labai daug teisių, jie vos ne lygiaverčiai su mokytojais. Kiekvienoje klasėje veikianči mokinių taryba veda susirinkimus, pokalbius apie tai, kas gerai, kas blogai. Ir jei kas ne taip, stengiamasi keisti, kad mokiniam būtų geriau. Kiekvienais metais vyksta anoniminės apklausos internetu apie mokyklą, mokytojus, studijas.

Gabrielė ypač dėkinga vienai draugei norvegei, kuri supažindino su savo šeima, norvegų kultūra, dienotvarke. Parodė, kaip pas juos vyksta šventės, kokie būna savaitgaliai. „Tiesa, nors jų kultūra įdomi, aš tokios savo šeimoje nenorėčiau pripažinti. Ir su daugeliu pažįstamų norvegų klostosi tik dalykiniai santykiai.

Stengiuosi būti tolerantiška, nes man ne viskas priimtina. Gyvenimas Norvegijoje mane užgrūdino...“ – prisipažįsta Gabrielė.

Kur mokosi emigrantų vaikai

Į Tionsbergo Traleborg vidurinės mokyklos vaivorykštės darželio ar mokyklos klases pirmiausia patenka vaikai iš šiam Pietų Norvegijos regione apsigyvenusių emigrantų šeimų (nemažai tarp jų lietuvių). Daugiau kaip penkiasdešimtmetį skaičiuojanti įstaiga tuo ir išiskiria, kad net trečdalis mokinių čia – emigrantų vaikai. Taikant specialias programas jie mokomi kalbėti norvegiškai ir integruotis. Klasę lanko 6–13 metų vaikai. Mokykla iš savivaldybės biudžeto gauna 36 mln. kronų (apie 15 mln. Lt) per metus. Ar tai pagrindinis motyvas direktorei bei pedagogams nuolat šypsotis?

Direktorė Line Tonholt Borresen: „Žinoma, pinigų užtenka, bet juos reikia racionaliai panaudoti. Šiomet visose Tionsbergo mokyklose daugiau dėmesio skiriama skaitymui ir matematikai. Sudaryti planai, kiek kiekvienas vaikas klasėje turėtų išmokti. Galbūt jau žinote, kad Norvegijoje švietimo įstaigose moralinės vertybės, socialiniai įgūdžiai stiprinami be išimties visuose dalykuose, o ypač tai svarbu mūsų mokykloje dėl tautų skirtumo.“

Direktorė pasakoja daranti viską, kad neprarasdami savo indentiteto, tautinio orumo, pasididžiavimo tuo, kuo gimę, vaikai suvoktų esą dalelė kažko daugiau – pasaulio, Norvegijos piliečiai. Tai neblogai sekasi ugdyti per muziką, teatrą, kultūros pamokas. Tuo mokytojai rūpinasi po truputį kiekvieną dieną, bent vieną kartą per savaitę tam skiriama speciali valandėlė.

„Socialiniams įgūdžiams lavinti be galo svarbu gera mokyklos aplinka, draugiškas mokytojų kolektyvas, gera visų nuotaika. ▶

Mokytojai Tone Paulsen tenka ugdyti kitakalbius vaikus ▲

Gabrielė Steigvilaitė mini norvegų mokytojus tik geru žodžiu ▲

M. KOLESINSKATĖS IR ASMENINO ARCHYVO NUOTR.

M. KOLESINSKATĖS IR ASMENINO ARCHYVO NUOTR.

Mokytoja Heidi K. Richter ypač žavisi Motesori pedagogika ▲**Direktorė Line Tönholt** Bo

► Bet, kaip pedagogai, turime būti pasirenę negerovėms, juk visko gali įvykti, esame miesto centre. Labai svarbu nuo mažens ugdyti vaikų dorovę, kaip sakoma, veikti profilaktiškai, o ne gesinti gaisrą, kai tai įvyksta... Pas mus dirba ir socialiniai darbuotojai, bet atsakingi visi mokytojai. Pirmiausia jie privalo tartis su tėvais, spręsti problemas klasėje ir tik išskirtiniu atveju – su manimi“, – tvirtina direktorė.

Kad nepavargtų, ypač mažieji, per 60 minučių pamoką keičiamas veiklos pobūdis. Kai kurias pamokas vaikai renkasi pagal pomėgius (užsienio kalbos, dailė, rankdarbiai, muzika, sportas, teatras, maisto gamyba). Būrelių mokykloje nėra.

Su džiaugsmu aprodžiusi mokyklos valdas – skirtingo stiliaus pastatus, puikiai įrengtas klases, baseiną, didelę teritoriją su stadionu, vadovė prisipažino, kad labiausiai didžiuojasi savo kolektyvu: apie 30 norvegų mokytojų bei dar 22–25 mokytojai iš kitų šalių (jie dirba kaip neetatiniai, padedantys vaikams integruotis jų gimtąja kalba). Vidutinis mokytojų amžius – apie 40 metų. Šiomet atėjo šeši nauji mokytojai, kuriems nuo 25-erių iki 30 metų.

„Visi mokiniais kartą per metus pildo anketas: kas mokykloje patinka, o kas ne. Mums svarbu, ar vaikai džiaugiasi čia mokymais. Esame atviri visiems. Ar išeina iš mokyklos? Labai retai. Tėvai – kai kurie aktyvūs, kiti niekuomet nepasirodo. Mokslo metų pradžioje renkame po tris tėvus iš kiekvienos klasės į tėvų tarybą. Su jais tariamės dėl mokinių laisvalaikio, socialinių reikalų, kaip bendrauti su kitais tėvais. Mūsų tikslas – kuo daugiau būti kartu“, – pasakoja direktorė.

Ji priduria, kad ypač daug džiaugsmo visiems teikia bendros šventės, pavyzdžiui, Mokyklos diena, kai pasitelkę teatrą, muziką, šokius mokiniai demonstruoja savo gabumus,

o improvizuotoje kavinėje galima skanauti nacionalinių patiekalų. Tą dieną tėvai surenka pinigų mokyklai.

L. Tönholt Borresen neslepia: prieš penktą šešetą metų Norvegijoje buvo blogi mokinių egzaminų rezultatai. Tuomet pedagogai analizavo, lygino statistiką su kitų šalių patirtimi ir atsisakė daugelio teorinių dalykų. Reikalai pasitaisė.

Mokyklos kieme žaidžianti su mokiniais Traleborg vidurinės mokyklos mokytoja Tone Paulsen patvirtino, kad į jos klases patenka visi kitakalbiai, pirmus metus besimokantys tik norvegų kalbos pradmenų.

„Čia mokosi vaikai iš Tailando, Kinijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos, Afrikos šalių. Nemažai mokinių yra iš asocialių šeimų, tad mokomės elementarių įgūdžių, sprendžiame ir psichologines problemas. Jų labai skirtingas

Per 2011–2013 m. Norvegijoje uždarytos 66 mažos mokyklos, 23 atsidarė, 175 tapo privačiomis. Nors pastarųjų daugėja, bet valdininkai stebi, kad tai netaptų verslu.

žinių, gebėjimų lygis, ir mūsų tikslas – tuos skirtumus po truputį išlyginti. Štai vaikai iš Tailando, kai kurių Afrikos šalių nemoka skaityti, skaičiuoti, bet, pavyzdžiui, iš Somalio moka skaityti. Ir nemanysite, kad visiems europiečiams lengva mokytis norvegiškai, ne, štai šiam lietuviukui irgi nelengva... Mes darome, ką galime, kad išmokytume juos norvegų kalbos ir parengtume kitoms mokykloms, kurias jie lankys vėliau. Todėl klasėje pamatysite daug vaizdinių priemonių, interaktyvias lentas, medijas, poilsio kampelį, skirtą norintiems skaityti, mokytis. Kad mokytojui būtų patogiau bendrauti, suolai sustumiami į U formos figūrą. Ar kas nors mus tikrina, kontroliuoja? Tik direktorė“, – pasakoja patyrusi mokytoja, nenuleidžianti akių nuo vaikų.

Daugėja privačių mokyklų

Per 2011–2013 m. Norvegijoje uždarytos 66 mažos mokyklos, 23 atidarytos, 175 tapo privačios. Nors pastarųjų daugėja, valdininkai stebi, kad tai netaptų verslu. Nuo 2007 m. Norvegijoje privačios gali tapti tik tos įstaigos, kurios turi specialią mokymo bazę ir yra tam tikro pobūdžio: religinės, siūlančios pedagogines alternatyvas, skirtas specialiųjų poreikių vaikams arba tarptautinės. Vidutiniškai šiose įstaigose mokosi po šimtą vaikų (daugiausiai tokių mokyklų yra Osle, Bergene, Trondheime). 85 proc. joms reikalingų lėšų skiria valstybė.

Aplankytoje Jareteigen Montessori darželyje-mokykloje Tionsberge ugdoma 110 mokinių iki 15 metų, bet jų skaičius didėja. Dirba 25 mokytojai, kurių vidutinis amžius – apie 35 metus. Darželis tėvams kainuoja 2500 kronų (apie 1000 Lt), mokykla – 1000 kronų (apie 420 Lt).

Nedidelėje mokykloje išnaudotos visos erdvės: fojė, koridoriai, laiptinės. Iš pirmo žvilgsnio nepanašu į švietimo įstaigą, greičiau į dienos centrą ar stovyklą, nes įvairaus amžiaus vaikai laisvai bendrauja, grupelėmis ar pavieniui kažkuo užsiima (skaityti, rašo, piešia, mezga, žaidžia).

Pasak Montessori mokyklos mokytojos Heidi K. Richter, įkurti privačią mokyklą sunkiau nei valstybinę, nes turi būti garantuotas, kad bus pakankamai mokinių. Gerai, kad alternatyvias mokyklas teigiama vertina ir iš dalies remia valstybė. Higienos reikalavimai čia griežti, bet teisingi, panašūs kaip ir valstybinėse švietimo įstaigose. Buvusiose mokyklos patalpose įrengtos darželio grupės bei klasės, penki tualetai, kiemas, naudojamos tik popieriniais rankšluosčiais, skystu muilu. Baldai ir priemonės įsigyjamoms tik labai kokybiškos.

„Tėvams atrodo, kad mes per daug dirbame vietoj įprastų kitose mokyklose žaidimų. Dažnai bendraujame su tėvais, pasakojame jiems apie vaikų pasiekimus, rodome įrašus,

olt Borresen su šypsena pasakoja apie savo mokyklą ▲

M. MOLESINSKAITĖS IR ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

Jaukiose kitakalbių mokinių klasėse gausu vaizdinių priemonių ▲

su kokiais iššūkiais susiduriame. Tėvai domisi mokslo kokybe, bet jokių pretenzijų mums nekelia. Pas mus dirba tik Montessori pedagogikos kvalifikaciją įgiję pedagogai. Beje, ir kitose šalyse įgyti diplomai dažniausiai galioja, – maloniai pasakoja pedagogė. – Aš mokau mokinius, o mano vyras, kurio mama yra Montessori pedagogė Šveicarijoje, darbuojasi darželyje. Mes abu labai mėgstame savo darbą, čia puikus kolektyvas ir vaikai. Ar skiriasi mūsų mokykla nuo kitų šalių Montessori mokyklų? Ji kažkiek pritaikyta Norvegijai, nes mes siekiame socialinių įgūdžių, ir galbūt daugiau laiko būname lauke, išvykose.“

Smagu buvo stebėti, kaip vyresnieji mokiniai per norvegų kalbos pamoką pristato draugams savo kurtą fantastinį apsakymą. Vieni skaito, kiti komentuoja. Juokas, šurmulys, gera nuotaika.

„Ši užduotis neprivaloma, rašė, kas norėjo, mokykloje arba namie. Komentavo taip pat tie, kurie norėjo. Pažymių nerašome, – sako Jareiteigen Montessori mokyklos norvegų kalbos ir literatūros, matematikos bei geografijos mokytojas Trondas Tyholdtas. – Bet jeigu iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad Montessori mokykloje vaikai daro, ką nori, tai tikrai taip nėra. Visiems reikia baigti tas pačias programas kaip ir valstybinėse mokyklose. Tiesiog čia daugiau dėmesio skiriame individualiems poreikiams, mokymosi tempui, motyvacijai. Jei vaikas kažko nenori atlikti, galbūt jam per sunku? Gal jis per lėtai rašo ar jam trūksta vaizduotės, o gal vienu metu neatliktos kelios užduotys ir jam trūksta laiko? Mes turime jam padėti suvokti: užduotis niekur nedings, kad ir savo tempu, turi ją atlikti. O jeigu ir paskutinis terminas negelbsti – kalbamės su juo, kaip jis jaučiasi nepadaręs to, ką privalėjo. Mano patirtis sako, kad neverta vaiko versti mokytis, o tiesiog reikia leisti jam pasijusti kaltam, kad nepadarė. Tai nėra malonus jausmas net ir padykusiems vaikams. Žinoma, apie viską pra-

nešame tėvams. Jie turi matyti savo vaiko nesėkmės arba pastangas.“

Mokytojas įsitikinęs: mokiniams turi patikti tai, ką jie daro, užduotys turi teikti džiaugsmo, tad pamokose paprastai vyrauja linksma nuotaika. Beje, jis sako būnantis klasėje tol, kol visi vaikai išeina namo (maždaug iki 16–17 val.).

Streikuoja ir norvegų mokytojai

Vienas lietuvis sumokėjo už norvegų kalbos kursus Tionsbergo suaugusiųjų kalbų mokykloje, bet išvakarėse jam buvo pranešta, kad mokytojai streikuoja ir teks palaukti streiko pabaigos. Ir ne tik šioje mokykloje. Keletui pažįstamų vaikų vasaros atostogos šiemet šiek tiek užsitęsė, mat pedagogai pasiryžo net nepradėti šių mokslo metų.

Mokytojai streikuoja ir Norvegijoje? Valdininkai situacijos nedramatizuoja ir su skandinaviška ramybe dėsto vienos turtingiausių pasaulio šalių švietimo problemas.

Erikas Tomte, Tionsbergo savivaldybės Mokyklų ir darželių departamento vedėjas: „Šiūmetis mokytojų streikas – nedažnas reiškinys Norvegijoje (vienas buvo 2008 m.). Mokytojai reikalavo lankstesnio darbo laiko bei atostogų grafiko. Kelias savaites streikavo trys vidurinės mokyklos iš devynių ir Suaugusiųjų kalbų mokykla. Prieš keletą metų vietos politikai bandė politikuoti, kurstyti tarp mokyklų konkurenciją, bet tam sutrukdė mūsų vadovų bendravimo kultūra, sveikas noras ne konkuruoti, o kooperuotis. Iš viso mūsų savivaldybėje dirba apie 600 mokytojų.“

Mūsų Tionsbergo savivaldybėje Norvegijos pietuose – sudėtinga finansinė situacija, todėl mažas mokyklas, kurių klasėse po 10 vaikų, tenka uždaryti. Optimizmo teikia tai, kad žmonių, o kartu ir vaikų, daugėja. Per 10 metų atsirado apie 5 tūkst. gyventojų. Klasėse anksčiau būdavo 28 mokiniai, o dabar – apie 30. Didžiausioje mokykloje mokosi apie 500

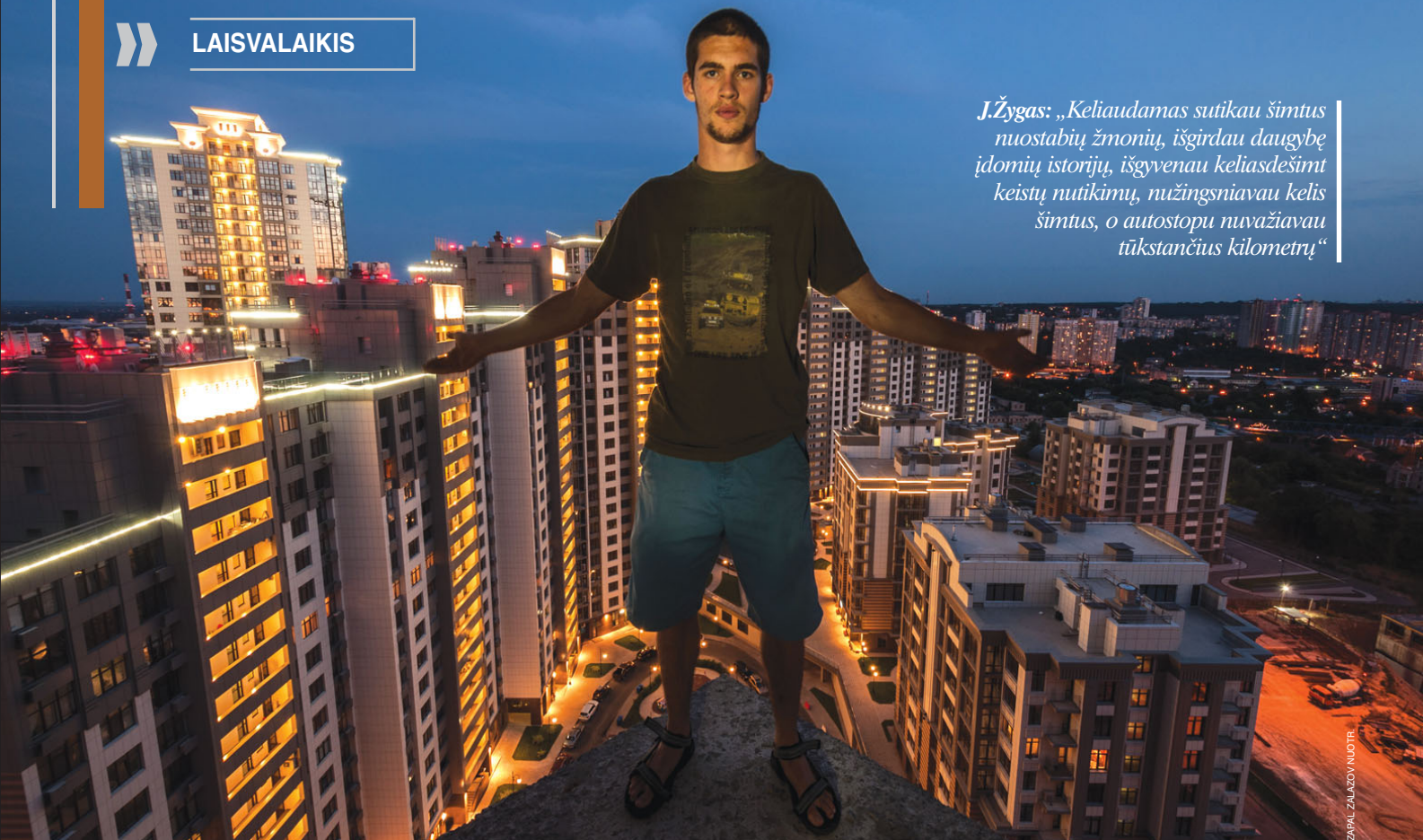
mokinių. Savivaldybė kartu su direktoriais parengė finansavimo modelį, kad visi būtų patenkinti. Prieš keletą metų mokiniui buvo skiriama po 30 tūkst. kronų, bet dabar tuos skaičius koreguojame.“

Didžiausia problema – nesurenkama mokinių į aukštesniąsias vidurinės mokyklos arba profesinio ugdymo klases, kur mokiniai turėtų stoti po 10 klasių. Net ir įstoje iškrita po metų (o reikėtų mokytis dvejus arba trejus metus). Todėl dabar rengiamas projektas „Naujas šansas“ žemesnėms vidurinio ugdymo klasėms, skirtas mokiniams sudominti.

Beje, kartais neskatina mokytis ir socialinė aplinka, nes tėvai gauna pašalpas, visokių papildomų mokymo priemonių dykai ir to nebevertina, neišugdo vaikams poreikio siekti mokslo ar mokytis amato.

Paklaustas, ar mokytojo profesija Norvegijoje prestižinė, E.Tomte atsako: „Deja, čia ne Suomija, kur mokytojų autoritetas didžiulis... Skirtinguose šalies regionuose laikui bėgant ši samprata keičiasi, dabar pedagogų prestižas šiek tiek kritęs, bet labai stengiamės jį kelti. Kai buvau mažos mokyklos direktorius, mums trūko mokytojų. Mokytojai dažniausiai prisiriša prie vienos mokyklos ir retai migruoja. Į pensiją išeinama 67-erių, bet galima ir sulaukus 65-erių, 62 metų (tik tuomet negausi maksimalios pensijos). Alga priklauso nuo dėstomo dalyko, kvalifikacijos, stažo. Pradedantis pedagogas gali tikėtis 350 tūkst. kronų (147 tūkst. Lt per metus, maždaug 12 250 Lt per mėnesį), kiti – 500 tūkst. kronų (210 tūkst. Lt per metus, apie 17 tūkst. Lt per mėnesį).“

Pagal valandų skaičių norvegiškose mokyklose pamokos išsidėliotų taip: norvegų kalba ir literatūra, matematika, kūno kultūra, socialiniai mokslai, menas ir amatai, anglų kalba, tikyba, etika, gamtos mokslai, muzika, antroji užsienio kalba, sveika gyvensena, pasirinkamieji dalykai (sportas, sveikata, drama, dizainas, medija, komunikacija) ir t.t. ■

J.Žygas: „Keliodamas sutikau šimtus nuostabių žmonių, išgirdau daugybę įdomių istorijų, išgyvenau keliasdešimt keistų nutikimų, nužingsniavau kelis šimtus, o autostopu nuvažiavau tūkstančius kilometrų“

KELIONĖS

Pažinti pasaulį kitaip – 20 šalių, 86 dienos ir 20 kg ant pečių

Žiūrint Emiro Kusturicos ar Quentino Tarantino filmus neretas pagalvoja: „Na, nebūna tokių žmonių, viskas čia perdėta, sutirštintos spalvos, nebūna taip“. Pasirodo, būna. Būtent tokia pilna keisčiausių susitikimų ir įdomiausių žmonių bei klajonių po išskirtines vietas yra Juozapo Žygo 86 dienų kelionė autostopu po 20 Europos šalių.

Daiva Urbienė

Vos išlaikęs abiturus egzaminus, keliautojas, tinklaraščio juozapas.lt autorius, geolobijų ieškotojas devyniolikmetis ekstremalas Juozapas Žygas susikrovė kuprinę ir patraukė į kelionę, kurią pavadino „Avantiūra 2014“. „Buvo laiko, buvo pinigų, nesinorėjo sudėjęs rankų sėdėti. Keliodamas sutikau šimtus nuostabių žmonių, kurie buvo pasirengę padėti, išgirdau daugybę įdomių istorijų, paragavau nemažai vietinių patiekalų, išgyvenau keliasdešimt keistų nutikimų, nužingsniavau kelis šimtus, o autostopu nuvažiavau tūkstančius kilometrų“, – šypsodamasis pasakoja vaikinai.

Kelionė truko 86 dienas, jos maršrutas nusi-driekė per 20 šalių: tai Lietuva, Lenkija, Ukraina, Moldova, Rumunija, Bulgarija, Turkija, Graikija, Albanija, Makedonija, Serbija, Kosovas, Juodkalnija, Bosnija, Kroatija, Vengrija, Slovakija, Čekija ir vėl Lenkija. Kelionei vaikinai išleido 2–3 tūkst. Lt, dažniausiai keliavo autostopu, tik kartais išsokdamas į visuomeninį transportą, tarkim, Ukrainoje, kur traukiniais keliauti labai pigu – traukiniu nuvažiuoti apie du šimtus kilometrų kainuoja apie keturis litus, ar Stambule, kuriame kursuoja

keltai, keliantys žmones vos už kelis litus.

Ir nakvynei brangių viešbučių ar nakvynės namų Juozapas neiškojo: nakvodavo palapinėje, apsidodavo pas draugus, pažįstamus bendrakeleivius arba naudodavosi „Couchsurfing“ tinklo paslaugomis. „Yra daug žmonių, kurie mėgsta keliauti, tačiau negali dėl darbų, pinigų trūkumo ar kitos priežasties, o kartais vienišioms žmonėms trūksta draugijos, tai jie su malonumu nemokamai priima keliautojus pernakvoti vieną naktį ar kelias, kartais ir ilgiau. Keliautojai paprastai atsidėjoja išpūdžiais, bendravimu, paruošia kokį nors savo šalies patiekalą, kiti veža ir suvenyrų. Tokiu būdu šeiminkai tarsi keliauja – susipažįsta su įvairiomis kultūromis ir šalimis. Tai savotiški mainai – už išpūdžius ir bendravimą gauni nakvynę“, – trumpai „Couchsurfing“ esmę apibūdina Juozapas ir priduria, kad toks nakvynės būdas – ir puiki galimybė susipažinti su pačiais įvairiausiais bei keisčiausiais pasaulio žmonėmis.

Pavyzdžiui, Ukrainoje, Frankivsko miestelyje, vaikiną ir dar kelis keliautojus pagyventi savo bute priėmė vietinė mergina patikino, kad jie galį gyventi, kiek jiems reikia. Svečiai šeiminin-

kės grįžtant laukdavo su paruošta vakariene. Pasak Juozapo, kartą pasakojant apie Zakopanę mergina, pasidžiaugusi gražiomis nuotraukomis, staiga parodė savo plaštaką su keturiais pirštais ir papasakojo, kad ji ten buvusi vos dešimt minučių ir netekusi piršto – akmenys užkriūt ant rankos ir jį nutraukę. „Po poros valandų šeiminkė ištraukė stiklainį su skystyje plūduriuojančiu pirštu ir juokdamasi sako: „Čia mano būsimam vyrui“, – prisimena Juozapas makabrišką istoriją ir priduria, kad ji – tik viena iš daugelio panašių.

Kijevas iš viršaus

„Apskritai Ukraina man labai patinka, ten buvau jau tris kartus ir tikrai važiuosiu dar ne kartą. Ten viskas atrodo paprasčiau – žmonės ir gyvenimo būdas. Visi draugiški ir pasirengę padėti. Tiesa, rusiškai nemoku, tačiau keliavimas pramokau – kai reikalas prispaudžia, pradėdi klausytis, po truputį dėlioti žodžius, frazes, sakinius, ir galų gale pradėdi kalbėti“, – sako Juozapas.

Ukrainoje keliautojas praleido daugiausiai laiko – apie 40 dienų, užkopė į aukščiausias

šalies kalną, aplankė Meilės tunelį, savaitę padirbėjo stovykloje mokydamas vaikus anglų kalbos, bastėsi milžiniškose Odesos katakombose, o Kijeve karstėsi po aukščiausius apleistus pastatus ir kranus.

„Kijevas – milžiniškas, didingas miestas, kuriame galima nemažai įdomaus nuveikti miesto tyrinėtojams, tokiems kaip aš, – čia apstu aukštų stogų, gilių požemių, apleistų pastatų, bunkerių ir kranų. Čia turiu nemažai draugų, pas kuriuos galima apsistoti ir kartu leistis į nuotykius. Be to, labai norėjau pamatyti, kaip miestas pasikeitė po Maidano įvykių, taigi iš karto ir patraukiau į Maidano aikštę“, – pasakoja Juozapas.

Pasak keliautojo, čia jau mažai kas primena įvykius, kuriuos mes sekėme žiemą. Tiesa, dar tebėra Ukrainos spalvomis nudažytas pianinas, kuriuo žmonės skambino drąsindami save ir kovotojus, vis dar mėtos nesprogę Molotovo kokteiliai, stovi kai kurios barikados ir palapinės. Tačiau jose gyvenantys žmonės jau nebe tie, kurie stovėjo dieną naktį padangų dūmuose ir atsilaikė prieš „Berkutą“. Tie tikrieji kovotojai jau seniai išsivazinęję po namus, o čia apsiostojusieji labiau primena benamius, kurie linke veltis į peštynes ar muštynes.

Pavyzdžiui, Juozapo bičiulis Stanislavas pasakojo, kad jo draugas sumanęs užlipti ant šalia aikštės stūksančio pastato stogo. Aikštėje, palapinėse, gyvenantys žmonės, tai pamatę, palaukė, kol ekstremalus nulips, ir jį užpuolė. Beje, išgirdę, kad jaunuolis palaikė kovotojus ir pats dalyvavo Maidano įvykiuose, ėmė mušti dar stipriau.

Vis dėlto aikštė ir pagrindinė barikadomis tebeužtvirta Kreščiatiko gatvė pritrunkia tyla, visur iškabintos žuvusiųjų nuotraukos, pridėta gėlių, dega žvakės, sustatytos aukų dėžutės. „Mačiau, kaip gatvės muzikantas uždirtbus pinigų supylė į aukų dėžutę ir nuėjo“, – sako Juozapas ir priduria, kad aikštė po truputį tvarkoma – ardomos barikados, renkamos šiukšlės.

Neaplenkė vaikinai ir neskoninga prabanga jau pagarsėjusios Viktoro Janukovyčiaus vilos su nuosavu zoologijos sodu, degaline, fontanais, dirbtiniais kriokliais, golfo laukais ir automobilių kolekcija. „Kraupu darosi, kai supranti, kad visa ta sunkiai suvokiama prabanga susikurta už visiškai nuskurdintos Ukrainos pinigų. Niekas tiksliai negali pasakyti, kiek tai kainavo, o kiek Janukovyčius dar paslėpė kitose valstybėse ar išsigabeno kartu“, – išpūdžiu pasidalija vaikinai ir priduria suprantantis ukrainiečių pasipiktinimą, kad šalies žmonės skursta, keliai – tragiškos būklės, o vienas žmogus švais-to valstybės pinigus savo malonumams.

Juozapas Ukrainoje viešėjo tuo metu, kai separatistai numušė Malaizijos keleivinį lėktuvą MH17, tad kitą dieną po katastrofos jis apsilankė prie Olandijos ambasados. Vaizdas, pasak Juozapo, buvo sukrečiantis: nors buvo darbo laikas, čia būriavosi labai daug žmonių, uždegdavo žvakę, padėdavo gėlių, meldėsi – tėvai su

JUOZAPAS IT NUOTR.

mažais vaikais, verkiantys vyrai, moterys.

Kijevu vaikinai pasigrožėjo ir iš viršaus. Pavyzdžiui, kartu su kitais drąsuoliais užsikorė ant grūdų apdirbimo ir saugojimo pastato – elevatoriaus, kuris stovi apleistas keletą metų, užsiropštė ant kranų, miegamaisiais rajonais pasigrožėjo nuo aukščiausio baigto statyti pastato, padabinto milžiniška dekoracija, panašia į karūną. Na, o desertui vaikinai su draugais užkopė ant 119 metrų aukščio Maskvos tilto, kurio konstrukcija unikali – tiltas pakabintas ant plieninių trosų, pritvirtintų prie 119 m aukščio stulpo. Nors jis saugomas patruliuojančių milicininkų, ekstremalų tai neatbaidė: paryčiais ištaikę momentą, kai patruliai bus maksimaliai nutolę, bičiuliai be apsaugų sijos užlipo į viršų per 12 minučių, pafotografavo ir apačion nusikabarojo per 9 minutes. „Tai buvo mano sena svajonė, ir lipti į šį tiltą grįšiu dar kartą“, – tikina mūsų pašnekovas.

Odesa iš apačios

Odesa – daugiaveidis miestas prie Juodosios jūros, apie kurį prikorta tūkstančiai legendų, tokių kaip apie čia iki revoliucijos kles-tėjusį nusikaltėlių pasaulį su savais įstatymais ir šiandien jau romantizuotu savotišku garbės kodeksu. Prieš daugiau kaip šimtmetį tos

◀ *J.Žyga domina ir galimybė pasižvalgyti nuo apleistų pastatų viršaus*

romantikos nebuvo labai daug. Tarkim, galima paminėti garsiąją vagilę Šeindlią Surą Leibovną Solomoniak-Bliuvštejn-Šteindel, gimusią 1846 m. Varšuvos gubernijoje. Ji dažnai vadinama Sonia, Auksine Rankele, mat buvo pagarsėjusi vagilė. Filmuose ir knygose ji vaizduojama kaip pasakiško grožio moteris, po kurios kojomis puldavęs kiekvienas vyras. Realybė visai kitokia: tarp vagių ir banditų augo neišvaizdi mergaitė, kuri greitai išmoko parsidavinėti ir vagiliauti.

Ne vienas yra girdėjęs ir apie specifinį odesiečių humorą, kurį greičiausiai lėmė sumišusi žydų, rusų ir kitų tautų kultūra bei specifinis požiūris į gyvenimą. Humoro pavyzdžių toli ieškoti nereikia: šiame mieste gimę Jevgenijus Petrovas ir Ilja Ilfas parašė garsiuosius romanus „Dvylika kėdžių“ ir „Aukso veršis“. Jų sėkmę bandė pakartoti ne vienas rašytojas humoristas ne tik sovietiniais laikais, bet ir vėliau.

Sovietmečiu Odesa buvo populiarus kurortas, garsėjęs sanatorijomis ir poilsio namais. Poilsiautojus traukė ir prašmatni architektūra: čia nemažai namų, statytų XIX a. ir prašmatniai dekoruotų, pasažas, primenantis Milaną, romantiškos aikštės. Pasak Juozapo, įdomu, kad pasukęs į kokį skersgatvį netikėtai patenki į kiemelį su mažučiu fontaneliu, primenančiu Italiją.

Odesa vilioja ir ekstremalus bei speleologus, mat po miestu driekiasi milžiniškos, vienos didžiausių pasaulyje katakombos. „Odesoje praleidau 10 dienų. Mano draugai stengėsi parodyti kuo daugiau įdomybių. Aplankėme katakombas, viršuje išsikopę šašlykų, juos valgėme jau požemiuose, apžiūrėjome katakombas kaimeliuose aplink Odesą, palandžiojom po drenazo sistemas, pasikarstėm apleistais pastato stogais pačiame miesto centre ir šiek tiek pasivaikščiojome paprasto turistų maršrutais. Nors Odesa – miestas prie jūros, prie jos buvau vos porą kartų, nes visą laiką skyrčiau požemiams“, – prisipažįsta vaikinai.

Katakombos išpūdingos, apie jas sklinda daugybė urbanistinių legendų: apie paslėptus caro lobius, dingusį partijos auksą ar netgi Gintaro kambarį, apie pradingusius žmones. ▶

JUOZAPAS IT NUOTR.

◀ *Odesos katakombos bene ilgiausios pasaulyje*

► Štai vos prieš porą metų dingo vaikinai. Jo ieškoti puolė apie 150 žmonių būrys – kai kurie jų patyrę speleologai, tokie kaip Juozapo bičiuliai Aleksandras ir Anastasija, kurie globojo ir parodė mūsų pašnekovui požeminį Odesos pasaulį. Žmonės išsukavo, kiek įmanoma, katakombų labirintus, tačiau pradingėlio nerado, aptiko tik jo pėdsakus – miegmaišį ir maisto likučius. Vėliau pasklido kalbos, kad dingimas buvo surežisuotas, – esą vaikinai paslapčia paspruko į užsienį.

Verta paminėti ir tokią įdomybę, kad Aleksandras ir Anastasija savo vestuves šventė Kholodnaya Balka katakombose. Jaunoji, pasidabinus prašmatnia nuotakos suknia, jaunas, pasipuošęs kostiumu, su visa svečių ir draugų kompanija, lydimi būrio žurnalistų, penkias dienas šventė požemiuose.

Kad ir kaip ten būtų, pačios katakombos kur kas įspūdingesnės už visas legendas: požemiai po miestu ir jo apylinkės rangosi keliais aukštais 750 km (o kitų šaltinių duomenimis – ir daugiau nei 2 tūkst. km). Didžioji dalis katakombų – buvusios kasyklos, tuneliai ir požeminės salės, miesto drenažo sistema, natūralūs urvai ir natūralios karstinės įgriuvos, vienos apsemtos vandens, kitos – ne. Skaičiuojama, kad net 40 proc. Odesos senamiesčio pastatyta virš tunelių.

Pasak Juozapo, katakombose gausu grafičių, išpūdingų gatvės artistų piešinių, vienoje salėje po akmenų krūva slypėjo slaptas tunelis, kuriuo keliautojas pateko į dar vieną salę, kurios sienos išmargino prieš šimtmetį ar daugiau dirbusių akmenskaldžių užrašais.

Karo nuojauta

Odesoje Juozapas aplankė ir per gegužės mėnesio neramumus apdegusius Profsojūnų rūmus, kuriuose žuvo kelios dešimtys ar keli šimtai žmonių, – tikro skaičiaus niekas nežino. Čia kaip ir Maidane tyro tyla. Milicija saugo, žmonės meldžiasi, dega žvakutės, prinešta gėlių.

O ar tyro Ukrainoje karo nuojauta? Pasak Juozapo, Odesoje ir jos apylinkėse tikrai jaučiama žmonių baimė, kartais net ir panika dėl karo Donbase. „Važiuodamas visuomeniniu autobusu ne kartą girdėjau, kaip žmonės vieni kitiems pasakoja, kad atėję ginkluoti vyrai iš vieno ar kito kaimo visus vyrus išvarė į kariuomenę. Toks pat likimas gali ištikti ir tiesiog gatvėje: sustabdomas autobusas ir visi vyrai išlaipinami į kitą autobusą“, – pasakoja keliautojas ir priduria, kad Aleksandras ir Anastasija jį apgyvendino savo draugo, turinčio karinį laipsnį, bute.

Buto savininkas, bijodamas būti išsiųstas į karą, išskubėjo pakeliauti į Gruziją. Beje, jam išvažiuojant iš Ukrainos, prie pat sienos autobusas buvo apšaudytas. Juozapas buvo prigristas bute negerti alkoholio, nesivedžioti laisvo elgesio mergelių ir netriukšmauti, mat jei kaimynai iškvieštų miliciją, pareigūnai greičiausiai nesukdami galvos dėl keisto akcento ir net turimų dokumentų vaikiną išsiųstų kariauti.

„Kartą Ukrainoje manęs sustojo pavėžėti

J.Žygas su draugais Odesos katakombose

Nakvynė Podgoricoje ▲

senutėlis „žigulyš“, įlipau. Važiuojame greitai, muzika paleista visu garsu, ir staiga atsitrenkiame į kitą automobilį. Iš jo išlipa vyras kamufliažine uniforma ir automatu, nukreiptu tiesiai į mane. Sėdžiu ir galvoju: ką aš čia veikiu? Na, bet „žigulio“ vairuotojas davė kažkiek pinigų ir visi išsivažinėjo savo reikalais“, – dabar jau nusi juokia pasakodamas vaikinai.

Moldova ir Rumunijos keistenybės

Iš Ukrainos patraukęs Moldovos link, Juozapas pasirinko nemažą lankstą, nes nusprendė aplenkti Padniestrę, kuri, nors formaliai laikoma Moldovos dalimi, yra paskelbusi Padniestrės Moldavijos Respublikos nepriklausomybę. Pasirodo, į Moldovą įvažiuodamas per šį regioną pasienyje negausi pase antspaudo, kuris būtinas išvažiuojant iš šalies.

Vos įvažiavus į Moldovą vaikinui krito į akis, kad čia jau visai kitoks pasaulis – automobilių keliuose per 10–15 minučių pravažiuoja vos vienas kitas. Tačiau vaikinui sekasi: sustoja tai vienas, tai kitas vairuotojas, pavėžėja, pamaitina ir dar moldavišku vynu pasiūlo pasivašinti.

Kišiniove Juozapas atrado įdomią menininkų bendruomenę, apsistojusią „Art Labyrinth“,

kur žmonės leidžia laiką, organizuoja festivalius, filmų vakarus, užsiima kita veikla.

Iš Kišiniovo keliautojas autostopu patraukė į Bukareštą. Rumunijoje vėlai vakare jo pavėžėti sustojo pikapas, kurio vairuotojas, nors nė žodžio nemokėdamas angliškai, telefonu vertėjaujant dukrai klajūną įtikino pernaktuoti fermeje. Šeiminkas parsivežtą svečių nufotografavo, nufilmavo, primaitino, rumunų šeima prisilinksmino klausydamasi pasakojimo apie Juozapo keliavimo ypatybes.

Ryte fermos šeiminkai keliautoją anksti išvertė iš lovos, mat virtinė vedė savo darbininkus rodyti svečio. Šis kiekvienam pristatytas kaip „užsienietis, keliautojas lietuvis“. Šeiminkė irgi neatsilikio: susikvietusi draugės stengėsi kuo sočiau primaitinti vaikiną, negailėdama pylė ir stiprios naminukės. Moterys nuliūdo, kai Juozapas šio gėrimo atsisakė. „Supratau, kad į jų kaimą svečiai retai teuzsuka“, – juokauja J.Žygas.

Galop mūsų pašnekovui pavyko ištrūkti iš svetingų rumunų namų. Nors jį nakvynės priėmė šeima per prievartą įbruko pinigų, vaikinai vis tiek susistabdė pakeliui važiuojantį automobilį ir patraukė Bukarešto link.

Bukareštas – labai savotiškas miestas, kuriame pilna architektūrinių įdomybių, išlikusių iš Belle Epoque laikų.

Netikėtumai Turkijoje, Graikijoje ir Albanijoje

Įdomūs susitikimai, netikėti įvykiai Juozapo laukė ir kitose šalyse. Štai Turkijoje mergina, kuri priėmė jį pasisvečiuoti, pakvietė į vakarėlį. „Vakarėlis, surengtas didžiausios mobiliosios reklamos kompanijos Turkijoje boso gimtadienio proga, vyko prabangiame biure: užkandžiai nemokami, gėrimai liejasi laisvai, muzika paleista visu garsu. Vėliau ir pats bosas pagroja gitara. Kartais ir pačiam būna nuostabu, kaip visiškai netikėtai atsiduri tokiuose įvykiuose“, – prisipažįsta Juozapas ir priduria, kad Stambule žmonės, ypač jaunimas, niekuo nesiskiria nuo vakariečių. Pasak jo, Turkijoje buvo įdomu ne tik po

Nuo Makedonijos-Serbijos pasienio į Nišų Juozapą pavėžėjo vairuotojas Goranas ▲

mečetes pasivaikščioti. Šeiminkė, turėjusi butą europinėje Stambulo dalyje, svečiams pasiūlė apsilankyti ir kitame bute – azijinėje dalyje. „Buvo labai įdomu pervažiuoti tiltą, kurio viduryje kabo lentelė su užrašu „Sveiki atvykę į Aziją“. Šis tiltas – savotiški vartai tarp Europos ir Azijos. Keista ir tai, kad europinė miesto dalis palaiko futbolo komandą „Galatasaray“, o azijinė – „Fenerbahce“. Atitinkamai ir vėliavos bei plakatai iškabinti abiejose pusėse“, – pasakoja Juozapas.

Jis pataria keliaujant po Stambulą atkreipti dėmesį į žmones, vilkinčius ryškiais marškinėliais, ant kurių iš tolo akį traukia užrašas anglų, vokiečių ar kita kalba „Paklausk manęs“. Centre yra apie 200 tokių savanorių, paprastai moksleivių ar studentų, kurie nori praktikuotis kalbėti užsienio kalba ir kartu pasakoti, patarti, padėti susiorientuoti turistams. Valstybė jiems duoda dienpinigių maitui. „Savanoriai ir patys dažnai užkalbina, paklausia, ar nereikia pagalbos, pasiūlo žemėlapią – tokie vaikščiojantys pagalbos centrai. Su dviem susipažinau, porą dienų praleidom kartu. Papasakojau, kad toliau trauksiu į Graikiją, tai vaikinai pakvietė į svečius, nes netoli nuo tos vietos važiuoju man reikalingi autobusai. Na, o jo mama ne tik primaitino, bet dar ir prikrovė maisto, kiek tilpo“, – stebisi vaikinai.

Graikijoje keliautojas, praskuodęs pro kelis miestus, apsistojo Salonikuose. Šis miestas garsėja keliais architektūriniais ansambliais, tokiais kaip romėnų imperatoriaus Galerijaus triumfo arka (III a.), V a. statyta Šv. Demetrijaus bazilika, tačiau Juozapui į akis krito ne būriai turistų, o tai, kad čia daug studijuojančio jaunimo ir kad krizės bei nedarbo depresijos neįstai. Priešingai nei, tarkim, Makedonijoje, Kumano mieste, kur jaunuoliai nieko daugiau neveikia, tik per dienas sėdi kavinėse ir baruose.

O štai Albanijoje vaikinai laukė dar kitokie

Stambulo gatvė ►

įspūdžiai. Vėlai vakare paleistas prie Elbasanio miesto Juozapas per daug nakvynės neieškojo – netoliese pamatė terasomis į kalną kylantį alyvmedžių sodą. Jame pasistatė palapinę nakčiai, nors šiek tiek ir trikdė netoliese skalijanti gauja laukinių šunų. Tačiau tai nesutrukdė išimiegoti.

Verta paminėti, kad laukinių šunų Albanijoje daugybė, anksčiau net sklisdavo kalbos apie gatvėje jų užpultus ir sudraskytus žmones. Dabar Albanija labai nori į Europos Sąjungą, todėl šią problemą pradėjo po truputį spresti. Vis dėlto net vaikščiojant Tiranose gatvėse akivaizdu, kad šaliai reikia pasistengti labiau, – akį traukia seniai nematyti egzotiški vaizdai: automobilio vietoje „priparkuotas“ vežimas su arkliu, chaotiškas eismas, kai visi važiuoja, kaip kas nori, ir rėkia vieni ant kitų, ryšuliais už kojų surištos vištos, pardavinėjamos tiesiog gatvėse, apleistuose namuose įsikūrusios benamių komunos ir pan. Yra čia ir monetų turgelis, kuriame bet kokią monetą galima nusipirkti už 70 lituviškų centų.

Tiranoje Juozapą priglaudė juodaodis mokytojas. „Albanijoje juodaodžių tikriausiai

apskritai vos keletas, ir tai išduoda praėivių reakcija. Mokytojui iš tolo šaukiama: „Ei, negre, parepuok“, – prisimena Juozapas.

Mokytojas į Albaniją atvyko iš Pietų Afrikos ir čia yra praleidęs jau apie 15 metų. „Jis dirba mokykloje, moko vaikus anglų kalbos vos ne už aciu ir pasiaukodamas stengiasi kelti Albanijos kultūrą. Draugai ir šeima palaiko jo idėjas ir jam padeda. Beje, jis sakė, esą jei pamatysi Albanijoje gyvenantį užsienietį, tai žinok, kad jis gyvena ne dėl to, kad jam čia gerai, ne dėl pinigų ar dar dėl ko nors, o dėl kilnesnio tikslo ir dirba iš idėjos“, – pabrėžia Juozapas.

Iš Albanijos keliautojas patraukė į kitas Balkanų šalis – Serbiją, Makedoniją, Juodkalniją, Kosovą, kur, pasak jo, sutikti žmonių buvo patys draugiškiausi, ir galop pasuko namų link.

Ir pabaigoje – apie lobius

Reikia paminėti, kad Juozapas yra prisiekęs geolobių ieškotojas ir slėpėjas. Vaikinas šioje kelionėje taip pat neapleido savo pomėgio – kiekvienoje šalyje ieškodavo geolobių. Per kelionę rado jų apie kelias dešimtis.

Priminsime, kad 2000 m. prasidėjo pasaulinis žaidimas, suteikiantis galimybę kiekvienam tapti lobių ieškotoju ar slėpėju. Mat amerikietis Dave'as Ulmeris panoro patikrinti, ar kariniams tikslams naudojama GPS technologija pritaikoma ir kasdieniame paprastų žmonių gyvenime. D.Ulmeris miške paslėpė keletą daiktų ir internete paskelbė koordinatas. Slėptuvės buvo greitai surastos. Taip gimė žaidimas „Geocaching“ – lobių ieškojimas.

Žaidimo esmė gana paprasta: paslėpto lobia (dažniausiai dėžutėse būna suvenyrai, pakabukai, žaisliukai ir bloknotas, skirtas radėjui užsiregistruoti) koordinatės paskelbiamos Geocaching.com svetainėje. Ieškotojai, čiupę GPS ar išmanųjį telefoną, leidžiasi ieškoti. Radę lobį pasižymi bloknote ir apie radinį paskelbia internete. Gali, jei nori, pasiimti iš dėžutės kokių suvenyrų, tačiau privalo įdėti kitą tokios pačios vertės. ■

A. Venediktovas

D. Bykovas

Į „NOVOROSIJĄ“ ATEIS KOLUMBIJOS NARKOTIKŲ BARONAI

Nors Ukraina ir Rusija neišvengs bendrų visai Europai tendencijų, dabartinis Vladimiro Putino režimas turi didelę atsparumo atsargą. De facto iš Ukrainos atplėštas gabalas, vadinamoji Novorosija, gali ir suklestėti, nes plauti pinigų ten plūstelės nusikaltėliai iš viso pasaulio.

Rusijos valdžios varžomos radijo stoties „Echo Moskv“ vyriausiasis redaktorius Aleksejus Venediktovas, kurio kėdė, beje, braška, pasikalbėjo su žymiu rašytoju, satyrinių eilėraščių autoriumi Dmitrijumi Bykovu. Siūlome ištrauką iš lapkričio pradžioje leidinyje „Sobesednik“ išspausdinto jų pokalbio.

A.VENEDIKTOVAS: Ne, kol kas jokiu atšilimu nekvepia, ir mes toli gražu neįsivaizduojame savo kantrybės ribų ir, taip sakant, lankstumo. Ir, be to, nėra atšilimo poreikio. Mes – „Echo Moskv“ („Maskvos aidas“ – red.), o Putinas – šalies aidas. Jis skaito iš lūpų. Ir kol kas iš jo laukiama tiktai galutinės pergalės prieš Vakarus.

D.BYKOVAS: Nesakykite, jūs puikiai matote, kad liaudies nuomonė pradeda keistis.

A.V.: Būtent – pradeda. Tačiau tai labai lėtas procesas. Aš tiksliai žinau, kad Putinas žiūri sociologines apklausas, o apklausus rodo didžiausią jo palaikymo lygį ir toki patį ksenofobijos lygį. Kam jam atšilimas? Kitas reikalas, kad aš nustojau suprasti naująjį Putiną. O tai būtent kažkoks naujas Putinas, kurio mes dar nepažįstame. Aš asmeniškai su juo nesikalbėjau jau kokie metai. Ir man visiškai neaišku, koks, tiesą sakant, jo tikslas, prie kokio finalinio taško jis juda.

D.B.: Na, kaipgi – Rytų pusrutulyje sukurti alternatyvą Amerikai.

A.V.: Tai kad ne – nieko panašaus. Ar jūs manote, kad jis iš tiesų orientuojasi į suartėjimą su Kinija? Jis su kinais suartėja vien tam, kad pagąsdintų Europą. Iš tiesų jis puikiai supranta, kad Kinija jį visiškai aploš. Jis ne su kinais norėtų sėdėti prie vieno stalo, o su Europa – žino jos kalbas ir veikimo būdus, laiko save jos dalimi. O Kinija – jam tai svetima, jis nežino, ką jie laiko užantyje. Ir joks ryšių nutraukimas su Europa ir Valstijomis nepalauojamas – matyt, jie ten (Kremliuje – red.) reikalus piešia taip: gerai, dėl Ukrainos mes nesusitarėme, susitarime vėliau. Tačiau mes turime platų sąveikos lauką – pažiūrėkite, yra dalykų, kuriuose Rusija kompetentinga ir nepakeičiama: štai kova su terorizmu, štai kova su Ebola, štai tarpininkavimas derantis su atgrasiais režimais. Jie veikiausiai mano, kad šitai suveiks. Iš principo – gal ir suveiks.

D.B.: Tačiau sankcijos nebus atšauktos.

A.V.: Sankcijos ejo keliomis bangomis. Sankci-

jos, kurios įvestos dėl Krymo, nebus atšauktos, kol Krymas bus Rusijos. Dėl kitų gali būti atsi-
lošta – tai priklausys nuo situacijos Ukrainoje.

D.B.: Ir kokia, jūsų nuomone, „Novorosijos“ ateitis?

A.V.: Atsižvelgiant į išėjimą prie jūros Mariupolyje, ji grandiozinė. Padniestrė, beje, tokio išėjimo neturi. „Novorosija“ tampa visiškai nekontroliuojama teritorija, ir tenai plūstelės ne rusų pasionarijai (narsūs avantiūristai – red.), o Kolumbijos narkotikų baronai. Ima veikti jau ne patriotinė, ne geopolitinė, o finansinė dedamoji. „Novorosija“, tarp kurios ir Rusijos faktiškai nėra sienos, tampa tokiu kontrabandos koridoriumi, tokiais vartais į išorinį pasaulį visiems, kurie nori nuo kono nors pabėgti, kad išplauktų į jos biudžetą gali būti milijardinės.

D.B.: Kas pakęs tokį pūlinį?

A.V.: Visi. Todėl, kad jis visiems parankus. Įskaitant Ukrainą, kuri galės versti tam visas

*Sankcijos, įvestos dėl Krymo, nebus atšauktos, kol Krymas bus Rusijos. Dėl kitų gali būti atsi-
lošta – tai priklausys nuo situacijos Ukrainoje.*

savo problemas, kartu atsikračiusi dotuojamo regiono.

D.B.: „Novorosijos“ biudžetas pilnės, o Rusijos ekonomikos ateitis, atrodo, tamsi.

A.V.: Ne, nieko siaubingo šiuo klausimu nenumatoma. Reguliariai susitinku su vyriausybiniškais ir su skeptiškais ekonomistais, kaip Aleksašenka. Visi jie sako: taip – sunkumai, taip – naftos kainų kritimas ir rublio smukimas dolerio atžvilgiu. Tačiau yra atsparumo atsarga, stabilumo inercija. Visa tai tokio lygio, kad apie jokiais perturbacijais artimiausiu metu neverta kalbėti. Jeigu nenutiks koks nors ekstrordinarus dalykas – kas šiame pasaulyje, kaip matome, nutinka dažnai.

D.B.: Dolerio negali uždrausti?

A.V.: Neįmanoma. Sovietų Sąjunga buvo atskirta nuo viso pasaulio, ir tai doleris čia patekdavo, o Rusija į pasaulio ekonomiką integruota labai giliai.

D.B.: Ir indėlių neįsaldys?

A.V.: Nėra dėl ko.

D.B.: Net jeigu doleris kainuos 90 rublių, kaip numato kai kurie?

A.V.: Jeigu jis kainuos 90 rublių, bus spragtelėta pirštai, ir jis kainuos 90 kapeikų kaip SSRS.

D.B.: Tai yra iki 2018-ųjų Putinas neturės problemų?

A.V.: Ir po 2018-ųjų. Jis eis į prezidento rinkimus – aš tuo nė kiek neabejoju.

D.B.: Ir laimės?

A.V.: Jeigu eis, tai neišvengiamai laimės. Kaip kitaip? Jis jau įsitikino, kad perleisti valdžios netgi pačiam savausiam, pačiam lojaliausiam negalima: Medvedevo intermezzo („užpildas“ tarp muzikos kūrinų – red.) tuo jį visiškai įtikino. Per tą laiką įvyko du, jo požiūriu, dideli pralaimėjimai: pirmasis – Gaddafi'o pralaimėjimas Libijoje, antrasis – vos ne prasidėjęs Maidanas Maskvoje, Bolotnajos aikštėje. Dabar jis suprato – tik jis pats, tiktai rankiniu būdu.

Kažkas viršūnėse tampa būsimu reformatoriumi, tačiau iki reikiamo meto sėdi tyliai. O paskui ima valdžią kaip Chruščiovas, kaip Gorbačiovas.

D.B.: Vadinasi, jūs manote, kad tai iki gyvos galvos?

A.V.: Jam – taip, o jums... Gyventi Rusijoje, sakydavo Čiukovskis (žymus vaikų rašytojas – red.), reikia ilgai. Ir dar, mano nuomone, nėra absoliučių tiesų: 1999-ųjų

vasarą, kiek pamenu, Vološinas (Boriso Jelcino administracijos vadovas – red.) manęs paklausė: „Kaip tu reaguotum į Jelcino atsistatydinimą?“ Aš? Į Jelcino atsistatydinimą? To negali būti, jis laikosi valdžios dantimis! O apie Naujuosius metus įvyko atsistatydinimas, bet jie jau vasarą testavo visuomenės nuomonę. Aš tikrai ne viską galiu įsivaizduoti.

D.B.: Gerai, tada aš jūsų tiesiai paklausiu: Krymas mūsų?

A.V.: Taip.

D.B.: Visiems laikams?

A.V.: Visiems ar ne visiems – tai ne mano kompetencija, aš ne futurologas ir ne fantastas. Bet jau dabar akivaizdu, kad europinė tendencija – apie ką ir pasakė Chodorkovskis, tačiau jo patys aršiausi oponentai nesuprato – reiškiasi laipsnišku sienų naikinimu. Yra dvigubos pilietybės variantas, yra laisvos arba neutralios teritorijos, yra referendumų galimybė, yra, pagaliau, vieningos Europos perspektyva...

Šengenas vienija visus, euras užbaigė tą integraciją, ir tokia ateitis, manau, laukia Ukrainos. Vėliau – Rusijos. ■

2014 12 31

NAUJŲJŲ METŲ SUTIKIMAS

Iškilinga šventinė vakarienė

Iškirtinis maestro
Stasio Povilaičio

koncertas su legendomis
tapusiomis dainomis.

Po koncerto – Naujametinė diskoteka su
visų laikų populiariausiais šlageriais!

Rezervacijos telefonu: 85 261 40 58
Gedimino pr. 23, Vilnius

WWW.RESTORANASNERINGA.LT

LIETUVOS NACIONALINIS OPEROS IR BALETO TEATRAS

PIOTR ČAIKOVSKIJ

Spraštukas

2 veiksmų baletas

Choreografas Krzysztof Pastor

Muzikos vadovas ir dirigentas Martynas Staškus

Dirigentas Modestas Barkauskas

Dailininkas Viačeslav Okunev

Šviesų dailininkas Levas Kleinas

Premjera 2014 m. lapkričio 21, 22, 23 d.

PROJEKTĄ REMIA

GENERALINIS RĖMĖJAS

INFORMACINIAI RĖMĖJAI

RĖMĖJAI

BOSCA

LRT

rytas

veidas

MOTERIS

LOTOS

Möller Auto Vilnius

LAWIN

ovc
Consulting

Baltijos
Spaudos
Namai
Baltijos
Reproduktas